

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

لیپرسراویہ تی بہ ریوہ بردن

لہ نیسلا ہدا

نوسینی

حمد حسن رقیط

وورگیزانی

محسن سید گول فرج

چاپی یہ کہ م

۲۰۰۵ز

۱۴۲۶ک

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرَْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴾

ناوی کتیب: لیپسراوتتی بهرتوه بردن له ئیسلامدا

ناوی نووسەر: حمد حسن رقیط

ناوی وه رکێت: محسن سید گول فرج

ئۆفسیت: چاپمهانی سیما

تیراژ: ۱۰۰۰ دانه

نۆرهی چاپ: چاپی یه کهم

سالی چاپ: ۱۴۲۶ ک - ۲۰۰۵ ز

ژمارهی سهاردن: (۵۹۸) ی سالی ۲۰۰۵ وه زارهتی روشنبیری پیتراوه.

ویندی بهرگا: ویندی نامهیهکی پینغه مبهره بۆ مونییری کوری ساوی پاشای

به حرهینی نهو کاته که له پینستی ناسک نووسراوه له موزه خانه دا پارێزراوه.

پیشکشہ :

- بہ نہ وہ کانی نیسلام نہ وانہی کہہ بؤ
داهاتوویہ کی پرشنگدار دہروانہ بہ نامہی نیسلام .

- بہ کارگہران لہ ہواری لیپرسراویہ تی و
بہ پتوہ بردن و ناراستہ کردن لہ پیتناو بہ ختہ و ہری
خہ لکدا .

- وہ بہ لیکو لہ رہوہ کان کہ بیتنہ نمونہ و شیوازی
جوان لہ چاکس بہ پتوہ بردن و ناراستہ کردندا .

پیشہ کی وہرگیپر

(بسم الله الرحمن الرحيم)

الحمد لله الذي خلق فسوى، والذي قدر فهدى وتصلى وتسلم على رسول الله الذي ارسله الله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون وعلى اله واصحابه ومن دعا بدعوته الى يوم الدين وبعد:-

بیگومان نهو پیشکوتنه بهرچاوهی نه مرؤ که گه یشتوتته لوتکه زیاتر له نه نجامی بهرپوه بردن و بهر وهو پیشچوونی نهو بواره یه له شاره زایی و لیها تووی و لیزانی و.. هتد، چونکه هه موو کاریک که خوای گه وره دیاری کرد و وه بو مروفت یان رایسپارد و وه به جیبه جیکردنی، به پئی بهرنامه و دستوریکه، که نه مهش واتای جوریک له ریگخستن و به شیو دیه کی مه به ستیش واتای (بهرپوه بردن) ده گه یه نی، جگه له وهش هه ری که کی له ئیمه هه له هاتنه دنیا وهو ژیان و کاروباری روژانه و پاشتر (مردن) و دک باسمان کرد - هه مووی بهرپوه بردنی تیدایه، که بهرپوه بهر که ی خوای گه وره یه (جل جلاله)..

دیاره کاتیک ده لئین بهرپوه بردن و باسی لیوه ده که یین، ده توانین بلئین پیچه وانهی واتای نه م زار او هیه (هه پر مه کی) یه که به عه ره بی پئی ده لئین (فوضا) که هه له کونه وه ولها تنه دنیا ی پیغه مبه ر ناده مه وه (علیه السلام) مملانییه که له نیوان نه م دوو پرؤسه یه دا

هه‌بووه^(١) كه‌تا دو‌اترو ئه‌م‌پۆو دا‌ه‌اتوو به‌رده‌وامه و
به‌رده‌وام ده‌بیت..

ئهم كتيپه‌ی (حمد حسن رقيط)ش كه به‌عه‌ره‌بی نوسراوه‌و
وه‌رگي‌پر‌داوه‌ته، سه‌ر زمانى كوردى، ده‌رگا والا كردني‌كه
بو‌تيگم يشتن له‌واتاي (به‌رپۆه‌بردن) و پيويست بوون
به‌چونه نيو جيهانيكى فراوانتر له‌و باره‌يه‌وه، به‌هيواین سوډيك
به‌خوينه‌رانی به‌رپۆز بگه‌يه‌نیت و جيى خو‌ی له‌كتيپخانه‌ی
كوردیدا بکاته‌وه^(٢)..

سيد محسن

٥ شه‌مه

٢١/١١/٢٠٠٢ - ١٦/١٦/١٤٢٣

---

^(١) ئهو فرمانه‌ی كه خواى گه‌وره به‌پيغه‌م‌به‌ر ئاده‌می (عليه السلام) فرموو
له‌به‌ه‌شتدا جۆزيك بوو له‌به‌رپۆه‌بردن و به‌جینه‌هينانی فرمانه‌كه‌ش جۆزيك
له‌بن به‌رنامه‌ی..

^(٢) ئهم باب‌ه‌ته به‌چه‌ند مه‌قاله‌یه‌ك به‌وه‌رگي‌پراوى له‌رۆژنامه‌ی (ريگای يه‌كبون)دا
بلاوكراوه‌ته‌وه..

پیشہ کی:

نایا لہ نیسلامدا زانستی بہرپڑوہبردن و پیشہ واپہتی ہمہ؟
نایا نہ و زانستیہ تہنہا زانستیکہ و پھیوہندی نییہ بہناینہوہ و یان
بہشیکہ لہناین و رہوشت و پھرستن (عبادت)؟

نایا جیکہ و شوینی بنہما گرنکہگان لہ بہرپڑوہبردنہا کامہیہ؟
وہک پابہ نڈیوون بہہیزہوہ و نہمانہت پاریزی و شارمزایی (الخیرہ) و
سہرپہرشتی لہنزیکہوہ و بہتوانایی لہسہر ناراستہ کردن و بہدواجوونہوہ
(المتابعہ) و گرتنہبہری بنہمای راویژکردن و پلان و نہخشہ دانان لہہزری
نیسلامہوہ؟

نایا نہبونیہکانی بہرپڑوہبردن وای کردوہ کہ بہرپڑوہبردنی ہاوجہرخ
(تازہ) دروست بییت؟

نایا توانای بہرنامہی نیسلام چہندہ بو چارہسہرکردنی کیشہکانی
بہرپڑوہبردنی ہاوجہرخ و دروست کردنی پیشہ واپہتیہکی سہرکہوتوو؟ نہوا
لہم پہرتوکہدا وا وہلامیان دہدریتہوہ بہکورتی و بوختی و بہپشت بہستن
بہبہلگہی ناپہتہ پیروزمکانی فورنمان و فہرموودہ و سونہتہکانی
پیغہمبہرہکھی ﷺ و ناراستہ و ہہلسوکہوتی زاناکان و نہندیشہمنہکان.

داواکارین لہخوای گہورہ نہم ہہولہ بکاتہ دہست مایہیہکی ناسان بو
بانگ خوازان و پہرورہدہکهران و قوتاییانی زانست و گشت خوینہران..
بیگومان خوای بالآ دہست چاکترین رینمونی خوازہ بو
شارینگہی سہرفرازی.

والسلام علیکم

حمد حسن رقیط

که سایه تیبیه کی کاملی نیسلامی:

به پرنوه بردن له نیسلامدا به شیکه له که سایه تی مسولمان، که سایه تی موسلمانیش که سایه تیبیه کی کامل و ته واره، کو ده بیه وه له نیوان ناین و مادده و روحداو، هه موو جو له یه که ده جو لیته وه له م ژیا نه دا پیویسته مل که چ بیت بو فرمانه کانی خواو پیغه مبه ره که ی. به کارکردن به فرمانه کانی خواو گه وه که ده فرمویت:

(قُلْ إِنْ صَاحِبِي وَنُكْرِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أَمَرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ) (الانعام: ۱۶۲-۱۶۳).

واته: (بلئی بیگومان نویژه که م به ندایه تی و خواپه رستیم و قوربانی و سه برینم و ژیان و مردنیشم بو ئه و خوایه یه که په روه ردگاری هه موو جیهانیانه. هیچ جو ره هاو به شیک نییه بو ئه و خوایه. وه هه ر بهوشیوه یه و به و جو ره فرمانه پی دراوه، وه من یه که م سه رده سته ی هه موو ئه وانم که گوئی رایه ل و ملکه چن بو خواو بو فرمانه کانی خوا).

له نیسلامدا په یوه ندی مرؤف به په روه ردگارییه وه په یوه ندییه کی سنوردار نییه له عیباده تیکی دیاری کراودا و له چه ند کاتیکی دیاری کراودا، واز له هه لسوکه وتی بهینریت له ژیا نیدا بیت و بچیت به بی یاسا و ره وشت و دین هه روه ک چون زانراوه له پا به ندبوانی دینه کان و نه ته وه کانی تر. نه خیر به لکو واتای نیسلام له لای موسلمان یاسایه کی هه مه لایه نه یه، گشت بواره کانی ژیان ده گریته وه له ده ونه ت و نیشتمان وه یان حکومت و نه ته وه و به هه مان شیوه ره وشت و هیزیشه یان به زه یی و دادپه روه رییه و روشنیرییه و یاسایه وه زانست و مادده و به روپومه و

دهست كهوت و دهوله مهندي يه و تيكوشان و بانگه وازه ههروه ها سوپاو
 هزري يه ههروهك چون بيروباوه پرنكي راست گوويه و پرستنيكي راستيشه.
 وه زاناياني ئيسلام پيناسه ي پرستنيان كردووه بهوه ي كه ناويكي
 كويه له هه موو ئه و شتانه ي كه خوا خوشي دهوين و لييان رازيبه، له وتو
 كرده وه دهره كي و ناوه كييه كان، وهك نوئژو زهكات و رۆژو هه ج و
 راستگويي له كردارو گوفتاردا وه جييه جي كردني ئه مانهت و چا كه كردن
 له گهل دايت و باوكدا و سهرداني خزم و كهسو و دهرنه چونه
 له په يمانه كان، واته فرمان كردن به چا كه و ريگه گرتن له خراپه و تيكوشان
 دژي كافران و منافيقه كان.

چا كه كردن له گهل دراوسئ و هه تيوو هه ژاران و گشت نه وه كان
 ئاده مي و گيانله بهران، وه نزا كردن و يادي خوا كردن وه خوئندن قورئان و
 تيگه يشتن له واتاو مه بهسته كان وه چه ندين نمونه ي تر له م شيوانه
 كه بریتين له پرستن وه ههروه ها خوشه ويستي خوا و پيغه مبه ره كه ي
 وه ترسان له خواي گه و ره و دلسوزي بو ئاينه كه ي ته نها له بهر خاتري خوا.
 ههروه ها ئارامگرتن و دانايي (حيكمهت) سوپاسگوزاري
 نيعمه ته كان، وه رازي بوون به ويستي خواوه پشتيوان بهستن به خواو
 داوا كردني به بخشنده ي و، وه ترسان له سزاي خواي گه و ره وه نمونه ي
 تريش له م شيوانه بریتين له پرستن.

ئا بهم شيويه ده بينين ئيسلام كه خواي گه و ره كردوويه تيه دهستور
 بو ژياني ئاده ميزادو لايه نيكي ژياني به جي نه هيشتوو به بن لايه نيكي
 تر تاكو دريژترين ئايهت كه دابه زيوه له په رتوكه كه ي خواي گه و ره دا
 له سه ر بواريك له بواره كان دنيايه ئه وهش بریتيه له په رتوكي قه رزه كان
 (ديون) له ئايه تي قه رز له سوره تي به قه رده دا. ههروهك چون ئاشكرا بوو

که پیغمبر ﷺ هیچ فرمانی که نه میشتووه که نزیکمان بکاته وه له خوای گه وره بنگومان فرمانی پنداوین و ناگاداری کردوینه وه له سه ری وه هیچ فرمانی که نه میشتووه که خراب بیست و ناگاداری نه کرد بینه وه له سه ری. تا کو دوره پهریز بین لئی، وه به شیوه یه کی وا روونی کرد و ته وه شهوی وه ک روژمه گهر که سیک خوی لی گیل بکات و خوشی توشی تاوان و گومرایی بکات:

ثا بهم جوړه تیگه یشتنه که نروسبت بووه که سایه تی موسلمانان کامل و له گهل نه وه شدا لایه نی به ریوهردن له که سایه تی موسلماناندا یه کی که له بوارانه ی که پشت گوئی خراوه و مافی خوی پینه دراوه له بلا و کراوه و نوسراوه کاندان، بویه به پیویستی که سهرشانم زانی که چه ند په یقیکی له سه ره ه لده مه وه تا وه کو بیته یاد خه ره وه یه ک بو خاوه ن ژیره کان پاشان زیندو کردنه وه ی نوسینه کانی زانایانی خاوه ن ریز له نمونه ی زانان دلسوژه کان وه ک (ابن تیمییه) له په رتوکی (السیاسة الشرعية فی اصلاح الراعی والرعیة) و (ماوردی) له (الاحکام السلطانية) و (الكفاءة الادارية فی السياسة الشرعية) نوسینی د. عبدالله بن احمد قادری.

یہ کہم

"سیفہ تہ کانی بہر پوہ بردنی سرکہ وتوو"

۱- بہر پوہ بردن و بنہمای ئہمانہت :-

بہر پوہ بردن بریتییہ لہو چالاکییہ ئاراستہ کراوہی، کہ مروّف پینی
ہہ لہ دستیت بہرہو روی کوّمہل لہ شیوہی ہہ لہ سوکہ وتیکی کردہی دا کہ
کار لہ خہ لکانی تر دہ کات، وہ ہہ لہ دستیت بہ ئاراستہ کردنیان. وہ کار
لیکردنیان بہوشیوہیہی کہ دہیہ ویّت.

بہر پوہ بردن لہ ئیسلامدا ئہمانہت و بہر پرسیاریہ تہ کہ ہہ لہ ئیجر اوہ
لہ فہر موودہی پیغہ مہر ﷺ .

(کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ) (۳).

واتہ: (ہہ مووتان شوانن و وہ ہہ مووتان بہر پرسیارن لہ سہر ئہوہی
لہ ژیر دہ ستاندایہ)، بہر پوہ بہری سرکہ وتوو، وہ بہر پرسیاری لیہاتوو
گرنگیہ کی گہورہ یان ہہیہ لہ سہر کاری بہر پوہ بردن لہ فہرمانہ پیویست و
ہہ نوو کہ ییبہ کانی ژیانی مروّقایہ تیبہ.

کوّمہ لگہی مروّقایہ تی کاتیک لیپرسراوی لیہاتووی لہ دست دا، ئہوا
ئہو کوّمہ لگہیہ دہ بیئتہ کوّمہ لگہیہ کی لہ یہک ہہ لہوہ شاوون بوو لہ ناوچوو.
بیردوڑہی ئیسلام لیڑہوہ دہروانیتہ کاری بہر پوہ بردن و پیشہ واپہ تی،
کہ پیش گشت بیردوڑہوہ بیڑوکہ کانی تر کہ وتووہ، بہ لگہ شمان ئہوہیہ
ئہ گہر تہ نہا تہ ماشای ئاگاداریبہ کانی پیغہ مہر ﷺ بکہین گرنگی یہ کی

---

(۳) ئہم فہر موودہیہ بہ تہاوری لہ صحیحی جامدا بہ ژمارہ (۴۵۶۹) و ئیمام احمد و
ئہبو داود و ترمذی ریوایہ تیان کردووہ فہر موودہیہ کی (متفق علیہ).

خوای گهروه سیفته تی ئەمانه تی کردوو به سیفته تی بهنده چاکه کانی
(عباد الصالحین).

(وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ) (الزمنون: ۸).

واته: (بهنده چاکه کان ئەوانه ی که چاودیری ئەمانه ت و پهیمانەکانیان
دهکهن و خیانهت و فیل ناکهن). وه ئیسلام به توندی ئاگاداری
کردوینه ته وه، له سهه پاراستن و فهوتانی ئەمانه ت و دورکه وتنه وه و
بهرگریکردن له ناپاکی (خیانهت)، چونکه ناپاکی (خیانهت) پیچه وانه ی
ئەمانه ته، خوای گهروه ده فهرمویت:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرُّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ)
(لائفال: ۲۷)، واته: ئەه ی ئه و که سانه ی باوه پتان هیناوه ناپاکی مه کهن
له گهل خواو پیغه مبه ره که ی برناپاکی مه کهن له سپارده کانی ناو خو تان،
له کاتی که ده زانن ناپاکی یه)، وه پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمویت: (إذا
وسد الامر الى غير أهله فانتظر الساعة)^(۹).

واته: هه رکاتی که فرمان به ری کاری که درایه که سی که شیای وه کاره
نه بی ت، ئەوا چاوه پنی قیامه ت بن.

وه ئەو که سه ی پاریزگاری ئەمانه ت ناکات به پیچه وانه که ی ده ناسریت
که بریتیه له ناپاکی (خیانهت)، ناپاکی نیشانه یه که له نیشانه کانی
دوو پوی (نفاق)، ئەوه ی تینی نی ده کریت له سهه کۆمه لیک
له لپه رسراوه کان له به پروه به رییه کانیاندا ئەوه یه، که سیفته تی ئەمانه تیان
له ده ست داوه توشی هه له ی گهروه بوون، بویه به هوی ئەمه وه زیان

---

(۹) ئەم فهرمودیه له صحیح و جامعی ئەلبانیدا به ژماره (۸۳۶) و ئیمام بوخاری
هیناوه تی له نه بوهریره وه.

له بهر ژه و هندی گشتی که وتوه، نهو فرمانبهری که سیفته تی نه مانه تی نییه زور به ئاسانی فرو فیل له خه لکی دهکات و به جوړه ها ئامراز کاره کانیان دوا ده خات و په یمانه کانی جیبه جی ناکات، وه زور جار خراپه و سزا به کار ده هیئت له گه ل نهو که سانه دا که هه نسو که وتی له گه لدا ده که ن، نهو که سهی نه مانه ت ناپاریزیت چاودیبری په یمانه کانی ناکات، که داویه تی به خه لک و له کاتی کارکردندا نهوهی له نه ستویدایه جیبه جی ناکات و پیشیلی دهکات و به هدهری ده بات، وه. چون نه مانه ته کانی تری خه لکی به هدهرو فهوتان بردووه.

خیانه تکاری نه مانه ت وا گومان ده بات، له کاره که دیا ده سکه وتو قازانجیکی به ده ست هیئا بیئت، به لام ته نها خه ساره تمه ندی دنیاو قیامت ده بیئت، وه ک خوی گه وره ده فره مویت: (إِنَّ اللَّهَ لَا يُصَلِّحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ) (بونس: من الآية ۸۱).

واته: بینگومان خوی گه وره کاری خراپه کاران چاک ناکات.

له (حذیفه ی کورپی یه مانه وه گپراوه ته وه که پیغه مبر ۳ به خه لکی نه جرانی راگه یاند که نه مینیکتان (امیر) بؤ ره وانه ده کم به پراستی نه میندار بیئت (فرمانږه وا / لپرسراو) پیغه مبر ۳ به ناو هه موو هاوه له کاند ا گپراو (ابا عبیده) ی بؤ ناردن.

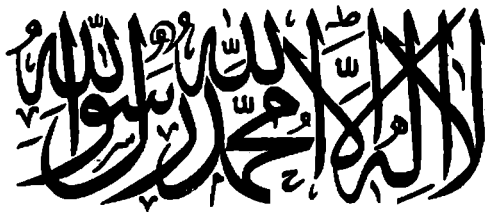
پاشان فره مووی: (إن لكل أمة أمين وإن أمين هذه الأمة أبو عبيدة بن الجراح)^(۱).

^(۱) بوخاری ریوایه تی کردووه له نه نه سه وه وه له صیح جامعی نه لبانیدا ئامازه ی پیکراوه به ژماره ۲۱۴۷.

واته: (بیگومان هه موو گه لیک ئه مینداریکی هه یه وه بیگومان
ئه مینداری ئه م گه له ئه با عوبه یدهی جهراحه).

ههروه ها له فهرموده یه کی تریدا ده فهرمویت: (الخازن المسلم الامین
الذی یعطى ما أمر به کاملا موقرا طيبة به نفسه فیدفعه الی الذی أمر له به أحدا
المتصدقین) (۷).

واته: (گه نجینه وانئ ئه مینداری موسلمان ئه وهی که خوا فه رمانئ
پیکردوه جیبه جیبئ ده کات وه ک خوی وه به م کاره دل و دهروونی خوی
ئاسوده ده کات، به هوی ئه مه وه ده بیته یه کی که له راستگویان که خوا
له قورئاندا ئامازه یان پینده کات.

---

(۷) ئیمانئ ئه حمهد ریوایه تی کردوه له سه نه ده که یداو ئه بو داود نسانئ و (متفق
علیه) هو له صیح جامعی ئه لبانیدا ئامازه ی پیکراوه. به ژماره (۲۳۳۶).

۲- به‌رئوه‌بردن و بنه‌مای زانستی و شاره‌زایی (الخبرة):

به‌رئوه‌بردنی سهرکه‌وتوو ئه‌وه‌یه‌ که به‌رئوه‌به‌ری به‌تواناو و خاوه‌ن راده‌یه‌کی زۆر له‌لیها‌تووو و شاره‌زاییه‌کی ته‌واوی زانستی له‌بواره‌که‌ی خۆیدا هه‌بیئت و، به‌زانست و شاره‌زایی لئیرسراو ده‌توانیئت بینهر بیئت به‌سه‌ر کاره‌کاندا وه‌ چاک و خراب له‌یه‌کتر جیا بکاته‌وه‌، به‌توانا بیئت به‌سه‌ر فه‌رمانه‌کانیدا، ئه‌گه‌ر ئه‌م سیفه‌ته‌ی له‌کاره‌کاندا نه‌بو توشی تی‌کچون و روخانیکی گه‌وره‌ ده‌بیئت، هه‌روه‌ک چۆن ئیسلام مه‌رجی‌کی سهره‌کی له‌زانست و شاره‌زایی داناوو به‌وه‌ر که‌سیک، که‌ده‌بیئت به‌لئیرسراوی کاریک یان چه‌ند که‌سیک جا ئه‌و کاره‌ بچوک بیئت یان گه‌وره‌ خوای گه‌روه‌ له‌سه‌ر زمانی یوسف‌وه‌ ده‌فه‌رمویئت: (قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ) (یوسف: ۵۵).

واته: یوسف و وتی (حه‌ز ده‌که‌م) بمکه‌یت به‌لئیرسراوی گه‌نجینه‌کانی سه‌ر زه‌وی (ئه‌م و لاته) له‌به‌رئه‌وه‌ی من پارێزگاری و زانستم لایه‌، هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ باسی تالوت ده‌کات که‌هه‌لئیرژارد به‌مه‌لیکی به‌نی ئیسرائیل به‌وه‌ی که‌خاوه‌نی زانست و خاوه‌نی هێز بووه‌.

(قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ) (البقرة: من الآية ۲۴۷).

واته: وتی: خودا له‌نیو ئیوه‌ هه‌لئیرژاردوو، چونکه‌ شاره‌زاییه‌کی باشی له‌زانست هه‌یه‌، واته‌ زانایه‌، هه‌روه‌ها خاوه‌ن هێزکی باشه‌. له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی خاوه‌نی زانسته‌ جیگه‌ی متمانه‌ی خه‌لکی‌یه‌ و خوشیان ده‌ویئت به‌چاوی ریزه‌وه‌ ته‌ماشای ده‌که‌ن ده‌یکه‌نه‌ جیگه‌ی متمانه‌ی خۆیان و مال و منالیا‌ن.

نه گهر ته ماشا بکهین و وردبینه وه خوی گهروه گیاندارانیشی به پنی
توانای زانستیان لیکی جیاکردونه ته وه وهکو خوی گهوره حهرامی کردوه
که به سهگی فیزنه کراو راویکرنیت، ههروه ها گیاندارانی تریش بهوشیوه یه و
پیویستی لپرسراو به زانستی دوو فرمانی بو دابین کردوه:-

۱- ناگادار بوون له جوکمه کانی حلال و حرام، وه راوهستان له سهه نه و
شتانه ی که سنوره کانیاں دیاریکراوه بوئه وه ی سنوریان نه به زینتی.

۲- رازاندنه وه ی لپرسراو به زانست، گهوره ترین کاره که خه لکی
به هوییه وه خوشیان بویت و دلی خه لکی بو لای خوی رابکیشیت، به بی
زانست خه لکی لیی دورد که ونه وه، نه مهش ده بیته هوی نه وه ی که
لپرسراوی نه زان (جاهل) ناچار بیته کومه لیک یارمه تی دهر (معاون)
دابنیت له م کاته شدا به سی حاله تدا دهروات:-

۱- کاره کان بو یارمه تی دهره کان به جی بهینیت نه وانیش ده ست
به سهه گشت کاره کاندای بگرن و خوشی له سهه وه به مینیتته وه، بوئه وه ی
پاریزگاری له پله که ی خوی بکات.

ب- خوی به ته نها فرمان به سهه خاوهن زانست و شاره زایان بکات و
به نارهنووی خوی به شیوه یه کی چهوت و نه زانی کاره کان جیبه جی بکات
نه م حاله ته زور خراپتره له وی تر.

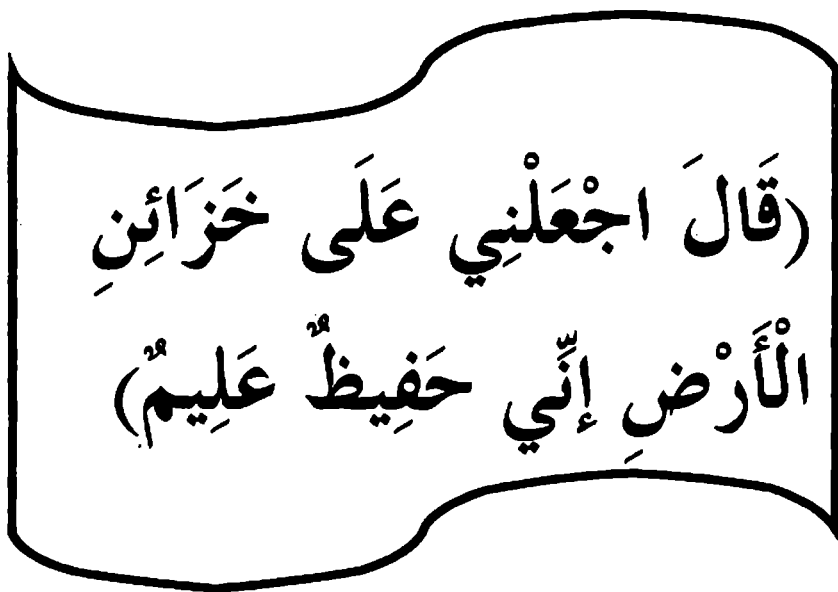
ج- نه فامه کان له خوی نریک بکاته وه و شاره زاکان بگری و نازاریان
بدات، له ترسی ره خنه گرتن، له هه لسه و که وتی و کرده وه کانی نه م
حاله تهش بریتیه له ناشوب و تیکچون، بیگومان نه م حاله ته له دوو
حاله ته که ی تر خراپتره.

کاری مروقی لپرسراو ریک و پیک و چاک نابیت و به رده وام نابیت،
به زانست و شاره زایی نه بیته (العلم والخبره) ههروه ها به پاریزکردن له گه ل

خاوەن تجربەو شارەزاکاندا وە ریزگرتن لەو کەسانە ی کە پەسپۆن، وە دانانی کەسی شیاو لەجینگە ی شیاو داو، لە ئاراستە کردنە کانی ئیسلامدا ماتووە کە بریتی یە لە داکوکی لەسەر گرنگی پەسپۆری و زانست بو کە سیک دەبیتە لێپرسراوی کاریک، یان چەند کەسانیک خوای گەورە لەباسی داودو سلیماندا (علیهما السلام) دەفەرموی: (وَكَلَّمَا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا) (الانبیاء: من الآية ۷۹).

واتە: (لە لایەن خویمانەو، دانایی و زانستمان پێبەخشیوون).

* * *

۳- به‌رپوه‌بردنی سهرکه‌وتوو سیفته‌تی خو به‌کهم زانین -
 خاکه‌رای (صفة التواضع): -

زور کهس پئی وایه که لپرسراویه‌تی به‌کی دست کهوت له‌ویوه دست بکات به‌زولم و زور زهوت کردنی مافه‌کانیان وه‌لوت به‌رز بکات و گوئی نه‌دات به‌داواکانیان حکمه‌تی هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ل خه‌نکیدا، پیوستی به‌ به‌شیک زوری ره‌وشته جوانه‌کان هه‌یه، هه‌رکه‌سیک خاوه‌نی ئهم ره‌وشتانه بیٚت، خاوه‌نی دلئ خه‌لکی ده‌بیٚت و متمانه‌شی پی‌ده‌که‌ن، خوای گه‌روه باسی سیفاتی باوه‌رداران ده‌کات و ده‌فرمویت: (أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ) (المائدة: من الآية ۵۷).

واته: ملکه‌چ و فره‌مانبه‌ردارو به‌سوژن بو ئیمانداران، وه سهر بلندو ده‌رون به‌رزن به‌سه‌ر کافران دا له‌پیناوی خوادا.

وه سیفته‌تی خو به‌کهم زانینی - خاکه‌رای - کردوو به‌سیفته‌تیکی سهره‌تایی بو به‌نده باوه‌رداره‌کانی (وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا) (الفرقان: ۶۳).

به‌نده‌کانی خوای میهره‌بان ئهو که‌سانه‌ن که‌زور به‌سه‌لاریی به‌سه‌ر زه‌ویدا ده‌پون، وه کاتیکیش که‌نه‌فامان (به‌قسه‌و قسه‌لۆکی ناخویش به‌ره‌نگاریان ده‌بن) ده‌لین: سلأو (خوین له‌شه‌ریان ده‌پاریزن).

هه‌روه‌ها له‌ناپراسته‌کانی تری پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمویت: (وما تواضع أحد لله إلا رفعه). واته: هه‌چ که‌سیک نییه که له‌به‌ر خوا خوئی به‌کهم زانینی و خوا پله‌و پایه‌ی به‌رز نه‌کردیته‌وه، ئیسلام سیفته‌تی خو به‌کهم زانینی داناوه بو گشت که‌سیک که لپرسراویه‌تی به‌کی هه‌بیٚت. وه‌ک خوای گه‌وره بانگ له‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌کات و ده‌فرمویت: (وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (الشعراء: ۲۱۵).

واته: بالی (به‌زه‌یی و میهره‌بانی) خوٚتیاں پنبه‌خشه بهو خاوه باوه‌پانه‌ی شوینت که‌وتون: نهو که‌سه‌ی خوٚی به‌گه‌روه بزانیٚت (متکبر) له‌کات و شوینتی لپرسراویه‌که‌یدا نه‌وا ده‌بیٚته مایه‌ی رِقو کینه‌ی خه‌لک وه خه‌لکی لینی دور ده‌که‌ونه‌وهو فه‌رمانه‌کاتی جیبه‌جئٚ ناکن به‌زور نه‌بیٚت نه‌مه‌ش ده‌بیٚته هٚوی په‌یدا بوونی دوژمنایه‌تی و دوبره‌کایه‌تی و جیگیرنه‌بوونی همنی و ئاسایش و دلنیا‌یی له‌نیوان لپرسراوو نه‌و که‌سانه‌ی که‌ کاریان له‌گه‌لدا ده‌کات.

نه‌وخٚ به‌که‌م زانینه‌ی که‌ئیسلام مه‌به‌ستیه‌تی و داوا له‌گشت موسلمانان به‌تایبته له‌لپرسراوان ده‌کات بریتیه له‌و خوٚ به‌که‌م زانیه که‌هه‌لینجراوی د‌ئس‌ؤزی خوای گه‌وره و نه‌رم و نیان و به‌س‌ؤز له‌گه‌ل خه‌لکدا وه جیبه‌جیگردنی داواکاریه‌یکانی خه‌لک بیٚت، وه خوٚ به‌که‌م زانینی درٚ بریتیه: له‌وخٚ به‌که‌م زانینه‌ی که‌که‌سیک به‌قسه ده‌بیٚت و بانگه‌شه‌ی بٚ ده‌کات، به‌لام به‌کرده‌وه نایسه‌لمینٚت وه یان خوٚ به‌که‌م زانینیک به‌مه‌به‌ستی به‌ده‌سته‌نیانی سوودمه‌ندییه‌کی باش بٚ خوٚی وه خه‌لکی به‌چاکه باسی بکن.

خوٚ به‌که‌م زانینی راستگوٚ به‌لگه‌یه له‌سه‌ر به‌هیزی خاوه‌نه‌که‌ی، هه‌روه‌ک چٚن خوٚ به‌گه‌وره زانین (التکبر) به‌لگه‌یه بٚ بیٚ هیزی خاوه‌نه‌که‌ی نمونه‌ی راستیش بٚ نه‌مه بریتیه له‌ژبانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و خه‌لیفه‌کانی راشدین^(۸)، پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیئشه‌وای ب‌ر‌واداران خوٚی سه‌ردانی نه‌خوشه‌کانی ده‌کردو دلنه‌وایی ده‌کردن و ناماده‌ی جه‌نازه‌یان ده‌بوو، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا تیکه‌لی چه‌ساره‌و بیٚ نه‌واکانیان ده‌بوو هه‌روه‌ما خه‌لیفه عومه‌ری کوپی خه‌تاب له‌کاتی فه‌رمان ره‌واییه‌که‌یدا په‌یمان ده‌دات به‌پیریژنیکی کوئر له‌نزیک مه‌دینه که‌مافی بٚ دابین بکات و دادپه‌روه‌ر بیٚت. به‌پاستی نه‌و که‌سه‌ی خوٚی به‌گه‌وره نازانیٚت نه‌وا هه‌ستی کردوه به‌لپرسراویه‌تیه‌که‌ی له‌به‌ر ره‌زاهندی خوای گه‌وره.

(۸) وه‌ک چٚن خوای گه‌وره فه‌رمانی پیکردین که‌هه‌لسوکوت و کرده‌وه‌کانیان بکه‌ینه سه‌ر مه‌شقی ژبانماندا که‌ده‌فه‌رموئٚت: (اُولَئِكَ الَّذِیْنَ هَدَى اللّٰهُ فِیْهَا مُمْ الْقُدَّةِ) (الانعام: من الایة ۹۰).

۴- بهر پیره بردنی سهر که وتوو سنگ فراوانی :-

باوهر داری لپیرسراو ده بیئت له گهل ژیر دهسته کانیدا سنگ فراوان بیئت، دور بیئت له رِق و کینه و توله سه ندنه وه، گوئی نه گزیت بو غه بیهت و بوختان، ئەم سیفه تانه دهسه لاتی لپیرسراو کهم دهکه نه وه و کاره کانی خراب دهکهن وه ده بیته هوی له دهست دانی متمانهی لپیرسراو لای ژیر دهسته کانی و توشی حاله تیکی گومان و دلپراوکی ده بیئت وه له کوتایی دا لای ده بهن و لپیرسراویکی تر جینگه ی ده گزیته وه، خوی گه وره باسی ابراهیم دهکات علیه السلام به وه ی که نامه ی خوی گه وره ی به سنگ فراوانی وه رگرتوه (سلامه الصدر) ده فهرمویت: (وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَأِبْرَاهِيمَ، إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ) (الصفات: ۸۳-۸۴).

واته: بیگومان له شوینکه وتوه په پیره وانی (نوح)، (ئیراهیم) ه (سه لامی خویان لیبیئت). روی کرده په روهردگاری، په کتاناسین، به پیر بانگه وازییه وه چوو، به دلئیکی پر له ئیمان و خواناسی،

خوی گه وره ش فرمانی کردوه به برواداران هلگری ئەم سیفه ته بن که ده فهرمویت: (وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ) (الحشر: من الآية ۱۰).

واته: وه هیچ کینه یه که مه خه ره دلمانه وه به رانبر برواداران ئەهی په روهردگارمان به پراستی هه ر توی به خشنده ی میهره بان.

پیشه وای برواداران محمەد ﷺ په کیک له سیفه ته کانی نه وه بوو به رده وام حهزی ده کرد سهردانی هاوه لانی بکات، به دلفراوانی یه وه (سلامه الصدر) قهت حهزی نه ده کرد شتیکی له دانیدا به نییته وه و بیخواته وه به لکو زور به دلفراوانییه وه سهردانی ده کردن و ئی ده پرسینه وه.

گيرد دراو ته وه له عه بدولتلا کوپي مه سعود که پيغه مبهړ ﷺ سويندي
 خوارد له کاتي په يمانی خونين داوه له وکاته دا پياويکی نه نصاری هاتوو
 وتی: مه بهستی رووی خوا نييهو، کاتيک پيغه مبهړ ﷺ هات بو لامان پيم
 راگه ياند پيغه مبهړ ﷺ رووی گوږاو پاشان فهرمووی (ره حمه تي خوا
 له سهر موسا بينت زور له وه زياتر نازار دراو نارامی گرت).

له باسيکی تر دا هاتوو که پيغه مبهړ ﷺ توږه بوه له وه هواله وه دم و
 چاوی سور هه لگهړا، پاشان نه نصاریه که وتی: زور خو زگم ده خواست
 هه واله که م پينه گه ياندايه.

هه روه ها له باسيکی تر دا هاتوو که پيغه مبهړ ﷺ ده فهرمويت: (لا
 يبلغني أحد عن أصحابي شيئا فاني أحب أن أخرج عليهم وأنا سليم الصدر)
 واته: کهس هيچم پي نه گه يه نيئت له سهر ها وه کاله کانم من حهن ده که م
 به دليکی بيگه رده وه بچه لايان، واته هيچ شتيک له دلما نه بينت
 به رامبه ريان.

بو يه زانايان حوکميکی گرتگ ده خه نه ږوو، نه ویش نه وه يه ناييت شت
 بگه يه نريته لپرسراوی موسلمانان ته نها نه وه نه بينت که تايبه ته
 به که سایه تي خو يه وه به مهر جيک نه وه قسه يه مه ترسيه کی نه بينت بو سهر
 کومه لگه که ي.

به لام نه وه فرمانه ي که په يوه ندي هه بينت به بهر ژه وه ندي يه
 گرتگه کانه وه، پيوسته نه وه فرمانه بگه يه نريته لپرسراو.

هه روه که چو ن بومان روون ده بينته وه له چيروکی (زيدي کوپي نه رقه م)
 کاتيک نوسراويکی بو لای پيغه مبهړ ﷺ بهر ز کرده وه له سهر (عه بدولتلا
 کوپي ثوبه ي) سه روکی دوو رووه کان نه وه ش برتي بوو له وته ي (لا
 تنفظوا على من عند رسول الله حتى ينفضوا من حوله) واته: دوو رووی

به سسر نهو که سانهوه مه کهن که له خزمه تی پیغه مبهران تا کو لئی نه ته کنه وه. پیغه مبهر ﷺ لای خوئی دیاری کرد، پاشان خوای گه وره سورته تی (منافقون) ی ناره خواره وه له سسر راستگویی، زیدو ناشیرین کردنی دوو روه کان. تا کو سیفته تی بیگه ردی دلفراوانی (السلامه الصدر) له لایهن لیپرسراوه وه جیگیر بیئت پیویسته ناگاداری سنی فرمان بیئت:-

۱- پیویسته ریگه به خه لکی بدات که بیئه لای و روو به پروو راستی به کان ببینیت، تا کو خه لکی گومانی خراپی پی نه بهن و غه یبه تی خراپی نه کهن خوای گه وره ده فرمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلٰی مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ) (الحجرات: ۶).

واته: (ئه ی نه وانه ی باوه پتان هیناوه نه گهر که سیک هه وایکی بو هینان (خیرا پروای پی مه کهن)، به لکو سه رنج بدن، لئی بکوئنه وه (تا بو تان روون ده بیته وه)، نه وه کو به نه زانی نازارو نه شکه نه جو گه رو گرفت بو خه لکی دروست بکن، دوایی په شیمان ببه وه له وکاره ی که پینی هه ستاون).

۲- ریگه نه دان به قسه هینه رو بوختان چیه کان تا کو و غه یبه تی خه لکانی تر بکهن له مه جلیسه که یدا به شیوه یه ک پر بیئت له غه یبه ت چی و ناشوب گه پرو پیلان چیه کان به ناره زووی خویمان دریزه به قسه ی خویمان بدن. نه مه زیان ده دات له دل فراوانیه که ی، چونکه خوای گه وره ده فرمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ) (الحجرات: ۱۲).

واته: (ئەي ئەو كەسانەي باوەرتان هیناوه، خۆتان زۆر بپارێزن له گومانی خراب، له پراستیدا هەندێ لهو گومانانە گوناھو تاوانن (بۆیە پێویستە لە هەموو گومانێك خۆپارێزن)، وە بەشوین كە موكوپیی و عیب و عاری یەكتیدا مەگەرێن و سیخوپی مەكەن، وە لە پاشملە باسی یەكتی مەكەن، و ناوی یەكتی بە خراب مەبەن، نایا كەستان پێیخۆشە گوشتی برای خۆی بە مردوویی بخوات؟!)

دیاره كاری واتان زۆر پێ سەخت و ناخۆشە، دەي كە واتە لە خوا بترسن و پارێزگارین بە پراستی خوا ئەوانەي خۆش دەوێت كە دەستبەرداری گوناھ دەبن و لێی پەشیمانن، خوداش میهرەبانی خۆی بە سەریاندا دەبارێنێت.

۳- لێرسراو دەبێت چاكە كاران و لە خواترسان بكاتە پشتیوانی خۆی و راوێژیان پێ بكات، چونكە رێ نمونی دەكەن لە سەر خێر وە باسی خەلكی ناكەن بە خراپە و تەنها بۆ بەرژەوهندی كار نەبێت.

* * *

خەلیفە عومەری كۆری خەتاب (رەزای خۆای لیبیت) دەفەر مویت:

(رەحمەتی خوا لەو كەسەي عەیبەگانی
خۆم بە دیاری بۆ كەنێرێت)..

۵- به‌ریزه‌بردن و بنه‌های پایه‌ندبوون به‌هیژه‌وه (القوه) :-

یه‌کیک له‌بنه‌ما سه‌ره‌کی و پی‌ویسته‌کانی لی‌پرس‌راوی به‌ریژه‌بردن بریتیه له‌به‌هیژی و به‌توانایی له‌جیبه‌جی‌کردنی بریارو فرمانه‌کاندا و ناییت لاوازو دوو دل بی‌ت چونکه به‌لاوازی و دوودلی له‌دهستی ده‌دات زور له‌به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی خه‌لکی و، به‌هیژو سوربون له‌سه‌ر بریاره‌کانی ده‌توانی‌ت گشت نه‌و گری‌و له‌مپه‌رانه رامالی‌ت که‌دیته ریگای وه تی‌بکوشی‌ت بو‌گیش‌تن به‌مه‌به‌سه‌سته‌کان و جیبه‌جی‌کردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کان، نی‌سلام زور داکوکی کردو‌ته‌وه له‌سه‌ر گرنگی پایه‌ندبوونی لی‌پرس‌راو به‌هیژه‌وه، چونکه هیژ فاکته‌ریکی سه‌ره‌کییه بو‌جیبه‌جی‌کردنی بریارو فرمانه‌کانی و خوای گه‌وره بانگی نه‌وه‌ی نی‌سرائیل ده‌کات و ده‌فهرموی‌ت :-

(خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) (البقرة: من الآية ۶۳).

واته: نه‌وه‌ی پی‌مان داوون باش کاری پی‌بکه‌ن وه بیربکه‌نه‌وه له‌وانه‌ی که‌تیا‌یه‌تی، به‌لکو پاریزگاری بکه‌ن له‌خوتان له‌نافه‌رمانی خوا. مه‌روه‌ما خوای گه‌وره له‌باسی دی‌وه‌کانی سوله‌یماندا له‌سه‌ر به‌توانایی و لی‌ها‌توییاندا، به‌سه‌ر نه‌و کاره‌ی که‌پینیان ده‌سپی‌ردری‌ت ده‌فهرموی‌ت: (قَالَ عَفْرَيْتَ مِنَ الْجِنَّ أَنَا آتَيْكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ) (النمل: ۳۹) واته: یه‌کیک له‌دی‌وه‌کان (جنی) ووتی به‌سوله‌یمان کوشکی به‌لقیساتان بو‌ده‌هینم پیش نه‌وه‌ی له‌جیگه‌و مه‌قامه‌که‌ت هه‌لبستی، وه من به‌هیژم له‌هه‌لگرتن و هی‌نانیدا، وه نه‌میندارم له‌سه‌ر نه‌و زی‌رو زی‌وه‌ی له‌سه‌ریه‌تی، وه له‌باسی کچی پی‌غه‌مبهر (شوعه‌یب) دا‌ها‌توو‌ه که‌به‌باوکی ده‌فهرموی‌ت (يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ) (القصص: من الآية ۲۶). واته: باوکه به‌کریی بگره (موسی) سو‌دبه‌خشتی‌ن و به‌هیژتری‌ن و نیازپاکترین که‌ست به‌کریی گرتوه.

وه پیغه مبهړ ﷺ له فرموده یه کدا ده فرمویت: (المؤمن القوی خیر وأحب الی الله من المؤمن الضعیف)^(۹).

واته: - باوه پداری به هیژ چاکتره وه خوشه ویستره له لای خوای گوره له باوه پداری لاواز. به هوی پله و پایه ی به هیژیه وه باوه پداری به هیژ خوشه ویستره چونکه به هوی نه و هیژیه وه ده توانیت فرمانه کانی خوا جیبه جی بکات. وه نه و که سانه ی که زیاتر پیویستیان به هیژه، لیپرسراو و نه میره کاندو یان هرکه سیکی تر که ده بیته به پیرس له کاریک یان فرمانیک و یان به پیرسی کومه نه خه لکیک.

پیغه مبهړ ﷺ ناگاداری کردوینه ته وه له دانانی که سانی لاواز له سهر کارو فرمانه کانی موسلمانان، چونکه به هوی نه و لاوازو که مته رخه مییه وه له لیپرسراویته که یدا نا توانیت نه رکه کانی جیبه جی بکات.

له نه بو زمره وه گیردراوه توه، که ده فرمویت به پیغه مبهړی ﷺ خوام فرموو نه ی پیغه مبهړی خوا، نایا لیپرسراویه ته کم نادهیتی (واته بیته والی یان لیپرسراویتی له جیگه یه کدا) پیغه مبهړ ﷺ به سهرشانی کیشام و فرموی: (یا اباذر إنک ضعیف وانها امانة وانها یوم القیامة خزی وندامة إلا من أخذها بحقها وادی الذی علیه فیها)^(۱۰).

---

(۹) بوخاری ریویایه تی کردوه له نه نه سه وه وه له صبح جامعی نه لبانیدا نامازهی پیکراوه به ژماره (۲۱۴۷).

(۱۰) نیمامی نه حمده ریویایه تی کردوه له سه نه ده که یداو نه بو داود نسائی و (متفق علیه) هو له صبح جامعی نه لبانیدا نامازهی پیکراوه به ژماره (۲۳۳۶).

واته: ئەي ئەبازەر تۆ لاوازيت، و لىپرسراويه تى ئەمانه ته وه لەرۆژى دواييدا سەرشۆپى و پەشمانىيە، تەنھا ئەگەر كەسك حەقى خۆى بداتى و وەك خۆى جىبە جى بكات. وە يەككە لەهەلۆيسته روونەكانى پىڭەمبەر ﷺ سوربون و داكۆكى كردن بوو لەجىبە جىكردنى فەرمانى خۆى گەورە لەسەر بىرارى سىنورى دزى كردن بەبى خويندەنەوى سۆزو بەزەبى بۆ كەسوكارو نزيكەكانى خۆى تاكو رۆژك بە (ئوسامە) فەرمووا، كە خزم و خۆشەويستى پىڭەمبەر ﷺ بوو.

(أتشفع في حد من حدود الله؟ وأثم والله لو ان فاطمة بنت محمد سرقت لقطع محمد يدها) (۱۱).

واته: ئايا داواى لىبوردن دەكەى لەبىرارىك كەس نورى خۆى گەورەيه؟ سويند بىت بەخۆى گەورە ئەگەر (فاتمە) كچى (مەمەد) دزى بكات ئەوا (محمد) دەستى دەبىرئت.

خەليفەكانى راشديش لەسەر رىگا و رىبازى پىڭەمبەر ﷺ رۆيشتون و بەردەوام بون لەسەر ئەو شىوازە، بەتايبەتى بەهيزو سوربون لەسەر جىبە جىكردنى بىراره كاندا، ئەو خەليفە ئەبو بەكرى صدىقه، ئەو سىتت بەرەو روى ئەوانەى پەشيمان بونەوه لەئىسلام (مرتد) بەهەلۆيستىكى ئازايانەوه دەئىت: (والله لأقتلن من فرق بين الصلاة والزكاة

(۱۱) متفق عليه ابوداود، رىوايه تى كردروه، لەعائيشەوه لەصىحى جامعدا ژمارە ۷۸۱۴.

فان الزكاة حق المال والله لو منعوني عقلا كانوا يؤدونه الى رسول الله ﷺ
لقاتلهم على منعه^(۱۲)

واته: سویند به خوا شه‌ریان له گهل ده‌گم، هرکه سئ جیاوازی
له نیوان نویژر زه‌کاتدا بکات بیگومان زه‌کات حه‌قی ماله‌و سویند بیټ
به‌خوا نه‌گه‌ر په‌ته گوریسیکیان هیناوه بو پیغه‌مبهر ﷺ نیستا نه‌یده‌ن
شه‌ریان له‌گهل ده‌گم، لییان دکوژم تا‌کو لییان ده‌ستینم. وه عومه‌ری
کوپری خه‌تابیش له‌سه‌ر نه‌و شیوازو ریبازه به‌رده‌وام بوو، و بیجگه له
به‌هیژه‌کان هیچ که‌سیکی دانه‌نه‌نا به‌لیپرسراو (نه‌میر).

وه شرحبیل کوپری حه‌سه‌نی لادا له‌سه‌ر ولایه‌تی شام پاشان وتاری
بو خه‌لکه‌که خوینده‌وه وتی: (ایها الناس انی والله ما عزلت شرحبیل عن
سخطه وکان اردت اقوی من شرحبیل).

واته: نه‌ی خه‌لکینه سویند بیټ به‌خوا من شرحبیل لانه‌دا به‌هوی
خراپی‌یه‌وه، به‌لکو ده‌مه‌ویټ پیاوئیکی به‌هیژتر له‌و دا بنیم به‌راستی
خه‌لیفه عومه‌ر به‌هیژ بوو له‌وت‌وه بو‌چووندا. ئا به‌م شیوه‌یه هیژ
سیفه‌تیکی پیویسته بو لیپرسراوی به‌رپوه‌بردن، تا‌کو بتوانیت به‌هویه‌وه
هه‌ق بچه‌سپینیت وه دوریخاته‌وه له‌خراپه‌و ئاشوب به‌بی دل‌ه‌راوکئ و
لاوازی بریاری گونجاو جیبه‌جئ بکات.

---

^(۱۲) نه‌م فرمودیه له‌صیح الجامعدا هیه به‌ژماره ۷۸۴۵ وه به‌م شیوه‌یه‌تر هاتوه
(یا اسامه اتشفع فی حد من حدود الله) نه‌م فرمودیه متفق علیه له‌نه‌بوداوده‌وه،
روایه‌ت کراوه، نه‌ویش له‌عائیشه‌ی خیزانی پیغه‌مبهره‌وه.

۶- بهر پړوه بردنی سه رکه و توو و سیفته تی پش وود ریژی و
له سه ر خوئی (الحلم) :-

زور له بهر پړوه بهر هکان و لپیر سراوانی شم سه رده مه تپرتیتکیان تیا
به دی ده کریت، نه و هس بریتیه له وهی که سینه ته سکن و زو توپه دهن
داواکاریه کانی خه لکی جیبه جی ناکه ن و ریگه به خه لکان ناده ن
سه ر دانیان بکات.

هه روه ها بی حه و سه لهن له کاتی که خه لکی دینه لایان بو
جیبه جی کردنی داواکاریه کانیان، و هه لده چن و توپه دهن به پرویاند،
نه مه ش ده بیته هوئی له ده ستدانی متمانه و ناشرین بوونیان له بهر چاوی
خه لکی.

له راستیدا نه گهر لپیر سراو هه لسا به کاریک گه وره بیئت یا بچووک،
نا توانیت جیبه جی بکات نه گهر پشوو دریزو سنگ فراوان نه بین چونکه
زور بهی کاره کان به پشوو و دریزی و نارام گرتن ده گاته نه بنام.

خوای گه وره پیغه مبه ره که مانی هه لبرارد ۱۱ بهم سیفته ته، بویه
داده نریت به پیوستیبه گه وره کانی لپیر سراو، چونکه ریتمونی که رو
پیشه وای خه لکه بو چاکه. خوای گه وره دهر باره ی حه زره تی نیبراهیم
(علیه السلام) ده فهر مویت: (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ) (الزمر: من الآية ۱۱).

واته: کاتیک نیبراهیم سه لامی خوای نی بیئت، داوای له په روه ردگاری
کرد که منالیکی باشی پیبیه خشیت، و خوای گه وره ش مژده ی دا
به گیرابوونی داواکه ی ریزی دا به کوریک و هسفی ده کات به حلیم
که نیسمایله و به کیکه له وانه ی که هه لگری نامه ی په روه ردگاره واته
پیغه مبه ری خویبه. خوای گه وره ده فهر مویت: (رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ،
فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ، فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي

ادْبُحَكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا اَبْتَ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنْ الصّٰبِرِيْنَ) (الصفّات: ۱۰۰-۱۰۲).

واته: نه ته وه که ی به جیئیشت و کوچی کرد، داوای له خودای کرد و تی: په روه ردگار نه وه یه کی چاک و پاکم پیببه خشیت، نیمه ش مژده ی کورپکی به نارام و خوگرو ژیرمان پی به خشی که (نیسماعیل) ه، کاتیک که نه و مناله که وته دهر و مال له گه لیا (به یانیه که پی و ت) کورپی شیرینم بیگومان من ده مبینی له خه ودا که تو سهر دهرم،

تو ده لئی چی؟ رات چونه؟! کورپی چاک و خواناس و خوگر به زمانی شیرین وتی: بابه گیان هر فرمانیکت پی دراوه جیبه جی بی بکه. نه گهر خوا حه ز بکات له نارامگران دهرم. پیغه مبه ر ۞ به شیوه یه کی باش باسی نه و که سانه ی کردوه که خاوه نی حیل من واته: پشوو دریزن. وه ک چون (نبین عباس) و (نه بو سعیدی خدری) گپراو یانه ته وه. (رهزای خویان لی بیئت) که پیغه مبه ر ۞ فرموی به شجع عبدالقیس: (اِنْ فِیکَ خَمَلَتِیْنِ - یجها الله ورسوله العلم والاناة) (۱۲).

واته: تو دوو لایه نت تیدایه، که خواو پیغه مبه ری خوا خووشی ده وین نه و دوانه ش پشوو دریزنی و نهرم و نیانیه.

نه گهر سیفته تی پشوو دریزنی داوا کرا بیئت له گشت موسلمانان نه وا بو موسلمانان لیپرسراو زور پیویسته نه مه ش له بهر نه م هویانه: -

هوئی یه که م: خه لک له ره وشت و هه لسو کوت و گوپرایه لیدا چونیه ک نین، هه ندیکیان هه لیه یان لی پروده دات نه مه ش ده بیته هوئی مانگرتن و کارنه کردن و سوربون له سهر داواکاریه کانیان و دهنگ بهر زکردنه و هیان به سهر لیپرسراوه کانیندا، له م کاته دا نه گهر لیپرسراو به تورپی و قسه ی ناخوش و به زور بیان گپریته وه سهر راستی و چاکه لئی دهرده چن و

(۱۲) رواه مسلم والترمذی.

پشتى تېدەكەن و ئەگەرپۇن بۇ دەرفەتلىك كە لە دەستى زىگار بىن ئا لىرەدا
پشوو درىژى (الحلم) داوا كراوه بۇ چاره سەر كىردنى ھەندىك لە كىشە كان.
ھەرەكەت چۇن توندوتىژىش كات و جىگەى خۇى ھەيە ھەر سىفەتە و
لە كات و جىگەى گونجاوى خۇيدا دەبىت، ئەگەر ھاتوو لىپرسراو
لە زۇربەى كاتە كاندا، پشوو درىژ نەبوو ئەوا خەلكى تووشى ئازارو
ئەشكە نەجەيەكى زۇر دەبن.

ھۇى دووم: ئارام و پشوو درىژى لىپرسراو، لەگەل كارگوزارە كانىدا
ھۆكارىكە بۇ راكىشانى دلىان بەلاى خۇيدا، ئەمەش رىبازىكى دانايى _
حكىمانەيە _ بۇ نەھىشتنى ھەلە كانىان، لە بەرئەو ھەگەر كەسنىك بەرق و
تورە بونەو ھەردانى لىپرسراو بىكات، لىپرسراو ىش بەخۇشە و ىستى و
پشوو درىژىو ھەگەلىدا بدوئىت نەك بەتوندوتىژى و سزادان وەلامى
بداتەو، بەھۇى ئەو دەسەلاتەى كە ھەيەتى و كاتىك بىنى لىپرسراو ىش
بەپروپەكى خۇشەو ھەگەلىدا دەدوئىت ئەو ھەش دەبىتە ھۇى تەرىق
بوونەو ھەگەر ئەو ھەسەر خۇدى خۇى ئەمە دەبىتە لابرەدى
خراپە لە دلىدا.

ھۇى سىيەم: بەپشوو درىژى و ئارامگرتن، لىپرسراو لەسەر كارەكەى،
دەمىننىتەو ھەمەش دەبىتە ھۇى راكىشانى دلى خەلكى بەلاى خۇيدا
و جىگەى خۇى لەناو دل و دەرونىاندا دەكاتەو ھەخۇشيان دەوئىت.

نمونەش بۇ ئەمە پشوو درىژى پىغەمبەرە ﷺ كە پىشەو ى
باو ەرداران و نمونەى پىشەو ى بەكى چاك بوو، زۇر لە ەرەبە
دەشتەكى يەكان دەھاتنە لای و بەجۇرەھا جلوبەرگ و بۇنى ناخۇش
دەستيان لەجل و بەرگ و ەباكەى دەداو زۇر جار ەباكەيان لەسەر شانى
دەخستە خوارو، يان زۇر جار ەباكەيان لىدەستاند، پىغەمبەر ىش ﷺ

به زرده خنه زه ته ماشای ده کردن و به خشنده بوو له گه لیان داو به
 به رده و امی له لایان ده مایه وه، تا کو روتیک نافره تیکی جوله که ژه هری بو
 ده خاته خوار دنه که وه کاتیک پییان زانی هاوه لانی داو ایان له پیغه مبه ر ۛ
 کرد که بیکوژیت به لام پیغه مبه ر ۛ رنگه ی پینه دان. ئا به م شیوه یه ش
 خلیفه کانی پاش خوئی له سه ر ریگه و ری بازی شه به رده و ام بوون،
 به راستی ژیره و پشو و دریز بوون. وه زاناکان ده لین به نارامگرتن و
 دنلیا ییه وه پیشه وایه تی دیته دی:

* * *

ئیمامی شافیعی (رحمه تی خوی لیبت) ده فهرمویت.

به هنالی بی ههستی

به گهنجای ههستی

به پیره ی سستی

نه ی که ی خوا په رستی

۷- بهر یوه بردنی سرکه و توو سیفه تی نهرم و نیانی (الین): -

نهرم نیانی له کاردا بریتی نیه له وه تو پشتی لی بکه یته وه و کاره کات
بدهیت به سهر چند که سیکداو خوت به هیچ شیوه یه که لیی نه پرسیته وه و
به داوچوونه وه نه که یته، تا کو که سایه تیه که ت له ناو بجیت.

ئه مه بریتی نیه له نهرم و نیانی به لکو نهرم و نیانی دژی توندوتیژی و
تورپه ییه خوای گه وره به پیغه مبه ره که ی ده فهرمویت: (فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ
إِنْتَ لَهُمْ رَؤُوفٌ كُنْتَ فَظًا غَلِيظٌ الْقَلْبُ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ) (آل عمران: من الآية ۱۵۹).
واته: نه ی محمه د به هوی به زهی (رحم) ی خواوه یه تو نهرم و هیمنی
له گهل نه واندها، خو نه گهر تورپه و دلره ق بویتایه، هه مو له ده ورت دور
ده که و تنه وه.

بهم نایه ته بو مان دهرده که ویت که سیفه تی نهرم و نیانی لای لیپرسراو
زور گرنگه و له پله و پایه ی بهرز ده بیته وه، خه لکی خوشیان ده ویت،
گوپرایه لی ده که ن، وه به پیچه وانده وه نه گهر توندوتیژی و لیدانسی
به کاره ینا، نه وا لیی دورده که ونه وه و گله یی و گازه نده ی لی ده که ن.

سیفه تی نهرم و نیانی له کاری بهر یوه بردندا (ئیداریدا) به مانای
هاورپی یه تی (الرفق) له گهل خه لکداو به به زهی و سوژ له هه نس و که و تداو،
کیشه کانیا ن بو سوک بکات و روخوش و لیو به خه نده بیته له گهل
خه لکی و ژیرده سته کانیدا وه داواکارییه کانیا ن قبول بکات وه کار بکات
بو جیبه جیکردنیا ن له کاتیک ی دیاری کراودا نه گهر نه یته وانی جیبه جییا ن
بکات با به قسه یه کی جوان وه لامیا ن بداته وه.

خوای گه وره ناموژگاری موسا و هارون ده کات که ده فهرمویت: -
(اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى) (طه: ۲۴)، (فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَیْنًا) (طه: من الآية ۴۴).

واته: ئەى موسا بپۆن بۆ لای فیرعون چونکه له فهرمانی خوا لای داوه، به لām به شیوهیهکی نهرم له گهلێا بدوین، ههروهها پیغه مبهه ۛ دهفه رمویت: (أثقل شيء في الميزان المؤمن خلق حسن إن الله يبغض الفاحش المتفحش البذيء)^(۱۴).

واته: گران ترین شت له تهرازووی ئیمانداردا له پۆژی قیامه تدا رهوشتی جوانه خوای گهوره توپه دهبن لهو کهسهی که کردهوهی ناشیرینهو گوفتاری ناشیرینهو جنیو دهره) وه دهفه رموئ: (أتق الله حیثما كنت واتبع السيئة الحسنة تمحها وخالق الناس بخلق حسن)^(۱۵).

واته: له خوای گهوره بترسه له ههر شوینیک بویت و له دواى تاوانیک یان خراپهیهک یه کسهه چاکهیهک بکه تاوانه کهت دهسپرته وه له گهل خه لکیدا رهوشت بهرز به. وه فهرمودهیهکی صحیح دا که عایشه گپراویه تی به وه هاتوه.

که رۆژیکیان پیاویک هاته لای پیغه مبهه پیش نهوهی که بیته لای پیغه مبهه ۛ فه رموئ: (بنس اخو العشيرة وبنس ابن العشيرة).

واته: خراپترین برای هۆزه کهیهو خراپترین کورپی هۆزه کهیه، به لām کاتیک هاته خزمهت پیغه مبهه به پرویهکی خووش پیشوازی لیکردو به پرویهکی خووش به پئی کرد، به لām کاتیک رۆیی (عائشه) پئی وت ئەى پیغه مبهه ری خوا فه رموت ئەم کابرایه ئاواو ئاوایه، که چی هاته لات بهو شیوه چاکه پیشوازیت کردو به پئیت کرد، پیغه مبهه ۛ فه رموئ: (ان شر الناس منزلة يوم القيامة من تركه الناس اتقاء شه)^(۱۶).

^(۱۴) البيهقي ريوایه تی کردوه، و له صحیح جامعدا هاتوه به ژماره (۱۳۵).

^(۱۵) ترمذی ريوایه تی کردوه، وه ئیمامی نهحمه ده بوداودو حاکمو بیهقی له (شعب

الایمان) داو له صحیح جامعدا هاتوه به ژماره (۹۷).

^(۱۶) متفق علیه و صحیح جامعی ئهلبانیدا هاتوه به ژماره ۷۹۳۱.

فهرموی خراپترین کهس له روژی قیامه تدا نهوانه ن که خه لکی له شه پ
یان خویمان ده پارین.

وه ده فهرموی: (أَنَّ اللَّهَ رَفَقَ بِحَبِّ الرَّفْقِ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطَى عَلَى
العنف وما لا يعطى على سواه)^(۱۷).

خوای گه وره نه رم و نیانه و کهسی نه رم و نیانی خویش ده ویت، وه نه و
پاداشتهی خوای گه وره له نه رم و نیانیدا ده بیه خشیت له توند و تیژیدا
نای به خشیت و له غهیری نه مهش نایبه خشیت.

* * *

۸- بهرینوه بردنی سه رکه و توو سیفه تی لیبورن (العفو):

هه لهی خه لکی زرن به لام دوو جوین، جوژی به کهم: له که سانی کدا
رووده دات، که سورن له سه ر هه له کانیا ن بی نه وهی گوئی بدن به
به رزه وهندی خه لکی و گه وره ده که ن و، نه م کو مه له چاک نابن ته نها
به سزادان و سه رزه نشت کردن نه بیت، جوژی دو وه م: هه لهی ره مه کی به
که له که سانی بی ناگا روده دات، نه م جو ره دانه نین به هه له کانیا ندا، وه
داوای لی خویش بون ده که ن نه م کو مه له لیخوش بوونیا ن با شترین ریگه به و
ما فی خویمان عه فو بکرین، لیخوش بوون له هه له و هه لدانه وهی
لا په ریه کی تر له سه ریا ن نه مه ش بریتیه له و ره وشته جوانه ی
که قورنانی له سه ر دابه زیوه و سه و نه ته کانیش بیگومان جه ختی
لیوه ده که ن له قورنانی پیروزدا خوای گه وره بانگ له پیغه مبه ر ۛ ده کات
ده فهرمویت: (وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) (آل عمران: من الآية ۱۵۹).

^(۱۷) مسلم ریوایه تی کردوه له عائشه وه له صحیح جامعدا به ژماره (۴۰۴۱).

واته: ئەى محەمەد ﷺ گەر بەهاتايە دل رەق و رووگرژ بويتايە، كەست لەدەور نەدەما بۆيە لىيان ببوورەو داواى لىخۆشبوونيان بۆ بکەى، لەهەماندا راويزژيان پى بکەو دەفەرموئىت: (فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (المائدة: من الآية ۱۳).

واته: ئەى محەمەد لىيان خۆشبهو لا پەرەيهكى تازە هەلبەدو هەگەليان دا و يىنگومان خوداش، چاکەکارانى خۆش دەوئىت. وه دەفەرموئىت: (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) (الاعراف: ۱۹۹).

واته: لىبوردن بەکاربهينه و فهەمان بەچاکە بکەو خۆت لەنەفامەکان لادە. پىغەمبەر ﷺ دەفەرموئى: (ما زاد الله عبدا الا عزا)^(۱۸)

واته: خواى گەورە لەهەر كەسێك خۆشبوو بىت سەربەرزى پى بەخشيوه، نەرم و نىانى و لىبوردن زۆر بەى ژيانى پىغەمبەرى ﷺ داگير كردبوو.

هەروەك عائشە دەفەرموئى: (والله ما انتقم لنفسي في شيء يؤتى اليه حتى تنتهك حرمات الله فينتقم الله).

واته: سوئند بەخوا لەههچ شتێك تۆلەم نەسەندووه، جگە لەوهى كەسنورەكانى خوداى نەبەزاندبىت هەروەها لىپرسراوى ئىدارى زۆر جار ناخۆشى و خراپەى لەگەل دەكرىت بەلام ئەو دەبىت لىبوردەبىت وهكو خواى گەورە دەفەرموئى: (وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى) (البقرة: من الآية ۲۳۷)، واتە لىخۆشبوونت لەچاکەكاران نزىكت دەخاتەوه لەخوا، بەلام تۆلەسەندنهوه و دانانى سزا (عقوبه) بۆ كەسێك كەشايەنى عقوبه بىت، و زۆر

^(۱۸) مسلم رىوايهتى كردووه و ئەحمەد و ترمذى لەئەبى هريره وهو لەصهبح جامعدا بەژمارە (۵۸۰۹).

تاوانبار بیټ له و کاته دا عقوبه بۇ سه رزه نشت وه ته من کردنی چاکترین
 ریگه یه، وه بۇ پاراستنی یاساو بلاونه بوونه وه ی ناشوب (وَأَلْمَنَ صَبْرًا وَغَفَرَ
 إِنَّ ذَلِكَ لَمِنَ عَزْمِ الْأُمُورِ) (الشوری: ۴۳).

واته: له راستیدا نه وه ی دان به خویدا بگریټ و چاوپوښی بکات و
 لیخو شبوو بیټ (له کاتیځدا که ده توانیټ توله بسینټ) نه وه نینشانه ی
 توندو تولیبه له کاره کانیدا.

* * *

۹- به ریوه بردنی سه رکه وتو سه ریپرشتی له نزیکه وه :-

سه ریپرشتی نزیک بریتی نیبه له وه ی که لیپرسراو ناگاداری شتی
 گه وه و بچوک بیټ، یان جاسوس دابنیټ به سه ر ژیر ده سته کانیه وه و
 بیزاریان بکات هر که سیځ نه مه بکات متمانه ی خو ی له ده ست ده دات
 له نیوان ژیرده سته کانیدا، مه به ست له سه ریپرشتی نه وه یه که لیپرسراو
 له نزیکه وه سه ریپرشتی بکات، وه به دواو اچوونه وه له کاری جیگره کان
 بکات وه چاودیږی چالاکی فرمانبهره کان و کریکاره کانی بکات،
 چاودیږیک به مه به سستی دلنیایی بیټ له سه ر کاره کانیا، وه
 لیپرسینه وه ی نه وانه بکات که که م ترخه می ده نویزن له کاره کانیا و
 نه گهر پیویستی کرد سزایان بدات بوئه وه ی کوټایی به و دواکه و تنه و
 که م ترخه میه به نیټ، وه تاکو ناگادارییه ک بیټ بۇ گشت کریکاره کانی
 تر. له نیسلامدا سه ریپرشتیاری رو به پروو، گرنگی زوری پیډراوه، بۇ
 زانینی کئ شایه نی پاداشته و کئ که م ترخه مه، وه ک چون پیغه مبه ر ﷺ
 و هاوه لنه کانی له نزیکه وه سه ریپرشتیاریان کردوه، نه وه ک
 سه ریپرشتیاری بکاته مه رکه زیه تیکی ته و او (مطلق) وا بکات وزه ی

کارمهندهکان له کاربخات، پاشان وازیان لی بیئتی و به دو اچوونهوه نهکات، نهرك و فهرمانهکانی نیسلاام له وزه‌ی مروّف دایه، چونکه وزه‌ی مروّف دیاری کراوهو، له وه زیاتر به‌دهر نییه وهکو خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: (لا ُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا) (البقرة: من الآية ۲۸۶).

واته: هه‌رکس به‌گوێزه‌ی توانای خوێ خوای گه‌وره فه‌رمان له‌سه‌ری نه‌رك ده‌کات، هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرمویت: (اَكْفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تَطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمِلُ حَتَّى تَمَلُّوا وَإِنْ أَحَبَّ الْعَمَلُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَدْوَمَهُ وَإِنْ قَلَّ)^(۲۰).

واته: نه‌و کارانه‌ی ده‌یکه‌ن با له‌توانای خؤانا بیٔت وه خوای گه‌وره لاتان نادات تا خؤتان لانه‌ده‌ن وه خؤشه‌ویسه‌ترین کار لای خوای گه‌وره کاری به‌رده‌وامه نه‌گه‌ر که‌میش بیٔت وه له‌په‌یوایه‌تیکی تردا ده‌فهرمویت: - (يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تَطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمِلُ حَتَّى تَمَلُّوا وَإِنْ أَحَبَّ الْأَعْمَالُ إِلَى اللَّهِ مَا دَوَّومَ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ)^(۲۱). هه‌مان واتای فه‌رموده‌ی پیئشوو، وه ده‌فهرمویت: (اعلموا فكل ميسر لما خلف له)^(۲۲).

واته: کار بکه‌ن و هه‌موو کاریکی ئاسان که‌سیکی بو دانراوه که‌بیکات. به‌هۆی سه‌ره‌په‌رشته‌ی نه‌کردنی لیپرسراو به‌سه‌ر کاره‌که‌یه‌وه کومه‌لیک خه‌وش و که‌م و کوپی لی‌ده‌که‌ویته‌وه که‌بریتین له‌مانه‌: -

۱- بی ناگایی له‌و شتانه‌ی که‌په‌روه‌دات له‌جیگه‌ی کاره‌که‌یدا نه‌مه‌ش ده‌بیته‌هۆی روودانی تینکه‌ه‌لیپه‌ژاندن و که‌مه‌ترخه‌می و سه‌تم کردن.

---

(۲۰) فه‌رموده‌یه‌کی صحیحه‌ نه‌بو داود و الخسائر له‌عائشه‌وه گنپه‌روایانه‌ته‌وه.

(۲۱) متفق علیه وه له‌عائیشه‌ وه‌رگنپه‌ردراوه‌ته‌وه له (صحیح جامع) دا ژماره‌ی ۷۸۸۷.

(۲۲) صحیحه‌وه طبرانی له‌ئین عباس و عمرانئ کورپی حنصه وه گنپه‌ردرایه‌ته‌وه له

(صحیح الجامع) دا ژماره‌که‌ی ۱۰۷۴.

۲- بوار دەرپەخسى بۇ دەرون نەخۇشەكان و تەماعاران بۇ دەست
گرتن بەسەر پىلەو پايەكاندا كەدننن لىپرسراو كەيان سەرپەرشتى و
متابەعەيان ناكات..

۳- تانەو تەشەرە لىدانى خەنك لە لىپرسراو بەھۆى كەمتەرخەمى و
سەرپەرشتى نەكردنەو ئەمەش دەبىتە ھۆى لە دەست دانى متمانەو
گيانى ھاوكارى لەنىوان خۆى رفرمانبەرو كرىكارەكاندا.

لەو نمونانەى كە پىغەمبەر ﷺ بۆى بەجىھىشتوين لەسەر
سەرپەرشتى راستەوخۇ (مباشر) ئەمانەن:-

۱- ئەو يە كە پىغەمبەر ﷺ خۆى لەنزىكەو سەرپەرشتى گۆرەپانى
جىھادى دەكردووه. خۇشى لەگەلىاندا دە جەنگا كە لە (۱۹) جەنگا
ئامادە بووهو لە (۸) جەنگدا خۆى جەنگاوه.

ب- بەشدارى كردن لەگەل سەربازەكاندا لەھەنكەندنى چالى
خەندەق.

ج- بەشدارى كردنى سەربازەكانى لەدورستكردنى مزگەوتدا. وە ئەو
كارانەى كە بۇ خۆى لەنزىكەو سەرپەرشتى نەكردووه. پلانى بۇ
داناوہو ھاوہلىكى شارەزاي بۇ داناوہ، تاكو جىبەجىيى بكات لەپاش
تەواوبوونى كارەكە خۆى بەدواچوونەوہى ئەنجامداوہ.

۱۰- به‌رپووه‌بردنی سهرکه‌وتوو - به‌توانا له‌ئاراسته‌کردندا

له‌هه‌له‌ ئاشکرکانی به‌رپووه‌بردنی هاوچه‌رخدا بی‌توانایی به‌رپووه‌بهره‌کانه له‌ئاراسته‌و فیژکردن و راهینانی ژیر ده‌سته‌کانیاندا، له‌مه‌ش ده‌بیته هۆی نه‌گونجان و له‌یه‌ک نه‌گه‌یشتن وه‌یان له‌ده‌ستدانی متمانه بۆ جیبه‌جیگردنی فه‌رمانه‌کان و داواکاریه‌کانی سهره‌وه.

بیگومان ئیسلام چاره‌سه‌ری ئەم کیشه‌ی به‌رپووه‌بردنی کردوه به‌چاره‌سه‌ریکی سهرکه‌وتوانه وه‌ به‌یه‌کیک له‌سیفه‌ته‌کانی به‌رپووه‌به‌ری سهرکه‌وتووی داناوه، ئەمه‌ش بریتیه له‌به‌توانایی له‌سه‌ر ئاراسته‌کردن و فیژکردن و گواستنه‌وه‌ی راو‌بچونه‌کان بۆ خه‌لکانی تر ئەمه‌ش هۆیه‌که بۆ سهرکه‌وتنی لێپرسراو له‌کاره‌که‌یدا.

وه‌ پیغه‌مبه‌ری ئازیز خۆی لێپرسراوی یه‌که‌می موسلمانان بوو، خوای گه‌وره له‌لێپرسراویه‌تی بانگه‌ وه‌زه‌که‌یدا کاری فیژکردن و په‌روه‌ده‌کردن و ئاراسته‌کردنی پی‌سپاردبوو که‌پیی ده‌قه‌رمووت: (هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) (الجمعة: ۲).

واته: هه‌ر ئەو زاته (خوای بالا ده‌ست) له‌ناو خه‌لکیکی نه‌خوینده‌واردا پیغه‌مبه‌ریکی له‌خۆیان ره‌وانه‌کرد، ئایه‌ته‌کانی قورئانه‌ که‌ی ئەویان به‌سه‌ردا ده‌خویننیه‌وه، وه‌ دل‌و دهرن و روانه‌ت و ئاشکراو نادیاریان پوخت ده‌کات، فیژری قورئان و دانایی و شه‌ریعه‌تیان ده‌کات، هه‌رچه‌نده ئەوانه‌ پیشت‌له‌گومرایی و سه‌ر لێش‌یواویه‌یکی ئاشکرادا گه‌ریان خواردبوو.

وه له ئاراسته كانى پىنغه مېبەر ﷺ بۆ فه رمانېره واکان (ولاء) له
(ئەبو بوردە) وه (خوا لى رازى بىت) گىردراوه ته وه كه ده لىت پىنغه مېبەر
ﷺ باوكم كه (ئەبو موساى ئەشعەرى) بوو له گەل (معادى كورى جهەل) ى
نارد بۆ يە مەن پىيانى فەر موو: (يسروا ولا تسعرا وبشرا ولا تنفرا وتطاعا) (۲۳).

واته: ئاسانكار بن له نىوان خەلكيدا وه به مېچ شىوه يەك قورس
كار مە بن، موژدە دەربىن وه خەلكى مە ترسىنن تاكو دووره پەرىز بن، وه
يار مە تى دەرى خەلك بن له ئىشوكارە كانياندا.

وه له رىوايه تىكى تردا هاتووه دە فەر مویت: (بشرا ويسرا وعلما ولا تنفرا)،
واته: موژدە دەرو ئاسانكار بن وه خەلكى فىر بكن و مە يان ترسىنن و
دورىان مە خەنە وه له خوۆتان.

لەم ئاراستەى پىنغه مېبەردا ﷺ دوو راستى گرنگان بۆ روون دەبىتە وه:—

يە كه ميان: نەرم و نىانى و ئاسانكارى له گەل كە سانى خوار خوۆت
ئە مەش دەبىتە هۆى بە درەوام بوونى خوۆشە و يستيان بۆت وه
كوژاندنە وهى ناگرى بەر هە ئستكاريان.

دووه ميان: بىگومان سەر كە وتنى لىپرسراو و بەر ئۆه بەرە كان بە وه
دەبىت كە يە كگرتوو يەك هە لۆيسنت بن وه تار پادە يەكى گەوره
تىگە يشتنيان هە بىت له نىوان يە كتردا، وه ئە گەر جياوازو ناكوك بن له گەل
يە كترىدا ئەوا رەنگ دانە وه يەكى خراپى دەبىت بۆ كە سانى خوار خوۆيان
وه دەبىتە هۆى بلا و بوونە وهى چەند كۆمەل و رىكخراوىكى جيا خوازو
خراپ دوور لە يەك، بە مەش يە كگرتووى يە كپريان نامى نىت.

(۲۳) نىمام ئەحمەد و بوخارى رىوايه تيان كردووه، لە ئەدەب المفرددا وه ئەلبانى دەرى

هيناهه له صحيح الجامع دا بە ژمارەى ۴۰۲۷.

وه لهه م ئاشوبو روخانه دا که به لای مروقی ژیره وه کهم نیه، زانای گه وه (حافظ) (رحمه تی خوای لیبیت) ده لیت: له فرموده ی فرمان کردن به ناسانکاری له گشت فرمانه کان وه نهرم و نیانی له گه ل له نکیدا وه خو شه ویستکردنی باوه پ له لایان، وه دورکه وتنه وه له توندوتیزی نه وه ک دلی خه لکیت لیپره نجیت، به تایبته نه وانیه له سه ره تای وه رگرتنی ئیسلامه تیدله وه یان ته مه نیان نزیک بوته وه له جیبه جیکردنی ئه رکه کان له منالاندا تا وه کو باوه پ له دل و دهرونیاندا بچه سپی و خو یان رابهینن له سه ر باوه ره که یان.

وه له ئاراسته کانی ئه بو به کری صدیق (رهزای خوای له سه ر بیت) جینشینی (خلیفه) یه که می پیغه مبه ر ﷺ کاتیک هه لیان بژارد بو کاری جینشینی (خلیفه) ئه م ناراسته جوانه ی کردن، (أیها الناس قد ولت علیکم ولست بخیرکم فان أحسنت فاعینونی وإن أساءة فقومونی الصدق أمانة والکذب خیانة والضعیف فیکم قوی عندی حتی آخذ له الحق والقوی فیکم ضعیف عندی حتی آخذ منه الحق إن شاء الله تعالی لایدع احد منکم الجهاد فانه لایدعه قوم الا ضربهم الله بالذل لأطیعونی ما أطعت الله ورسوله فاذا عمیت الله ورسوله فلا طاعة لی علیکم وقوموا الی صلاتکم یرحکم الله).

واته: ئه ی خه لکینه بوومه فرمانه واتان که له ئیوه باشت نهم، ئه گه ر چاکم کرد یارمه تیم بدهن ئه گه ر خراپم کرد راستم بکه نه وه، راستگویی نه ستویاکی یه (ئه مانه ته) و درۆ کردن ناپاکیه (خیانه ته)، بن هیژتان لای من به هیژه تا کو مافه که ی بو ده گپرمه وه، وه به هیژی ئیوه لاوازه لای من تا کو مافه که ی بو ده گپرمه وه به پشتیوانی خوای گه وه، هیچ که سیکتان دوورمه که ونه وه له تیکۆشان له پئی خوادا (جهاد) هه ر هۆزیک دوورمه ویتته وه له تیکۆشان (جهاد) ئه وا خوای گه وه زه لیل و سه ر شوپی ده کات، گوپرایه لیم بکه ن به گوپرایه لی خواو پیغه مبه ره که ی، ئه گه ر

سەرپىچى خىۋا پىنغەمبەرم كىرد ئىۋا گوپرايە ئىم مەكەن، ھەلسەن
نويژەكانتاتان جىبەجى كەن بەلكو خىۋا لىنتان رازى بىت.

لەم وشانەى خەلىفە ئەبۇبەكرى صدىق دا ئەۋمان بۇ روون دەبىتتە ۋە
كەشىۋازى سىياسەتى كارى فەرمانپروايى يەكەى لەبازنەى ئەم خالانەى
خوارەۋەدا دەخولتتەۋە:-

يەكەم: خەلىفە خۇى بەيەكىك لەۋات دەزانىت ھەرچەندە كارى
فەرمانپروايى لەئەستۇيە، ۋە بەردەۋام دەبىت لەسەر تواضعى خۇى بەكەم
گرتن لەگەلىاندا.

دوۋەم: خۇى بەجىبەجىكارى فەرمانەكانى خىۋادا دەبىت
دەگوپرايەلىكردنىشى بەتەۋاكارى گوپرايەلى خىۋا پىنغەمبەرەكەيەتى،
ۋە بەپىۋىستى سەرشانى خۇى دەزانىت چاۋدىرى ژىر دەستەكانى
بكات ۋە بەشىۋەيەكى چاك پابەند بىت لەسەر ياساى فەرمانكردن
بەچاكەۋ قەدەغەكردنى خراپە.

سىنھەم: ۋە خۇى پابەند دەبىت بەدادپەرۋەرەۋە بەبى ئەۋەى گەۋرەۋ
بچوكى لىدەر بكات، يان بەبى جىۋاۋازى لەنىۋان گەۋرەۋ بچوك يان
بەھىزو بى ھىزدا بكات.

ۋە بەم سىياسەتە روون و گوتارە راستەۋخۇيە لەنىۋان لىپرسراۋ ژىر
دەستەكانىدا خەلكى ئاسودەۋ دۇنيا دەبن ۋە خۇشەۋىستى و مەمانە
لەنىۋان فەرمانپرواۋ جەماۋەردا دىتە دى.

ۋە بەرپۋەبردنى تازەى ئەمرفۇ بانگەشەى ئەۋە دەكات كە دەبىت
لىپرسراۋ ھەلگىرى سىفەتى ئاراستەكردن بىت، ۋە ئەۋەى نەتوانىت
خەك ئاراستە بكات شايستەى لىپرسراۋيەتى نىيە. ۋە يەكىك
لەزاناكانى بەرپۋە بردن دەلىت: ئەۋ كەسەى لەتوانايدا نەبىت
بۇچوۋنەكانى بۇ خەلكانى ترارقەۋ روون بكاتەۋە ناگونجىت بكرىتە
لىپرسراۋ يان سەۋوك.

۱۱- به‌رئوہ بردنی سہرکہ و توو سیفہ تی راویژکردن (المشاورہ):-

لہ لای زاناکان و دادومرآن نہ خوشی بۆچوون (الرای) بریتی یہ لہ نارہزوو خۆپہ سہندی، و ئەوہی تہنہا پشت بہ بۆچوونی خۆی ببہستیت تووشی ئەہامہ تی دەبیئت.

ئەم ووتیەش لہ سەر تاکی ئاسایی و کەسی لئیرسراودا جی بہ جی دەبیئت وەک چۆن لہ سەر لئیرسراوی بہ‌رئوہ بردن و، وە ھەر کەسیکی تر کە ترخان کراییت بۆ ئەنجام دانی کارێک جی بہ جی دەبیئت.

ئەوہی لہ ئەستۆی لئیرسراودایہ پیویستہ تہنہا پابہندی بۆچوونی خۆی نہ بیئت و ئەوہی تہنہا بۆچوونی خۆی وەرگرتت ئەوہ مافی خەلکانی تری پیشیل کردووە و کە متەرخەمی کردووە لہ ئەرکەکانیدا.

ئیسلام چاودیتری فەرمانی راویژکردنی کردووە لہ نیوان موسلماناندا وە کردوویەتی بە سیفہ تیکی پیویستت بۆ موسلمانان وە فەرمانی بەگشت نەتەوہی ئیسلام کردوہ لہ خەردی پیغە مہرەوہ ﷺ وەک خوا بە پیغە مہرەکە ی دەفەر مویت: - (فَاعْفُ عَنِّيْمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ) (آل عمران: من الآية ۱۵۹)

واتە: (ئەہی محمد چاویژشیان لئیکە ی لئیان ببورہ داوای لئ خۆشبونیان بۆیکە وە راویژیان پییکە لہ فەرمانەکانقدا، و ئەگەر بریارت دا کارێک ئەنجام بەدە ی پشت بە خوا ببہستہ چونکە بەراستی خوا ئەوانہی خۆش دەوینت کە پشتی پی دەبەستن. وە خوای گورہ باسی باوہ پداران دەکات دەفەر مویت (وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ) (الشوری: ۳۸).

واتە: (ئەوانہی بە دەم بانگەوازی پەرورەدگاریانەوہ دەچن وە نوێژەکانیان بەچاکی و راستی ئەنجام ئەدەن وە کاروباریان ھەردەم

به پرس و پاریژکاری ده‌کن‌له‌وهی که پیمان به‌خشیون به‌ختی ده‌کن له‌پری‌ی‌خودا).

-ئین عطیه- که یه‌کیکه له زاناموسلمانه‌کان ده‌لئیت: پاریژ یه‌کیکه له بنچینه‌کانی شهریه‌ت وه یه‌کیکه له یاسا به‌رزو سه‌ره‌کییه‌کان، نه‌وهی هه‌ئناسیت به پرس و پاریژکردن له‌گه‌ل‌خه‌لکی زاناو دینداردا لابردنی پیوسته (واجبه) نه‌مه گومانی تیندا نییه، خوای گه‌وره باسی باوه‌پدارانی کردوه که ده‌فرمویت:

(وَأْمُرْهُمْ شُرَىٰ يَتَّهُمْ) (الشوری: من الآية ۳۸) واته: فرمانتان به‌پاریژ بیئت له‌ناو یه‌گتردا. (ئین خویز منداد) ده‌لئیت: پیوسته له‌سه‌ر (والیه‌کان) پاریژ به زاناکان بکه‌ن له‌و شته‌ی که نایزانن وه له‌و شته‌ی که گومانیان تیادا بو دروست بووه له فرمانه‌کانی نایندا و ناراسته‌کردنی سوپادا نه‌وهی که په‌یوه‌سته به شه‌رو ناراسته‌کردنی خه‌لکی و نه‌وهی په‌یوه‌ندی هه‌یه به به‌رژوه‌ندی‌یه‌کانیا‌نه‌وه هه‌روه‌ها ناراسته‌کردنی فرمانه‌ران و مه‌زیره‌کان و کریکاره‌کان هه‌موو نه‌وانه‌ی که په‌یوه‌ندیان به به‌رژوه‌ندی ولات و ناوه‌دانکردنه‌وه هه‌یه.

پاریژکردن به‌م پنییه وه‌ک له‌قسه‌ی جوانی عه‌ره‌بدا هه‌یه که ده‌لئیت (ما ندم من استشار ولاخاب من استخار) واته: (هه‌رگیز نه‌وه‌که‌سه‌ی پاریژده‌کات په‌شیمانی تووشی نابیت و پاریژتیک‌راویش هه‌رگیز تووشی پووچه‌لی نابیته‌وه) وه شیخ الاسلام (ابن تیمیه) ده‌لئیت: فرمان په‌وا له‌پاریژکردن ده‌وله‌م‌ه‌ند نابیت، به‌لکو به‌رده‌وام پیوستیه‌کی زوری پییه‌تی. بیگومان خوای گه‌وره فرمانی کردوه به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فرمویت:

(فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ) (آل عمران: من الآية ۱۵۹) واته: چاو پووشی لی‌بکه‌ن (له‌که‌م و

گورپه‌کانیان) لییان ببوره و داوای لیخۆشبونیان بۆ بکه، له‌کارو له‌رمانه‌کاندا پاوێژیان پێ بکه، نه‌گهر بریاره‌ت دا پشت به‌خوا ببه‌سته به‌راستی خوا ئه‌وانه‌ی خۆش ده‌وێت که پشتی پێ ده‌به‌ستن.

وه پێغه‌مبهر له‌ هه‌موو کسه‌س زیاتر پاوێژی کردووه له‌کارو له‌رمانه‌کاندا. وه‌ک هه‌ندیک له‌ زانایان ده‌لێن: پاوێژکه به‌و کسه‌ی که نه‌زمونی وه‌رگرتووه له‌کاردا چونکه ئه‌و بۆچوونی خۆی پێت ده‌به‌خشیت به‌ خۆیای و به‌بێ به‌رامبهر که زۆر لای خۆشه‌ویسته و ماندوو بووه له‌ به‌ده‌ست هێنانی ئه‌و ئه‌زمونه‌دا.

عومهری کورپی خه‌تاب (خوای لی رازی بیئت) له‌ خه‌لافه‌ته‌که‌یدا یه‌کێک بووه له‌و کسه‌نه‌ی که فه‌رمانی به‌پاوێژکردووه، وه‌ داده‌نرێت به‌یه‌که‌م کسه‌س به‌ چه‌سپاندنی پاوێژ، وه‌ سفیانی مئوهری ده‌لێت (پێویسته ئه‌و کسه‌ی پاوێژی له‌گه‌لدا ده‌که‌یت، که‌سیکی له‌خوا ترس و دل‌و ده‌روون پاک و خاوه‌ن بپروایه‌کی به‌هێز بیئت).

وه پاوێژ به‌م تیگه‌یشتنه‌ سه‌ره‌نجامیکی گه‌وره‌ی ده‌بیئت وه‌رنگ ده‌داته‌وه له‌سه‌ر تاك و كۆمه‌ل به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه:-

١- راستی بۆ لیپرسراو روون ده‌بیته‌وه له‌دوای گوێ گرتنی له‌ بۆچوون و ده‌مه‌ته‌قی و هێنانه‌وه‌ی به‌لگه‌کان و جیاکردنه‌وه‌یان و وه‌رگرتنی چاکترین و راستین بۆچوون.

٢- به‌شداریکردنی لیپرسراو له‌گه‌ل هاوولاتی و شوێن که‌وته‌کانیدا له‌ به‌جی هێنانی ئه‌مانه‌تی لیپرسراویه‌تیدا که ئه‌مه‌ش وایان لێده‌کات که دانیابن له‌ هه‌لسوکه‌وت و فه‌رمانه‌کانی وه‌ متمانه‌یان به‌قسه‌و ناراسته‌کردنه‌کانی هه‌بیئت.

٣- پاوێژ پالنه‌ریکه بۆ یه‌ک بۆچوون، وه‌ دوورخه‌ره‌وه‌ی مه‌ترسی مملانی و دووبه‌ره‌کی یه‌.

۴- به پراویژ کردن سوود و مرده گیریت له خاوهن نه زمونه کان وه سوود به خش ده بیئت لیپرسراو له دانانی نهو که سانهی که نه زمونیان هیه وه یان نهوانه ی که خاوهن رابردوویه کی باشن له ژیاندا.

وازهینان له پراویژ بریتیه له خراپی و گنده لی، وه له بهر گرنگی سیفته تی پراویژ کردن لیپرسراو خوی گوره باسی (وسف) باوه پدارانی پیگردوه و پاداشتی بو. نهوانه داناه که پابهندن پیوهی، ههروه ها سه ریچی کردن لادانه له فرمانی خوی گوره یه که فرمانی کردوه به پیغه مبه ره که ی ۱۰ به پراویژ کردن له گهل ئومه ته که ی که نهویش فرمانی کردوه به ئومه ته که ی که له نیوان یه کتریدا راولژ بکن.

ههروه ها وازهینان له پراویژ ده بیته هوی پهدابوونی چه وساندنه وه و ستم و زورداری نه مهش نهوه ی لی به ره م دیت که لیپرسراو شوینی که وتوه کانی له یه ک ناگن و مملانییه کی زور بلاوده بیته وه.

* * *

ناسوده یی مرؤف

حه کیمیک ده لیئت ناسوده یی مرؤف له چوار شتاندایه:

ناسوده یی رووح .. له که می گوناهدایه
 ناسوده یی دل .. له که می خه یالاتدایه
 ناسوده یی زووبان .. له که می قسه کردندایه
 ناسوده یی لهش .. له که می خواردندایه

۱۲- بهر پړوه بزدي سهرکه وتوو. ديار يکړدنی پسرپوره کانه

(اختصاصات) :-

له هه له ديارو بلاوه کانه له بهر پړوه بردندا، دابهش نه کړدنی ټه رکه کانه به سر کړنکاره کانه به هوی ټه مه وه کار يکی زور ده که ويته دست لپرسراوی يه که م، و به هوی که می ټه و لپرسراوانه ی چاود يری فرمانه کانه ده کن. لپرسراوی يه که می ش ناتوانیت فریای گشت کارو فرمانه کانه بکه ويته. و که مته رڅه می و سهر ليشیواوی بلاوده بيته وه.

ټه مه هه لسو که ويکی هه له یه له کاری بهر پړوه بردندا وه له زانستی بهر پړوه بردنیشدا ټه مه رت ده کړیته وه چونکه له بواوی کرداری و تاقیکردنه وه ی روزانه دا پوچهل بوته وه. و به پی ی تاقیکردنه وه ی زانستی بهر پړوه بردن دابهش کړدنی کارو ديار يکړدنی به شه کانه یه کیکه له گرنګترین هوکاره کانه سهر که وتن، و بیگومان ديار ی نه کړدنی پسرپوره کانه و دابهش نه کړدنیا ن ده بيته هوی پرودانی ناخوشی له نیوان فرمانه بهر کانه ده هندیکیان دست در یژی ده که نه سر سنوری پسرپوره کانه تر.

وورد بونه وه و پیزانیمان له ریکو پیکي گهردون و به لگه جوانه کانه خودا ده بییت که بهر نامه یه کی پسرپوری جوانی تیدایه له دانانی پسرپوری بو خاوه نه لیهاتووه کانیان، وه نیسلام زور ریزی بو دانه وه کردوویته ی به به لگه روون و ناشکراکانه (ایات البينات) له خودی مروّف و زانست دا.

سونه تی خوا له کویدا ټه رکه کانه سنوردار و ديار يکړا و کردون چونکه ناسمانه کانه وه زیفه و ټه رکی خویان هیه وه دانیشتوانی خوی

ھەيە كە بريتىن لە فرىشتەكان كە ئەركى خۇيان ھەيە، ۋە زەۋىش ئەركى خۇي بۇ داناۋە، ۋە ھەروھە دانىشتۋانى خۇشى ھەيە ۋە ئەستېرەكان ئەركى خۇيان ھەيە ۋە شاخەكان بۇ زەۋى ئەركى خۇيان ھەيە ۋە رووبارەكان بۇ زەۋى ئەركى خۇيان ھەيە ھەروھە دەرياكان ۋە رۇژو شەۋىش رۇلى خۇيان ھەيە ۋە ھەروھە گيانداران ئەركى خۇيان ھەيە ۋە مرقۇقىش ئەركى خۇي ھەيە.

ئەگەر بېرىكەينەۋە لە ئايەتەكانى خۋاي گەۋرە دەبىننن ئاراستەكانى (توجىھات) ئىسلام پوون ۋە ئاشكرايە لەپىزگرتن لە پىسپۇرى ۋە دابەشكردنى كارو ديارىكردننن، ئەۋە يوسف (عليه السلام) داۋا لە عزىزى مىسر دەكات كارى بۇ ديارى بىكات ۋەك لىپرسراۋى دارايى ۋە گەنجىنەكانى ۋولات.

چونكە لەۋ بۋارەدا زانىارى ھەيە ۋە دەستپاكىشە ۋەك دەفەرموئىت:
(اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ) (يوسف: ۵۵).

ۋاتە: يوسف فەرموۋى بەنكە بە لىپرسراۋى سامانى ئەم ۋولاتە چونكە لەخۇم پادەبىنن كەشت بپارىزم ۋە لە پازاستنى زانىارىم ھەيە.

ۋە پىنغەمبەرى خۇشەۋىست ﷺ لىپرسراۋىتە نەداۋە بەكەس لەسەرەتادا، بەلكو گەپراۋە لەنىۋان پياۋەكانىدا تاكو كەسىكى گونجاۋ بدۇزىتەۋە تاكو بىخاتە سەر ئەۋ كارەى كە گونجاۋە بۇى ۋەكو چۇن (ئىبن مەسعود) لىپرسراۋى پاخەرو ... ۋە (ھوزىفەى كورى يەمان) خاۋەنى نەئىنىيەكانى بوۋ ۋە (ئەبۇبەكرى صدىق ۋە عمرى كوپى خەتاب) ۋەك پاوئىژكارى ۋابوون. ۋە كاتىك پىنغەمبەر ﷺ كارىكى بۇ يەكەك لە

سەرکردهکان دیاری دهکرد پی‌ی ده‌فرموو:— (انفع الخیل عنا بالنبل لا بالونا من خلفنا وإن كانت لنا أو علينا)^(٢٤)

واته: له‌ئه‌سپه‌که بده به‌نهرم و نیانی با نه‌یاته‌سه‌رمان له‌دواوه با هی خو‌مان بی‌ت یان هی خه‌لکی تر، واته به‌شیوه‌یه‌کی داد‌په‌روم هه‌لسوکه‌وت بکه له‌گه‌ل خو‌ت و که‌سانیت‌ردا له‌خپرو شه‌ردا.

بیگومان پیشه‌وای موسلمانان و لپرسراوه‌کانیان گرنگی پسپوری و دیاریکردنی ئه‌رکی خه‌لکانیان به‌پی‌ی زانینی کاره‌کانیان هه‌ست پیکردوو هه‌ک (خالدی کوری وه‌لید) که (ئیبین کثیر) له‌ په‌رتوکی (البدایة و النهایة) دا باسی دابه‌شکردنی ئه‌رکه‌کانی کردوو له‌ شه‌ری (یه‌رموکدا) کاتیئک (خالدی کوری وه‌لید) سەرکرده‌ی ئه‌و جه‌نگه بوو.

ده‌ئیت (کاتیئک سوپاکه ده‌رچوون (٣٦-٤٠) کردوس بوون هه‌ر کردوسه هه‌زار که‌س بووه‌هه‌ر هه‌زاره‌و ئه‌میریکی پی‌ی سپاردبوون. (ئهبو عوبه‌یده‌ی له‌ناوه‌پرستی سوپاکه دانابوو لای چه‌په‌وه (یه‌زیدی کوری ئهبو سوفیان) ئه‌وانه‌ی له‌ پێشی پێشه‌وه بوون پێشه‌نگیان پێده‌وترا به‌سه‌رۆکایه‌تی (قبابی کوری ئه‌شیم) بوو.

وه تیره‌هاویژه‌کان (عبدالله کوری مه‌سعود) ئه‌میریان بوو وه قاضی سوپاکه (ئهبو ده‌رداه) بوو بانگ بیژو ووره‌به‌رزکه‌ره‌وه‌ی سوپاکه (مقدادی کوری ئه‌سود) بوو که سوره‌تی (ئه‌نفال) و نایه‌ته‌کانی (جیهادی) به‌سه‌ر سوپاکه‌دا ده‌خویند وه‌ر (خالد) خو‌ی له‌ پیشه‌وه‌ی سوارچاکه‌کاندا له‌ناوه‌پرستی سوپاکه‌دا بوو. که رینیشاندهر و ئاراسته‌کارو دابه‌ش بوونی سوپاکه گشتی له‌سه‌ر رای ئه‌و ده‌جولانه‌وه‌ده‌جه‌نگان.

(٢٤) (له شه‌زب‌ی سیره‌ی ئبن هشام دا هه‌یه، ل ١٧٩ دار احیاء التراث العربی)

لینپرسراوی لینھاتوو بہم شیوہیہ دہبیت کہ کارہکان دیاری بکات
 بہ پیئی پسیپوزان پاشان دابہشکردنی کارہکان لہ نیوان پیاوہکانیدا وہ
 ئەگەر پیچہوانہی ئەمە بجولیتتەوہ ئەوا لہ کارہکیدا تووشی ہیلاکی و
 زووخان دہبیت.

* * *

۱۲- بہرپیوہبردنی سەرگەوتوو - سیفەتی دلسۆزی (إخلاق): -

سیفەتی دلسۆزی یەکیکە لہ سیفەتە سەرگەوتوو یەکان کہ پیویستە بو
 ھەر کاریک کہ موسلمان پیئی ھەلسیت، مروقی باوہردار لہ ھەر کاریکدا
 کہ بہ ئەنجامی دەگەینیت مەبەستی رەزامەندی خوای گەرە بیت و
 لہسەر وو ھەموو مەبەستیکی تر بەوہی دانیت، چونکہ بچوکترین پلہ
 (منصب) تاکو بەرزترین پلہ لہ ئاینی ئیسلامدا دہبیت تەنھا بەنیەتی
 دلسۆزی بیت بو خوداو مەبەستی بەرزکردنەوہی ووشە (اللہ) بیت.

ئەگەر لینپرسراو لہ کارەکیدا مەبەستی تەنھا رەزامەندی پەروردگار
 بیت و مەبەستی کہ سیکێ تر نەبیت، و خۆی تەنھا بو خوا برەخسینیت،
 بہم جۆرە کارەکی بەرەو چاکە دەبات لہ نھینی و ناشکرادا وە چاودیری
 پەروردگار تەنھا لہ کارەکان و بەرزوہندیەکانی خەلکی جی بەجی دەکات خوای
 گەرە دەفەر مویت: -

(وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا
 الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ) (البینە: ۵).

واتە: فرمانیان پیئی نەدرابوو مەگەر بەوہی کہ پەرستشی خوا بکەن
 لہ کاتیکدا کہ بە دلسۆزی دینداری بکەن و دوور بن لہ ھەموو

بهبو باوه پړيكي خواروخيچ وه نويژ بكن و زهكات بدهن وه بيگومان
له ميه نايي راست.

وه نهو كه سانهي دلسوزن بو خوا له كاره كانياندا پاداشتيان ته نها
به هشته خوي گوره ده فمر مويت: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ
عَنِ الْهَوَىٰ، فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ) (النازعات: ۴۰-۴۱).

واته: نهو كه سهي تر سا بي له پروه ردگاري و جلوه گيري نه فسي خوي
گرتبيت له ناره زوي خراب، بيگومان به هشت جينگايه تي.

نهمه داده نريت به گوره ترين پالنهر بو موسلمان تاكو به پړيكو پيكي
هاره كهي نه نجام بداو چاكهي تيا بكات. وه له پيشه وايه تي به رپوه بردني
نازه دا داكوكي زور له سهر گرنكي دلسوزي كراوه له كارو فرمانه كاندا، وه
له جيهاندا به گوره ترين هيژ ده ژميردريت بو سه ركه وتن له كارو
پروژه كاندا، به لام به وه دست هه لناگريت كه دلسوزي ته نها له ساتي
ناشكرا يان له كاتي بينيندا وه يان له كاتي چاوديري خه لكاني تر دا به بي
گرنگيدان به دلسوزي ته واوه تي و هه مه لايينه، كه هاوه لي مروف بيت له
نهيني و ناشكرا كانيداو له شه وو روژيدا.

نيسلام به بهرنامه پړيكو جوانه كهي هه لده ستيت به دروست كردني نهو
مروفهي كه داواي سوزو به زهبي ته نها له پروه ردگاري دهكات وه
ده ترسيت له سزاكهي وه پاريزگاري خوي دهكات له ههر كوي يه ك بيت و
له گه ل راستيدا ده پوات و چاوديري خوي گوره دهكات له گشت
هه لسوكه وت و كرداره كانيدا له نهيني و ناشكراو شه وو روژيدا.

وه كه سانيكي زور هه ن له دام و ده زگا كانماندا كاتيك ده بنه لپرسراو
به سهر جينگيه كه وه گوي نادهت به دلسوزي و ده يانه ويث له ويوه

دەستبگرن بەسەر مال و پارو ساماندا و تەنھا پارێزگاری لە پلەوپایەیی خۆیان بکەن، ئەمەش دەبێتەهۆی زۆربوونی خیانەت لە نێوان کارمەندەکاندا وە زۆربوونی دزەکان و بەرتیل خۆرەکان وە مافی خەلکی بەنارەوا لەناو دەچیت. پاشان لە دەستدانی بەرژووەندی خەلکی.

وە ئیسلام لە ئاراستەکانیدا (توجیحات) لەدانا ئیپرسراووانە وەستا وە بەوێ کە تەنھا چاوپێکەوتنیان لەگەڵدا بکەن یان باوەرپەیتانیکی سادەیی ھەرپەمەکی بەلکو ھەلەدەستیت بەھەول و تیکۆشانێ زۆر لە شایەنتی خەلکی لەسەری وە بەردەوامبوونی لەسەر گوێ پایەلی بۆ دانانی ئیپرسراویەتی و لەپینا و دابین کردنی ئەم جۆرە ئیپرسراوانەدا ئاگاداری کردوینەو لە فرۆقینێ دو پووکان کە قورئان دەفرمویت: (وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنْهُمْ خُشْبٌ مَّسْنَدَةٌ يَحْسِبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْنَهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَلَيْسَ يُؤْفَكُونَ) (المنافقون: ۴).

واتە: کاتیکی بیان بینیت بەقەبارەیی زلیان سەرسامت دەکەن، ئەگەر قسەبکەن گوێ یان بۆ دەگریت، دەلێی کۆتەرەداری ھەلپەسێردراون ئەوئەندە لەترس و بیعدا ئەژین ھەر بانگیکی و باسیکی بێتەپێشەو وە دەزانن باسی خۆیانە، ھەر ئەوانن دوژمن، خۆتیا ئی پپاریزە ئەواش خوا لەناویان بەریت | چۆن پوو وەردەگێرن؟! بەدەلسۆزی لەکاردا زۆر بەرژووەندی جی بەجی دەکریت لەوانە پاداشتی چاک (فەسەن گان ھجرتە الی اللہ ورسولە فەجرتە الی اللہ ورسولە)^(۲۵)

^(۲۵) ئەم فرمودیە (متفق علیہ) یەوہ لە ئەبی داود و ترمزی - و تسائی و ئیبن ماجە و لەعوامری کوپی خەتاب و لەحلیەیی ئیبن نعیم و دار قەطبی لە غرائب مالک لە ابن

واته: ئه وهى كۆچكردنه كهى تهنه له بهر خاترى خواو پيغه مبه ره كهى
بیت بيگومان ئه و كۆچكردنه تهنه بو خواو پيغه مبه ره كهى تهى و خواى
كه وه ره پادا شتى دلسۆزى به كهى ده داته وه.

وه ههروه ها ده بپته هوى فبه ره كهت و زياد بوونى چا كه: (وَمَنْ يَتَّقِ
اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ) (الطلاق: من الآية ۲-۳).

واته هه ره كه سىك له خوا پترسىت و پاريزگارى خوى بكات خوا
ده رووى ليه ده كاته ره له شوينيكه وه بوى ده نيرت؛ كه به هه چ شيوه به
له بىرى ئه ودا نه بو وه وه ههروه ها دلسۆزى هويه كه بو زالبوون به سه
هه و او ئاره زوه كاندا، بيگومان هه و او ئاره زوه ده تبات بو خود به رستى و
دوره كه وتنه وه له خه لكانى تر.

* * *

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم):

(من أحب لله، و أبغض لله، و أعطى لله، و منع لله

فقد استكمل الايمان)

سعید و نین عساكر له نه مالیه له نین و رشید عطار تخریجی کردوه له انسه وه.
(وه ته ماشای صحیح جامعی الیانی) ژماره (۳۳۱۹).

۱۴- بهر پيوه بردنی سهرکه وتوو... سيفه تی راستگویی (الصدق):-

لهو هله زۆر بلاوانه ی له کاری لیپرسراوان و بهر پيوه بهره کانداهیه که وتنه ناو پوخلی درۆکردنه، وه ئه مهش له که سیئدا دیاری دهدات کاتیک که په یمان و به لینه کانی ناهینیتهدی وه درۆو فیل له بهره وهندی گشتی ده کهن، به لام لیپرسراویتی و فرمانبهریتی خه لک بهم شیوه یه نابیت؛ چونکه درۆ سيفه تیکی زۆر خراپه له ههر که سیئدا بییت چ جای ئه وه ی که له لیپراسراودا هه بییت درۆ بهره و کاری چاکی نابات ته نها بهره و گوناوه تاوان نه بییت وه هه چ سوویدیک ناگه یه نییت و هه روه ها بهره و هه چ مه به ستیکیشی نابات ته نها نه هه مه تی و سهر شوپی نه بییت. له بهره وه گرته بهری ئامراز له لای موسلمان به لگه نیه بو گه یشتنی به مه به ست..

درۆ له سيفه تی دوپوه کافره کانه وه ک خوای گه وره ده فه رمویت:
(وَاللّٰهُ يَنْهٰدُ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَكَٰذِبُوْنَ) (المنافقون: من الآیه ۱).

واته: خوا شایه ته که ناپاک و دوپوه کان درۆزن و درۆ ده کهن و باوه پیمان به تو نیه.. هه روه ها ده فه رمویت (لِيَسْأَلَ الصّٰدِقِيْنَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَاَعَدَّ لِلْكَٰفِرِيْنَ عَذَابًا اَلِيْمًا) (الاحزاب: ۸).

واته: له روژی قیامه تدا خوا پرسیار ده کات له راستگوییان ده باره ی راستیه که یان وه بو کافرانیش سزاو توله یه کی به ئیشی ئاماده کردوه. لیزه دا بو مان ده رده که ویت ئه وه ی داوا کراوه له موسلمان ته نها راستگویی یه وه ئه وه ی زیاتر پیویسته پابه ندی بییت پیوه ی موسلمانی لیپسراوه چونکه درۆکردن زۆر ناشیرین و قیزوونه بو که سانی لیپسراو بوی وه که له خه لکانی تر ئه مهش به هوی ئه م هوکارانه ی خواره وه:-

یه که م: لئیسراو پیشه وایه بو شوینکه و تووه کانی کاتی بینیات درو دهکات نه و انیش چاوی لیده که ن نه و ا ده بیته پیشه و ا (قدوة) یه کی خراب بو یان، به لام نه گهر راستگو بوو له مامه له و هه لسوکه و تدا خه لکیش بهر اوی پیده که ن و چاوی لیده که ن نه و ا ده بیته پیشه وایه کی باشی و نمونه یه کی جوان بو چاوی لیکردن.

دوهم: لئیسراو له پله و پایه کدایه پیویستی به درو کردن و غه شکردن نیه چونکه نه و که سه ی په نا ده بات بو درو کردن نه ویه که خو ی ده ترسیت له سه رزه نشت کردن و هه ره شه و لابرین ، نه ویه که پیویسته له سه ر لئیسراو نه ویه که ده بیته خه لکی لیسترسن چونکه خاوه نی هیزو ده سه لاته، نه گهر که و ته درو کردن فیزده کات درو کردنه که ی به که م و هه ده گرت و خو به گه و ره نیشان ده بات که نه مه ش سیفه تیکی زور خراب و قیزه و نه.

سی یه م: نه گهر لئیسراو درو ی دوباره کرده و نه و ا به ته و اوی متمانه ی خه لکی له ده ست ده بات و کاتی قسه بو خه لکی ده کات قسه کانی به راست نازانن، هه روه ها کاتی په یمان ده بات پشت به په یمانه کانی نابه ستیت له پینا و نه مه دایه که نیسلام ناگاداری کردوینه ته و ه له درو و په یمانی لئیسراو و به تووند ترین و گه و ره ترین سزا چونکه پیغه مبه ر ﴿ده فرمویت﴾ ثلاثة لا یکلهم الله یوم القیامة ولا یزکیم و لاینظر الیهم ولهم عذاب الیم الشیخ زان والملک الکذاب و عائل مستکبر﴾^(۳۶)

^(۳۶) امامی مسلم و نسائی بزایه تیان کرده و ه له نبی هریره و ه و ه له صحیح جامی نه لبانی دا به ژماره (۳۰۶۹).

واته: سى كۆمەل خۇاى گەورە لە رۆژى قىامەتدا پاكىيان ناكاتەو و
 تەماشايان ناكات وە ئازارنىكى سەختيان بۆ دانراو ئەوانە برېيىن لە
 پىرىكى زىناكەر وە پىشەوايەكى درۆزن وە ھەژارنىكى خۆ بەزل زان .
 ئىمام نەوھويى لەسەر ئەم فەرمودەيە بۆچوونىكى ھەيە كە دەئىت:
 پىشەوا ناترسى لە شوئىنىكەوتووەكانى وە پىيوستى بە پووپامايى و
 ماستاوكردن لەگەل كەسدا نىيە تاكو بەمە پلە و پاىيەك يان
 بەرژەوھەنديەكى دەستكەوئىت بىنگومان پىشەوا بەتەواوھتى دوورە
 لەدرۆو. و راستگۆيى لە حوكمى ئىسلامدا برىتبيە لە پارانەو بۆ
 خاوەنەكەى لە دنياو قىامەتدا، و نمونەى دنيا: وەكو چىرۆكى كعبى
 كوپى مالىك كاتى لەجەنگى (تبوك) دا دواكەوتن بەبى عوزر وە ھەوائيان
 داىە پىغەمبەر ﷺ كە كعب عوزرى نىە بە پىچەوانەى ئەوانى تر كە
 ھاتنە خزمەت پىغەمبەر ھەريەكەيان درۆيەكيان كرد بەعوزر بۆ
 دواكەوتنەكيان بەلام خۇاى گەورە ھۆى دواكەوتنەكيانى بەئايەتئىك
 پونكردەوھ كە بوو ھۆى ديارىكردنى دواكەوتنەكيان، لەم
 پوانكردنەوھىەدا بىتوانى كعب دەرچو چونكە درۆى لەگەل پىغەمبەرى
 خوادا نەكرد، و كاتى تۆبەكەيان گىرابوو كعب ھاتە خزمەت پىغەمبەر و
 ووتى خۇاى گەورە پزگارى كردم بەپاست گۆيى يەكەم وە ئەوانى تر
 بەدرۆ بەھانەيان دروستكرد بەدوور پوو (منافق) دەرچوون. نمونەى
 قىامەت: راستگۆيى ھۆكارە بۆ رزگار بوونى خاوەنەكەى بەپىى ئەم
 فەرمودەيەى پىغەمبەر ﷺ كە دەفەر موئىت (إن الصدق يهدي إلى البر وان
 البر يهدي إلى الجنة وان الرجل ليصدق حتى يكتب عندالله صديقاً الكذب يهدي

الى الفجور وان الفجور يهدى الى النار وان الرجل ليكذب حتى يكتب
مدا الله كذاباً^(۲۷)

واته: راستگویی پینمونی کهره بۆ چاکه وه چاکه ش پینمونی کهره بۆ
بههشت، وه ئهو پیاوهی بهردهوام ده بیئت لهسه راستگویی تاکو لای
خوا به راستگۆ دنوسریت، بیگومان درۆش پینمونی کهره بۆ خراپه وه
خراپه ش پینمونی کهره بۆ ئاگر وه ئهو پیاوهی بهردهوام بیئت لهسه درۆ
کردن تاکو لای خوای گهره به درۆزن دنوسریت.

لهمه وه بۆمان پوون ده بیته وه که راستگویی هویه که بۆ سهرکه وتنی
کاری لپرسراو و رینگه شه بۆ به دهستهینانی متعانهی خه لکی، خوای
گهره ده فهرمویت: - (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ) (التوبة: ۱۱۹).

واته: ئه ی ئه وانه ی باوه پتان هیناوه له خوا بترسن و هه میشه له گه ل
راستگویان و راستیدا بن.

* *

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ)

^(۲۷) (متفق علیه) له ابن مسعود و مرگیراوه، له صحیح جامعدا هیه
به ژماره ی (۱۶۶۵).

۱۵- بهر پیوه بردنی سرکه وتوو.. داننان بهه له دا (الاعتراف بالخطأ):-
 نهوهی کار بکات هه له دهکات، هر کاتی لپرسراو پلهو نه رکبی زورپوه
 هه له ش زور دهکات، نیسلام پیزی له بیروشتی (طبعیة) مروف گرتوه و
 دانی ناوه به که مته رخه می مروف به پیئی ئه م فهرموده یه (کل بنی آدم
 خطا وخیر الخطائین التوابین) (۲۸)

واته: هه مو نهوهی ئاده م هه له دهکهن و چاکترین که سانیک نه وانهن
 که ده گه پینه وه و توبه دهکهن.. به لام زور عیبه بو مروف که دان نه نیت
 به هه له کانیدا وه بهرده وام بیئت له سه ری رسور بیئت له سه ره هه له که ی
 به تایبته تی نه و که سه نه گهر له سه ر ئاستی لپرسراو تیدا بیئت نه وه زور
 عه یبترو خراپتره. نه گهر لپرسراو دان نه نیت به هه له که یدا نه و له
 نه نجامی نه وه دا کو مه لیک خراپی لی ده که ویته وه له وانه له ده ستدانی
 ده سه لات، و پیزی لپرسراو یه تیه که ی هه ره ها خوئی به گه وه
 ده زانیئت نه گهر راستی وه ربگرت و به چاوی سووک ته ماشای خه لک
 دهکات و پیغه مبه ر ﴿ ده فه رمویت: (الکبر بطر الحق و غمط الناس) (۲۹)
 واته: خو به گه وه زانین داپوشه ری حه قه و به سوک زانیئتی خه لکه.
 هه ره ها کریکار و شوینکه وتوو ه کان به سووک ته ماشای نه و لپرسراو
 دهکهن که بهرده وام ده بیئت له سه ر خراپه کردن له دوا ی فراوان بوونی

(۲۸) نه م حیشه (حسن) ه امام احمد ربوا یه تی کردروه له مسنده که یدا و ترمذی و ابن
 ماجه و الحاکم له مستدرک له نه سه وه.

(۲۹) ته و او که ری نه م فهرموده یه (لا یدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر) قیل:
 ان الرجل يحب ان يكون ثوبه حسنا ونعله حسنا قال: ان الله جميل يحب الجمال
 الکبر بطر الحق و غمط الناس. رواه مسلم عن ابن مسعود وهو في صحيح
 جامع رقم (۷۶۷۴).

دەسەلاتەكەى. وە بەردەوامبونى لىپرسراو لەسەر خراپە (باطل) دەبیتەھۆى دابەزىنى بەلأو موسىبەت (الكوارث) بۇ سەر گەل، وەك چۆن لەعومەرى كۆپى خەتاييان پىرسى ئايا خۆاى گەورە لەدواى ئەم ئاوەدانى و خۆشپەى ئىسلام ناخۆشى و نەهامەتى دىت، فەرمووى بەئى كاتى ئەگەر خراپەكار (فاجر)ەكان خۆيان بەگەورە بگرن بەسەر پياوہ چاكەكاندا ؟

واجب وایە كاتى لىپرسراو ھەلەى كرد لەسنورى تىكۆشانىدا (اجتھاد) پىووستە لەسەرى دان بنىت بەھەلەكەيدا و بگەریتەوہ سەر پاستى ئەگەر واى كرد ئەوا متمانەى خەلكى دەگپریتەوہ بۇ خۆى. پىغەمبەر ﷺ دەفەرمووت: (اذا حكم الحاكم واجتهد فاصاب فله اجران و اذا حكم فاجتهد خطا فله اجر واحد)^(۳۰)

واتە: ئەگەر فەرمانپەرەوايەك دواى تىكۆشانىك (اجتھاد) فەرمانىكى داو فەرمانەكەى لە جىگەى خۆيدا بوو ئەوا دووجار پاداشت ودردەگرت، بەلام ئەگەر لەدواى تىكۆشانىك ھەلەى كرد ئەوا پاداشتىكى بۇ ھەيە:

لەنمۆنەش بۇ ئەمە پىغەمبەرى خوا ﷺ نامۆزگارى خەلكى مەدینەى دەكرد لەسەر قەلەم كردن و پىتین كردنى دارخورماكان پىئى فەرموون وازى ئىبھىنن گومانم وایە ھىچ پىئى زیاد ناكات (ما اضن يغني ذلك شيئاً) كاتى ئەھلى مەدینە وازيان لە پاككردن و پىتینەكە ھانى و ھەختى كاتى بەرگرتنيان ھات تەماشايان كرد خورماكانيان بەرى

^(۳۰) رواه احمد وبخارى ومسلم وأبو داود نسائي ابن ماجه عن عمر بن عاص كذلك عن ابي هريرة وهو رقم ٤٩٣ في صحيح الجامع.

نه گرتووه هه واليان به پيڤه مېهر دا فرموى (ان كان ينفعهم ذلك فليضعوه
فاني انما ظننت ظناً فلا تؤاخذوننى بالظن ولكن اذا حدثكم عن
الله فخذوا به)^(۳۱)

واته: كاتيك سودتان ئى وهر بگرتايه بهرده وام ده بوون له سهرى به لكو
من تهنا گومانم برد وه گوماني من وهر مه گرن به لكو تهنا كاتيك باسى
خواتان بو ده كه م وهر بېگرن و پابه ندين پيوهى له پوياسه تيكى تردا
ده فرمويت: (انتم اعلم بامر دنياكم)^(۳۲)

واته: ئيوه شاره زاترن له فرماني دنيا تاندا.. نه وهى جى سهرنجه
له م فرموده يه دا نه وهى كه پيڤه مېهر داني نا به هه له كه يدا له ئيجتياهاد
كردنه كه يدا وه داواى ليكردن كه چونتان كردووه له وه وپيش واى ليكهن
به تايبه تى نهو دارخورمايانهى كه وازتان ئى ميناون.

وه خه ليفه راشده كانيش له سهر هه مان رنچكه و رنبازي پيڤه مېهر ❀
دهرپويشتى عومهرى كورپى خه تاب له هه نديك له ئارپاسته كردنه كانيدا
(توجيهات) ده لئيت (يمنعك قضاء قضية امس مراجعة اليوم فيه عتلك و حديث
فيه لرشك ان ترجع الى الحق فان الحق قديم ومراجعة الحق خير من التصادي
في الباطل).

واته: هيچ شتيك نيبه ريت ئى بگريت كاتيك كه حوكمى پووداويكت
داوه ئيواره وه نه مېرؤ بگه رنپيته وه سهر عه قل و ميشكى خوت و رينموني
بكهيت تيايدا تاكو بگه رنپيته وه سهر حهق بيگومان حهق كوئه و نافه وتيت

^(۳۱) رواه مسلم عن طاعة ورقمه (۱۴۳۲) في الصحيح الجامع.

^(۳۲) رواه مسلم له نئس و عائشه وه وه له صحيح جامعا به ژماره ۱۴۸۸.

و گه پانه وه سهر حهق چاگتره له تپه پوون و بهردهوام بوون له سهر خراپه.

زور كهس گومان واده بن نه گهر دان بههله دابنين ده بيته هوي ته ريق بوونه ويان و شكاندنيان له بهردهم خه لكيدا، وه يان له ناو خه لكيدا سووك سه ليم بين و نه مهش به هوي نه بووني ليها توويان (كفائه) نه م جوره بير كردنه وان هاش گشتي خيال پلاويه به سهر نه و كه سانه واديت كه هيچ له ليپرسراويه تي نازان.

به لكي دانناني ليپرسراو به مهله كهيدا جوريك له ته واضوعى تيايه دروست ده بيت كه ده بيته هوي به رمه مي خوشه ويستي و به مي زكردني ليپرسراو تيه كه ي، و له لاي ژرر ده سته كاني ريزي زياد ده بيت، وه ده گه رپته وه سهر راستي پاشان له ترانايديه كه كاروبار زور باش بكات وه داينى بهر ژه وه نديه جوراو جيره كاني خه لكي بيت وه گه نده لي و خراپه كاري به هه موو جوره كانييه وه له ولاتدا كه م بكاته وه و بنه بپري كات. عيب و كه مي نييه كاتي ليپرسراو تيكوشانيك بكات و هه له بكات به لكي عيب نه وه يه بكه ويته ناو هه له وه به بي تيكوشان بهردهوام بيت له سهر هه له كه ي له دواي نه وه ي كه راستي بو دهر كه وت بيت.

وه له و شتانه ي كه هه له ي ليپرسراو كه م ده كاته وه پابه نديبوونه بهر پيوه پر هسم و بنه ماي كار وه راوي زكردنه به و كه سانه ي كه خاوه ني بوچوون، وه نه زمونيان هه يه له وه رگرتني چاگترين بوچووندا هه روه ها به ستنى كوڤو خول بو گواستننه وه ي نه زمونه كانيان وه سود وه رگرتن له توانا كانيان.

دووم: چۆن بەرپۆوه بردنی لیھاتووی بەرز دابین بگەین؟

چۆن دەتوانین بەرپۆوه بردنی لیھاتووی (ئیداری) بەرز دەستەبەر بگەین؟ بۆ وەلام دانەوێی ئەم پرسیارە دەتوانین چەند خولیکی راھێنان بۆ بەرچاو رووشنی بە ئەنجام بگەین، کە دەبێتەھۆی بەرزکردنەوێی رادەیی رووشنیری و توانای کرێکارەکان بۆ زیاتر شارەزابوونیان لە کارەکانیاندا، وێیان بەرزکردنەوێی ئاستی ماددی یان (بەرزکردنەوێی زیاتر کردنی مۆچەکیان) وە ھەرۆھا پێداویستی خستەنە بەردەستیان بۆئەوێی کارەکی زیاتر بەرھەو پێش بروت، وە دەتوانین ئەزموونەکان و شارەزایی گەلەکانی پێشوویان بۆ بگوازینەوێی بۆئەوێی سوود و کەلک لە ئیش و کارەکانیان وەر بگرن.

ئەم وەلامانە راستن، بەلام لەھەمان کاتیشدا پێویستی بەرپۆونمی و بەرچاو رووشنی زیاتر ھەیە، کە دەبێت چەند خولیکی تریان بخەیتە پێش چاو بۆئەوێی کە دەستەبەری لیھاتووی و لیوھەشاوێی بکەیت لە بەرپۆوه بردنی بەرزدا ئەمەش بە دەست ھێنای کۆمەلێک بنەما و فاکتەری گەنگ کە لەم خالانەیی خوارەو دا رونیان دەکەینەوێی:

۱- چۆنیتی ھەلبژاردنی کەسەکان بۆ وەرگرتنی ئەو پۆست و پلە و پایانە:

بەراستی ھەلبژاردنی کەسانی شایستە و لیوھەشاوێی بۆ وەرگرتنی ئەو پۆست و پلەییە کاریگەری یەکی زۆر بەرزە لە ناوھەڵکادا ھەلگرتووە، تەنانەت بەرھەو پێش بردن و دوا خستنی شەھەر پەییوھندی بە چۆنیتی ئەو کەسەو ھەییە، لە بەرئەوێی زۆر پێویستە کە کەسانی لیوھەشاوێی لیھاتووی بۆئەو مەبەستە ھەل بژێردرین، لە پێش ھەموویانەوێی دەبێت ئەو کەسە خاوەنی راستگۆیی و دەست پاک و جوان رەفتاری و زانیاری بێت

لوانا يه کی ناوازه ی هه بیټ له وه رگرتنی ئەزموونه کاندای، له هه مان کاتدا ده بیټ هه ئس و کهوت و په فتاری به رام بهر به کریکارو ژێرده سته کانی زۆر جوان بیټ، وه بتویته وه له کاره کاندای، به جوانی کاره کان و گیرو گرفته کان چاره سه ر بکات و تیروانی نیکی واقیعیان ه ی سه رده میان ه ی هه بیټ و لوانای ی چاوه دیری و لیپرسی نه وه (حسن المتابعة والمحاسبة) تییدا په رنگ بداته وه، هه ست به لیپرسی نه وه و خو شه ویستی کاره که ی و پینخشستی به رژه وه ندی گشتی به سه ر به رژه وه ندی خویدا، و هه موو لوانا کانی به دلسۆزی به وه بهاته گه ر و سو ر بوون له سه ر سوود گه یان دن به خه لکی و ئەمانه ت و چه ندانی تریش پیویسته له و که سه دا هه بیټ که ئەو کاره گه وه ی پی ده سپی ر د ری ت.

خۆ ئەگه ر بیټ و ئەو سیفه تانه ی که با سمان کرد یه کیکیانی تییدا نه یه ته دی ئەوه مانای وایه که ئەو که سه خیا نه تی کردو وه به و لیپرس راوی تی به ی که درا وه به سه ری دا، سه ربار ی ئەمانه ش ده بیټ نه رم و نیانی به شینکی زۆری ژیا نی داگیر کرد بیټ، هه ره کو پیغه مبه ری خوا ﴿ ده فهر مویت: (علیکم بالرفق ان الرفق لایکون فی شی الا زانه ولا ینزع من شی الا سانه) (۳۲)﴾

واته پیویسته نه رموونیان بن له گه ل خه لکی دا بیگومان نه رموونیانی له هه ر شوینی کدا بیټ جوانی ده کات، وه له هه ر شتیک دا بن ری ت ناشرینی ده کات. خو ئەگه ر بیټ و ئەو که سه به پیچه وان ه وه بیټ و راستگو نه بیټ و کردار و ئا کاری جوان نه بیټ و دل په ق و توندوتیژ بیټ، ئەوه کاره کانی هه رگیز به ره و پینش ناچیت و دلسۆزی و خو شه ویستی بو خه لک و

(۳۲) رواه مسلم عن عائشة و فی صحیح الجامع رقم ۴۰۴۱.

کاره که ی هیل دوه شیتوه، نهو کاتش هاوسهنگ و یه کسانی و پیوانه کان پیچه وانه و ناوه ژوو ده بیته وه و مافی خه لکی ده خوری و به نارپهوا که سانی تر بهرز ده کرینه وه و که سانی تریش نزم ده کرینه وه، چونکه زانسته که ی له ده سته داوه ، بیگومان پیچه وانه ی زانینیش نه فامی و نه زانی به و مروقیش دوژمنی نهو شته یه که نایزانی.

وبه هوی نه فامی یه وه مافه کان پیشیل ده کریت، خه لکانیش نانا سرین و خواست و پیداویستی یه کانی شیان ده که وینه ژیر پیشیل کاری یه وه، نهو کاته گیروگرفت و کاره کانی بو جی به جی ناکریت، وه ریز له ریز دار ناگیریت. وه خوویست و خو په رست دهرده چییت.

وه بهرژه وه ندی که سانی نه فام ده خرته پیش که سانی تره وه، وه چه نده ها کاری ناشایسته ی تری وا پرو ددهات، که خواو پاشان خه لکیش پی ی رازی نین.

۲- ده بیته همو ی نهو که سانه ی که لهو شوینه دا کار ده کن ملکه چ بکرین بو نهو ده ستور و بهر نامانه ی که دانراون، بوئه وه ی ئیش و کاره کان به جوانی به ریوه بجییت، سه رباری ئه مانه ش ده بی لیپرسینه وه و به دوا داچوون له بهرچاو بگیرییت.

۳- سوود و هرگرتن لهو خولانه ی که ده کرینه وه به مه به سستی به ره و پیش بردنی ناستی روشنی بریان و بو به هیژ بوونیان و گوړینه وه ی توانسته کان و دهر خستنی هیژو توانایان.

۴- جار به جار بو هاندانی کرین کاره کان به گوړه ی دلسوژی له کاره کانیان پله یان بهر زیکرینه وه و هه ندیک جاریش پاره و به خششی زیاده یان پیشکesh بکریت، بوئه وه ی زیاتر دلایان به کاره که یان خوش بیته و زیاتر دلسوژ بن بو ئیشه که یان.

۵- وەرگرتنی بنه‌مای نه‌خشه‌کیشان و ریکخستن و پیره‌پیدان:-

۱- پیره‌وگردنی بنه‌مای نه‌خشه‌کیشان:

نه‌خیشه‌کیشان (التخطيط) به‌زاره‌وه زانستی‌یه‌که‌ی بریتی‌یه له‌و کرداری ریکخستن‌ه‌ی که نامانجه‌که‌ی دانانی نه‌خشه یه بو به‌کاره‌یتانی که‌ره‌سته مادی‌ی و معنویه‌کان، له‌سه‌ر چاکترین شیوه‌ی پیشکه‌وتوو سه‌رکه‌وتوو، وه به‌که‌مترین نرخ و له‌کاتیکی زور گونجاو دا بو چه‌ند نامانجیکی دیاری کراو که له پیشتردا نه‌خشه‌ی بو کیشراوه و پاشان ده‌خینه ناو بازنه‌ی نه‌خشه‌کیشان که بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

- دانانی نامانجه‌کان و پیوه‌ره‌کان.

- دانانی یاساو ریو شوین.

- به‌هه‌ند گرتنی ناینده و هاو‌کیشه‌کان.

- به‌رنامه‌ی کارو خشته‌ی کاته‌کانی.

ئیسلام بانگمان ده‌کات بو دانانی به‌رنامه‌و کیشانی نه‌خشه بو کاره‌کانمان وه له‌ریزی زانستی‌یه به‌سووده‌کان دانراوه که ببیته یاسایه‌ک له ژبانی موسلماندا هر بویه‌ش قورئانی پیروز ناماژه بو ئه‌م راستی‌یه ده‌کات و گرنگی ئه‌م نه‌خشه‌کیشانه‌مان بو ده‌رده‌خات که ده‌فه‌رمویت: (وَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ) (الأنفال: من الآية ۶۰). واته: ئه‌وه‌نده‌ی له توانادا هه‌یه ناماده‌باشی خوتان بکه‌ن، له‌هه‌موو لایه‌نه‌کانی به‌هیزیه‌وه (هیزی ووشکانی، ناسمانی، ده‌ریایی....) وه له ناماده‌کردنی هه‌موو جوړه ئه‌سپ (و هوکانی گواستنه‌وه) که‌مته‌رخه‌می مه‌که‌ن تا دوژمنانی خواو دوژمنانی خوتانی پی چاو‌ترسین ببیت.

(تخطيط) نه‌خشه دارپڙڙي له تيگه‌يشتني ئيسلامدا زور پيويسته، به‌لام له‌همان کاتيشدا به‌گوږه‌ي مه‌به‌ست و پيداويستي راست و ره‌وان و داواکراوه و هرده‌گيريت. ئيسلام گرنګي ديدات به‌خويندنه‌وه و توږينه‌وه‌ي نه‌خشه‌کيشان له‌به‌رته‌وه‌ي نامرازیکه بو به‌نامه دارپڙڙي به‌شيويه‌کي وردو بايه‌خدار، که به‌هويه‌وه کاره‌کان به‌ريکوپيکي راپه‌پږنريت.

له‌همان کاتيشدا ده‌بي نه‌وه بزانييت که له ئيسلامدا به‌نامه‌پږڙي و نه‌خشه‌کيشان نابرينيت که مورکيکي خيال پلاوي و هربرگريت، به‌لکو له‌پوانگه‌يه‌کي واقعي يانه‌و به‌رجه‌سته‌بووندا بوي ده‌پوانريت.. وه به‌پږوه‌بردني سهرکه‌وتوو نه‌و به‌پږوه‌بردنه‌يه که چه‌نده‌ها نامانچي پيروزو پږږدار ده‌پيکيت که ده‌بيته مایه‌ي سود و که‌لک به‌خه‌لک گه‌ياندن و ده‌سته‌به‌ر کردني داوا په‌واکان و جي‌به‌جي کردني داوا کراوه‌کان به‌گوږه‌ي پازي بووني خواو له‌سهر پږپازي به‌نامه‌و پږيگه پيروزه‌کي. به‌پږوه‌بردني سهرکه‌وتوو له‌سهر نه‌خشه وه‌ستاوه که بريتي‌يه له‌دياري کردني که‌ساني گونجاو بو راپه‌پاندني نه‌خشه‌که و داناني به‌نامه‌و نه‌خشه بو پياده‌کردنيان و خو نه‌گه‌ر نه‌م دياري کردنه نه‌بيت نه‌وا ده‌بيته هو‌ي واز ليه‌يناني چه‌نده‌ها کارو به‌نامه‌ي گرنګ و پاشان دياري نه‌کردني لپږسراويک بو هه‌ستان به‌جيبه‌جيکردني کاره‌کان.

وه کاتيکيش که ته‌ماشاي ژياني موسلماناني پيشوو ده‌کين ده‌بينين که بيړوکه‌ي به‌نامه‌دانان له کاره‌کانياندا په‌نګي دابووه وه له ژياني روژانه‌ياندا به‌رجه‌سته‌يان کردبوو، نائه‌وش پيغه‌مبه‌ري خوايه (ﷺ) که خواي گه‌وره سروشي (وحى) بو ناردبوو که بو (مه‌دينه) کوچ بکات، له‌به‌رته‌وه ده‌ستي کرد به‌ به‌نامه‌پږڙي و نه‌خشه‌کيشان له‌سهر گرنګي

هه لبرژاردنی مه دینه بۆ كوچ كردن كه شوینیکی گرنگه و دهگونجیت له گه ل مه بهسته كه یاندا.

جگه له وهی كه خزم و خاله كانی باپیره ی (عبدالمطلب) ئی نیشه جی بوون، كه نیمچه دورگه ی عه رهب دهوله مه ند بوو به ئاوو كشتوكال و شوینیکی گونجاو بوو بۆ بازرگانی له (مهككه) وه بۆ وولاتی (شام) وه ههروه ها له بهرئه وهی كه دهو رو بهری ئهو شوینه به خاوه ن كتیبه ناسمانیه كان^(٢٤) گیرابوون، هه لبه ته وه لام دانه وهی ئه وان بۆ ئاینه كه ی زیاتر ده بیته وهك له شوینه كانی تری.

* * *

٢- پهیره و كردنی بنه مای رینكخستن:

رینكخستن: له زاراوه و تیگه یشتنه زانستی یه كه یدا بریتی یه له رینكخستن و دیاری كردنی ئه كه كان و پسیوریه كان بۆ ئهو كه سانه ی كه كاره كان راده په رینن، وه ههروه ها دیاری كردنی ئهو كاتانه ی كه كاره كانیان تیدا جی به جی ده كرنیت، و ئهو كاته ی كه ده بیته هوی به ئاكام گه یشتنی هه موو نامانجه كان كه له وه و پیش دیاریمان كرد. وه ئه وهی كه ده چینه ناو چوارچیوه ی رینكخستنه وه چهند خالیکی ترن:--

* كیشانی بوون و قه باره ی كاره كان.

* دیاری كردنی بهرپرسیاری یه تیه كان.

* دیاری كردنی په یوه ندی یه كان.

* هه لبرژاردنی بهرپوه بهرو بهرپرسیاران له كاره كاندا.

---

^(٢٤) واته: جوله كه (جو) و گاواره كان (نصرانیه) كان دهوره درابوون.

بىگومان كردارى رېكخستن له دواى نه خشه يه كى چاك و پته و ته و او دىت نه و كاته ش به رپوه به رى چاك و سر كه و تووى پى بنیات دهنریت، كه ده بیته هوى دیاری كردنى هه لېژاردن و جیا كردنه و هى تایبه تمه ندی به كان، وه هه روه ها دانانى كه سه چاك و پالئور او ه كان بو شوینی گونجاوى خویمان هه تا راپه راندنى كارو نه نجامه كانیان به باشى بچیت به رپوه. وه به هوى رېكخستن وه له سه رپره وىكى راست و دروست گرنكى دهنریت به كات و ده بیته پال پشت بو نه نجام گه یاندنى نامانجه دیاری كراوه كان.

وه نه و شیوه یه ی كه بنیان نراوه ونه خشه ی بو كیشراوه ده بیته كارو باره كان له و باز نه یه دا بخولیته وه و راپه رپنریت. پیویسته له سه ر كرنكاره كان كاتيك پوه به روه ده بنه وه له گه ل هه ر گىرو گرتیكدا، نه و ا پیویسته بیگپرنه وه بو كارگىر (به رپوه به ر) هه تا له وى چاره سه رى گرفته كانیان بكریت و نه وانیش بتوانن سه ربه ستانه راپو بو چوونى خویمان دهر پرن. بىگومان ده بیته كارگپرش به دم بو چوون و گىرو گرفته كانیان وه بچیت و چاره یان بو بدوزیته وه.

وه هه روه ها ده بیته پیداویستی ته و او بخاته به رده ستیان بو راپه راندنى كاره كانیان وه چاودى ریان بكات كه كاته كانیان به فېرې نه دن. وه په یوه ندی نیوان كرنكاره كان و به رپرسه كان ده بیته په یوه ندی یه كى زور پته و له سه ر بناغه ی خوشه ویستی یه كى به هیزو راست بنیات نرابیت و گیانى هاوكارى و ته باى و باوه ر به یه كترى كردن و تیگه یشتن له یه كترى له نیوانیاندا به زفراوان بیت.

وه پاشان ده بیته كاره كان له نیوان كرنكاره كاندا دابه ش بكرى و هه ركه سه ئه ركى سه رشانى خوى بزانیته، كه نه مه چاكترین و

به سودترین ریگایه بۆ بهرهمه ندبوون له تیکۆشان و ووزه توانای کرێکارهکان، ههروهکو (عومهری کوری خهتاب) (رهزای خوای لیبیت) دهفهرمویت: ههركه سینك دهیهویت لهبارهی (فقه) وه پرسیارم لی بکات ئهوه با (ئوبهی کوری کعب) م بۆ بیینی، وه ههركهس لهبارهی (مال) وه پارهو سامانهوه پرسیار دهکات، ئهوه بابیت بۆ لای خۆم چونکه خوای گهوره منی کردووه به خازن و دابهشکاری مال و سامانهکان، کهواته دابهش کردنی کارهکان زۆر کارمان بۆ ئاسان و مسۆگهر دهکات. وه دهیبته هۆی پی بهخشینی تواناو لیها توویی کهسانی تریش بۆ بهشداری کردن لهم ئهركه گرنگ و پر لهخپرو بهرهکه تانهدا، وه پاشان پالنه ریکیشه بۆ پیشپرکی کردن له کارهکاندا، وه ئهمش دیسان ئهوه مان تی دهگهیهنی که کهسی گونجاو لهجیگهی شیاوی خۆیدا دابنریت ههتا بهرهم زیاتر بیت و پشوی له بهرپوهبردن و ریکخستندا دروست نهیبیت...

* * *

خهلیفه عهلی کوری ئهبی تالیب (رهزای خوای لیبیت) دهفهرمویت:

من نصب نفسه اماماً فليبدء بتعليم نفسه قبل تعليم غيره
وليكن تهذيبه بسيرته قبل تهذيبه بالسانه، ومعلم نفسه
ومهذبها احق بالاجلال من معلم الناس ومهذبهم

چاکی و ریک و پینکی به ریوه بردن :

چاکی به ریوه بردن به واتا زانستی یه که ی ئەم فەرمانانە دەگرێتە خۆی :

١) دەرکردنی نەخشە و پیاوە کردنی راینکخستن لە نیش و کارەکاندا و راپەراند . نیان لە گرنگترین لایەنی زانستی و کرداری به ریوه بردنە، بەبی جی بەجی کردنی نەخشە و رینکخستن هیچ پیشەکە و تنیک لە کارەکاندا بەخۆیە وە نابینیت .

٢) دیاری کردنی تواناکان و خستە گەریان لە کاردا پاشان دیاری کردنی نیشە گرنگەکانیان لەو کارەدا بەپێی ئەو پیلان و یاسایەیی بۆی کیشراوە لەو و پینش جا ئەو توانایانە مرۆیی بیت یان غەیری مرۆیی .

٣) دانیابوون و دابین کردنی پێداویستی یەکان لەم قوئاغەدا بە شیوه یەک کە شتەکان جیگیر و ئامادە بن هەتا بتوانریت لە ژێر تیشکی ئەمەدا پێوانە یەکی جیگیر بۆ نیش و کارەکان دابنریت لە کاتیکی دیاری کراودا، خۆ ئەگەر وامان نەکرد ئەوا پرۆژەکان لەوانە یە دوابکە و یت و هیان سەرکە و توو نە بن .

٤) هاوکاری کردن و پیزبەندی لە گەل کړیکارەکاندا و کۆشش کردن لە گە ئیاندا لە کارکردندا، لە گەل دیاری کردنی هەموو یەکیک لە بەشداربووان و هەلسەنگاندنی کاروباری هەر یەکیکیان و زانینی هەموو ئەو کۆشش و توانایەیی کە پیشکەش دەکړین .

٥) کیشانی کارەکان و نرخاندنیان لە هەموو قوئاغەکانی به ریوه بردندا و سود وەرگرتن لەو شوناسەیی کە دەمان گە یە نیت بە چاکترین پێوانە لە جی بەجی کردنی کات و شوینی دیاری کراو و ئامادە کردنیدا، هەر وەها دیاریکردن و شوناسکردنی بەشداربووان لە کارەکاندا .

٦) چاوە دێری کارەکان بە شیوه یەکی زۆر باش لە بەر ئەم ئامانجانە :-

۱- جوان کردنی کاره‌کان به‌گۆڤرەى توانا.

۲- ئاگادارى و پارىزگارى كردن لەوەى كە لە ئامانج و مەبەست دەرنەچىت و لاندەت.

۳- پارىزگارى كردن لەسەر بەردەوام بوونى.

۴- پارىزگارى كردن لەسەر توندوتۆلى و پاگرتن.

بىگومان پاپەپاندنى رىك و پىك بەشىكە لە جوانى و رىك و پىكى بەرپۆه‌بردن. ئەگەر بىتەرەپەو شىوہە بەرپۆه نەچىت كە باسمان كرد ئەو لە چۆنەتى و چەندىتى كارەكانمان كەم دەبىتەوہە هىچ كاتىك ئامانجەكانمان بەچاكي ناپىكىن. لەبەرئەوہ زۆر پىويستە كە لەسەر نەخشەدانان و رىكخستن بچىت بەرپۆه، نمونەى وردىش بۆ ئەم جۆرە كارانە ئەوہە كە جارىكيان پىغەمبەر (ﷺ) حوزىفەى يەمانى دەنيرىت بۆ ناو (الاحزاب)^(۳۵) كە هەتا هەوال و باسيان بزانيت:

پىغەمبەرى خوا بە حەزىفەى فەرموو: (أذهب فادخل في القوم فانظر ماذا يضعون لايحدثن شيئاً حتى تأتينا..)^(۳۶)

واتە: بچۆرە ناو ئەو گەلەوہ تەماشايە بکە بزانه چى دەكەن و هىچ شتىك ناکەيت هەتا دىتەوہ بۆ لامان و هەوالەكەمان پى دەگەيەنيت، (حوزىفە) دەلى: ئەگەر پەيمانەكەى پىغەمبەر (ﷺ) نەبوایە كە هىچ شتىك نەكەم دەمتوانى بەتيرىك سەرکردەكەيان بگۆژم.

وہ ديارى کردنى وزو تواناكانيش بەشىكە لەجوانى (ئىدارە) بەرپۆه‌بردن؛ چونكە ئەو دابەشکردنى وزو توانايانەو بەرپرسىارىتى پەپاندیان بەردى

^(۳۵) بريتى بوون لەو هۆزانەى كە يەكيان گرت بۆ بەرەنگاربوونەوہى پىغەمبەر (ﷺ)

^(۳۶) تەهذيب سيرة ابن هشام. لاپەرە ۲۳۴-۲۳۵

بناغهی سهرکهوتنی کاره‌ک‌یه به‌بی داپشتنی نه و نه‌خشه و به‌نامه‌یه شتی نامۆ ناشایسته خۆی فڤی ده‌داته ناو کاره‌کانمانه‌وه.

زانین و ناگادار بوونی   نه‌وانه‌ی که هه‌نده‌ستن به نه‌نجامدانی
کاره‌کان له‌گه‌ل به‌دواچوونه‌وه و چاودیری کردنیان و لیپرسینه‌وه و
سهرپهرشتیکردنیان مایه‌ی سهرکهوتنی کاره‌ک‌یه.. وه‌زانین و دلنیابون
له‌سه‌لامه‌تی کریکاره‌کان و کارکردنیان له‌سهر پیره‌ویکی راست.. وه
به‌زانینی گیروگرفته‌کان و دوزینه‌وه‌ی چاره‌سهر بو گرفته‌کان و زال بوون
به‌سهر کو‌سپه‌کاندا نه‌بیته مایه‌ی سهرخستن و پیشکه‌وتنی کاره‌کانمان
و پاشان به‌ده‌ست هینانی به‌ره‌می چاک و بایه‌خدار...

* * *

کلیلی سهرفرازی

خليفة علي كوري نبي قاليب (رهزای خوی لیبت) ده‌فهرموت:

کئ پیی خوشه به بی مال و سامان ده‌ئه‌مه‌نده بیت،
وه به‌بی ده‌سه‌لات سهربه‌رز بیت، وه به‌بی کهس و کارزور بیت،
با له زه‌لیلی له خویاخیبوونه‌وه بجیته نیو سهرفرازی
گویرایه‌لی خواوه، نه‌و شتانه‌ی هه‌موو وه ده‌ست ده‌که‌ویت.

به رېږوه بردنی سهرکه وتوو ستایش کردنی هاوه له کانی:

رؤژانه به بهرچاوی خۆمانه وه ده بینین که به رېږوه بهری سهرکه وتوو له کاروباره کانیدا خاوه نی پله و پایه و به خششینیکی زؤر ده بیئت، نه گهرچی زؤرجار زیاده رهوی و تیپه پاندن و دهرچوون له سنوریکدا ده بینرئت.

زؤرجاری تریش به پیچه وانه وه ده بیستین که نه و پرؤژه یه به شیوه یه کی سهرکه وتوو پیدشان نه دهن به لیشاو پروپاگهنده ی بؤ بلاؤده که نه وه و خه لکی پی ده خه له تینن و له راستیشدا هه رگیز به و شیوه یه نییه که خه لکی لینی تی ده گه یه نن، دیاره نه وانه گوینیان له خواروخیچی کاره کانیان نییه و گرنگ نه وه یه به رژه وه نندی کاره که یان بیارینن و به رده وام بن له سه ری و که موکوری و ناپاکی (خیانهت) له نیشه که یاندا گرنگ نییه، که نه مهش ده بیته هوی به لاونه هامه تی و مشه خوړی به سه ر کۆمه لگاوه و هه موو باجه که ییشی ته نها نه دارو هه ژاره کان ده یه دن. به لام نیسلام ریو شوینیکی مام ناوه نندی گرتوته بهر له م مه یداندها، نه زؤر به شان و بالدا هه ل ده دات وه نه به بی سوپاس و ستایش به جی نی ده هیلنیت، به لکو سوپاسی نه وانه ده کړیت که خیرو چا که یان بؤ کۆمه لگای مروفا به تی هه یه وه سه رزه نشتی نه وانه ش ده کړیت که ناپاکی به گه ل و نه ته وه که یان ده که ن و فیل و گزیکاری به رپا ده که ن.

خوای گه وره باسی هه ندیک له خه لکانی کردووه به سیفاتی به رزو جوان، هه روه کو چؤن دهر باره ی زاناکان ده فهرمویت: (هَلْ یَسْتَوِی الَّذِیْنَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُونَ) (الزمر: من الآیة ۹).

واته: واته نایا نه وانه ی که زانان وه کو نه وانه وان که نه زانن؟ وه دهر باره ی نه مین داره داکان ده فهرموی:

(وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ) (المؤمن: ۸). واته: ئەوانەى كە چاودىرى ئەمانەت و پەيمانەكانيان دەكەن و خيانەت و قىل ناكەن. وە دەربارەى ئەوانەى كە لە بەرامبەر وتنى حەقدا بەهيزو پتەون دەفەرموى (فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ) (الاحقاف: من الآية ۳۵) ئارام بگرە و خۆراگر بە ھەروەكو پىنغەمبەرە خۆراگرەكانى پىش خۆت كە بە (اولوالعزم) ناسراو بوون.

وہ لەبارەى بەخشندەكارانەوہ (الكرماء) فەرمويەتى: (الَّذِينَ يُتَّقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبَعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذَى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) (البقرة: ۲۶۲) واته: وە ئەوانەى كە مال و سامانى خويان ئەبەخشن لە پىناوى خوادا بەبى ئەوہى ئەشكەنجەو منەتى خەلكى بەدوادا بىت، ئەوانە پاداشتيان لەلای خواى خويانەو نە خەفەت ئەخۆن وە نەترسيان لەسەرە لەروژى دواييدا..

وہ دەربارەى خاوەنى (جيهاد) و تىكۆشان لەپىناوى خوادا ئەفەرموى: (لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا) (النساء: ۹۵).

واتە: ئەوانەى دەرنەچوون بۆ جەنگ (ماونەتەوہ لەمالەوہ) لە باوەرداران ئەوانە نەبىت كە ناتوازن و ناتەواون وەك يەك نين لەگەل ئەوانەى كە دەردەچن بۆ جيهادکردن لەپىناوى خوادا بەمال و سامان و گيانيان بىگومان خوا رىزو گەورەى و پلەيەكى تايبەتى بپارداوہ بۆ تىكۆشەران بە مالىان بەگيانيان بەسەر ئەوانەى كە دانىشتوون، خواى

گهوره به ئیننی چاکی پیداون و خوا فەزل و پیزی گه وره و بی سنوری بو
تیكۆشه رانی داناوه به سەر دانیشتوو هکاندا.

(وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ) (المؤمن: ٤) واته: وه ئهوانه ی زهکاتی ماله کانیان

ئهدن و پاکی ئهکه نه وه له ژهنگ و ژاری پهزیلی و به خیلی و رژی.

وه پیغه مبهری خواش ﷺ بهردهوام له سەر پیبازی مام ناوهندی و
میانزهبهیی کاری کردووه، بویه دهبینین باسی کاربه دهستی ئه مین و
دهست و دل پاکی کردووه و فهرموویهتی: (الخازن الأمين الذي یؤدی
ما أمر به طيبة نفسه احد المتصدقین) (٣٧)

واته: (ئوه که سهی که دهکریت به ئه مینداری خهزنه یه که دهست پاک و
ئه مین بیّت و نهفس و دهروونی پاک بیّت وهکو فه رمانی پی کراوه ئه وه به
یهکیک له راستگۆکان ده ژمیردریّت).

وه له باره ی هیژو (قوی) وه ده فه رموی: (المؤمن القوي خير وأحب الى
الله من المؤمن الضعيف وفي كل خير) (٣٨)

واته: به پرواداری به هیژ له لای خوا خوشه ویستره و چاکتره له
موسلمانانی بی هیژ له هه موو خیریکدا.

وه باسی ئیمامی عومه ری کوری خهتابی (په زای خوای لیبیّت)
کردووه به وهی که به هه شوینیکدا به پروات شهیتان ریگاکه ی
دهگۆریت و به ریگایه کی تر دا ده پروات وهکو ئه فه رموی (ما لقیك الشیطان
سالکاً فجاً الإسلك فجاً غیر فجک) (٣٩)

(٣٧) صحیح الجمع ٢٢٣٦.

(٣٨) متفق علیه و له صحیحی جامعا له ژماره ٢٦٦٧ هاتوو.

(٣٩) صحیح الجامع ٢٦٦٧، متفق علیه عن سعد.

لههه مان کاتيشدا زياده رۆيى و له مه دح و وه سفدا قه دهغه کردوه که له سنورى خۆى ده رېچيټ، که ببى به مایه ی لووت به رزی خاوه نه که ی به و وه سفه ی که ده کړيټ، هه روه کو ابوبکر (خوا لى رازی بيټ) ده گيرټه وه که پياويک له لای پينغه مبه ر ﷺ زور وه سفى پياويکى ترى کزد نه ويش فرموى: (ويلك قطعت عنق صاحبك) واته: هاوار بو تو گه ردى براکه ت يان هاوه نه که ت برى و قر تاندت، وه يان ده فرمويټ ﷺ :

(من كان منكم مادحاً أخاه لامحالة فليقل أجسب فلاناً والله حسيبه ولازكى على الله أحد أحسبه كذا وكذا إن كان يعلم ذلك منه)^(٤٠)

واته: هه رکه سيک له ئيوه ناچار بوو مه دحى براکه ی بکات با بليټ نه و که سه م به و شيوه يه ناسيوه و حسابم بو کردوه، خوايه توش به و شيوه يه حسابى بو بکه، که س لای خوا نه ستوپاکى که سى ترى بو ناکريټ، خوايه به م شيوه و به م جوړه حسابى بو بکه بينگومان خوت زور زاناترى له سه رى.

ئبه ی موسى الاشعري/ ده گيرنه وه که پينغه مبه ر ﷺ گوئى له پياويک بوو باسى پياويکى ترى کردو زياده رۆيى تيا دا کرد.

ئه ويش فرموى (لقد أهلكم أو قطعتم الرجل)، واته به ه يلاکت بردو له ناوت برد، له به رنه وه زياده رۆيى له مه دح و وه سفدا کرد، بينگومان مه دح و وه سفىک که له سنورى خۆى ده رېچى ئيسلام قه دهغه و ياساغى کردوه، له به رنه وه نه بيټه هۆى ياخى بوون و مه غرور بوونى ئه و که سه ی که زور به شان و با لي دا هه ل ده ده يت.

^(٤٠) رواه (امحد والبخاري ومسلم وابو داود وابن ماجه عن ابي بکر، وفي صحيح

الجامع الاليانى ٧١٤٠.

(ئىمامى نووى) دەفەرموئىت: بەتايىبەتى نەھى كراوھ لەو مەدھانەى
كە بزانى دەبىتتە ھۆى سەرکەش بوونى خواوھنەكەى، وەيان توشى لەخۆ
بايى بوون و خەلەتاندن بىت و سەيرو سەرسوپمانى بە نەفسى خۆيدا
بىت، و لەخۆى بايى بىت كاتى ئەو مەدھانە بىستى.

وھ ھەرھە ئەگەر ئەو مەدھ و وەسفە بەرژوھەندى يەكى خىرى
تيدابوو، وەكو ئەوھى كە زياتر ئەو كەسە ھان بەدات و بىتە ماىھى خىرو
چاكەى زياتر بوى، و سوربوون و بەردەوامى زۆرتى پى بىخىشيت
ئەوھ ھىچ لارى يەكى تيدانى يەو زەرەرمەند نابىت بەلكو باشيشە
(مستحبە) و سووننەتە، بۆئەوھى بەردەوامىھەتى بەو كەسە بىخىشى و
پاشان كەسانى تىرىش چاوى لىكەن و شوئىن پىيى ھەلېگرن.

* * *

**المؤمن القوي خير وأحب الى الله
من المؤمن الضعيف وفي كل خير**

سىيەم :

چۆن لىپىرسراوى شارەزا و بەتوانا ھەلدەبژىرئىت :-

بەپړيوه بړدنى سەردەم و تازەى شارستانىتى ئىستقا پىشت دەبەستى به دانانى كەسانى شاىستە لە جىگەى شاىستەى خۆيدا، وەيان لەچەند پړىگەى كى ترهوه كارى بۆ ئاسان دەكرئت و بەهوى پړىزى كەسانى ترهوه وەر دەگيرئت، ئەمانە بەبى ئەوهى زانيارى تەواويان لەبارەى پابردووى پيشووى ئەو كەسەوه ھەبئت و سەيرى ميژووى ژيانى بكرى، وەيان بەبى ئەوهى متمانو و پشتيوانى كەسانى ترى لەسەر وەر بگيرئت.

بەلام بەپړيوه بړدن لە ئىسلامدا خاوەنى پيوانە تايبەتەكانە لە پا لاوتنى لىپىرسراوان و ھەلبژاردنى بەپړيوه بەرەكان لەوانە: دەبى خاوەن پابردووى كى پاك بئت و چەندەھا مەرجى چاكەى ترى تىدا بئت. وەباسى ئەو سىفەتە گشتى يانە دەكرئت بۆ ھەر كەسك كە شاىستەى ئەو پۆستە بئت، تەنانەت بۆ پيش نويزى كردنىش چەند سىفەت و ديار دەيەك باس دەكرين وەكو پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموئت: (يَوْمَ الْقَوْمِ أَمْرُهُمْ لِلْكِتَابِ اللَّهُ فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسَّنَةِ فَإِنْ كَانُوا فِي السَّنَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هَجْرَةَ فَإِنْ كَانُوا فِي الْهَجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سَنًا، وَلَا يُؤْمِنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ وَلَا يَقْعُدُ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بَأْذَنِهِ)^(١)

بايەك كى ئىمامەتى و پيش نويزىتان بكات كە شارەزابئت لە كىتابى (قورئانى) خوادا، ئەگەر لەودا يەكسان بوون، ئەوه كى بە سوننەت و حديث شارەزاترە با ئەوه تان ئىمامەتى بكات، خو ئەگەر لەو ھەشدا

^(١) رواه احمد ومسلم والتمزي وابو داود والنسائي وابن ماجه ابن مسعود، وهو في

صحيح الجامع رقم (٨٠١١).

یهکسان بوون ئه وه کی له پیشتردا هیجرهت و کوچی کردووه با ئه وه تان بیکات، ئه گهر له وه شدا یهکسان بوون کی له ته مه ندا گه وره تره با ئه وه تان بیکات و پیش نویژی که سیخ وهر ناگیریت له مائی که سیکی تردابیت مه گهر له سه ر ئزنی خاوه ن ماله که بجیته پیشه وه .

وه ههروه ها له م کاره دا ئاموزگاری زانایان و چه کیمان وهر ده گیریت له هه ل بژاردن و پالاوتنی که سه کا ندا بو پوستی لیپرسراویه تی که شایسته ی ئه و جیگه یه بیئ .

ههروه کو له حزیفه ی کوپی یه مان) ده گپرنه وه که له لای یغه مبه ر ﷺ دانیشتبووین و فه رمووی (لادری ما قدر بقائی فیکم فاقتدوا بالذین من بعدی ابي بکر و عمر واهتدوا بهدی عمار و ما حدثکم ابن مسعود فصد قوه) (٤٢)

واته من ئه ندازه ی مانه وه ی خو م نازانم له ناوتاندا، له دوای من پشت به ئه بوبکر و عومه ر ببه ستن و شوین پینمونی عمار بکه ون و، ابن مسعود چی بو تان گپرایه وه به راستی بزائن .

ههروه ها پیغه مبه ری خوا له کاتی نزیک بوونه وه ی مردنیدا ئه بوبه کری صدیق (رهزای خوای لیبیت) هه لده بژیریت بو ئیما مه تی کردن، که له هه مان کاتدا زور نزیک تریش له پیغه مبه ره وه ﷺ هه بوو، به لام ئه و ﷺ هیچ پیوانه یه کی بو نزیککی و خزمایه تی نه ده کرد .

وه ههروه ها (عه مری کوپی عاص) ده فه رموویت: پرسیارم کرد له پیغه مبه ری خوا ﷺ له به ره ی ئه وه ی که کی خو شه ویست تره له لات له هه موو که سیکی تر؟ فه رمووی ﷺ: عائیشه، پیم ووت ئه ی له پیاواندا

(٤٢) رواه فی مسنده والترمزی وابن ماجه جبان عن حذیفة وهو فی صحیح الجامع رقم ٢٥١١ .

كَيْت زۆر خوش دەوى فەرمووى ﷺ: عومەر. ^(۴۲) واتە: عومەرى كۆپى خەتاب - خەلىفەى دووھى پىغەمبەر ﷺ.

وہ ہر وہما لەسەر بنەماى وەرگرتنى پىسپۆرىيەكان دەيىت پىاوى گونجاو لەجىگەى گونجاودا دابىرنىت، ھەر وەكو چۆن پىغەمبەرى خوا ﷺ پۆلىنى زۆرىيەى ھاوہ لانى كىردووه و ھەرىەكەى پاىەو تايبەتى خۆى پى بەخشىووه، وەكو دەفەرموئىت:

(أرحم أمتى بأمّتي أبو بكر وأشدّهم في أمر الله عمر وأشدّهم حياء عثمان وأقضاهم على، واعلمهم بالحلال والحرام معاذ بن جبل وافرضهم زيد بن ثابت و أقروهم ابى بن كعب ولكل قوم أمين و أمين هذه الأمة أبو عبيدة بن الجراح وما اظلت الخضراء ولا أقلت الغبراء اصدق لهجة من ابى ذر أشبه عيسى عليه السلام في ورعه قال عمر أفنعرن ذلك له يا رسول الله ؟ قال نعم فاعرفوا له).

بەئى له ئىسلامدا ئا بەو شىوويە مەوقەكان پۆلىن دەكرىن، وەكو پىغەمبەر ﷺ دەفەرموئىت: خوايە لەنەتەوہكەم خوشبىت بە بەزەيى (ئەبو بەركى صدىق) وە ئەوہى كە زۆر لەسەر فەرمانەكانى خوا توندو تىزە (عومەرى كۆپى خەتابە) بەحەياترىن و بەشەرم ترىنتان (عثمان كورى عفاڻە) وە داد پەرور ترىنتان لە دادوهرىدا (لە قەزاوہتدا) على كۆپى ابو طالبا زانائىرىنتان بەحەرام و حەلال كراوہكانى خوا (معاذى كورى جەبەل) لە ئەركەكانى بەنداىەتى (زەيدى كۆپى ثابتە) وە چاكترىن كەستان لە قورئاندا خوئىندا (ئوبەى كۆپى كەعبە) وە بۆ ھەموو گەل و نەتەوہيەك ئەمىن و دەست پاكىك ھەيە، وە ئەمىن و دەست پاك و جىئى

---

^(۴۲) متفق عليه، رواه الترمذي عن عمر وبن العاص و عن انفس وابن ماجه عن انس.

وہو صحیح الجامع رقم ۱۷۷.

متمانەى گەلەكەى من (ابو عبیدەى كۆپى جەراخە) وە (ئەبى زەرىش)
زوبان پارا و پەوان بۆلۈپ بەشىۋەى يەك كەس شانى نەداو
لەشانى لەوەرەيشدا ھەرەكو ھەزەتى عيسا (عليه السلام) بوو، بۆيە
عومەر فەرموى: ئايا ھەر بەو سىفەتە وە بىناسىنەو ئەى پىغەمبەرى
خو: فەرموى بەلى ھەر بەو سىفاتانەو بىانناسنەو.

و ھەرەھا دەبىت كە شاىتەى خەلكى پەسند بىرئىت كە ئىمان دارەو
شاىنەى ئەو شوئىن و جىگايەى، وچوونە مزگەوتى بە بەردەوامى دەبىتە
شاىتە و بەلگەى ئاشكرا بۆئەو كەسە و ناسنامەى پاستىتى پى
و ھەردەگىت.

و ھەو پىغەمبەرى خو ﷺ دەفەرموئىت (إذا رأيتم الرجل يرتاد والمساجد
فاشهدوا له باليمان) واتە: ئەگەر بىنيتان يەكك بە بەردەوامى ھات وچۆى
مزگەوت دەكات و خوى پىوگرتوۋە، ئەو شاىتەى ئىمانى بۆ بەن.

و ھەرەھا ناووشۆرەت و سومعەى چاكى ئەو كەسە و جىھادكردنى
لەپىناۋى خواداۋ رەفتارە چاكەكانى پىشۋوى لەكردارى و رەفتارى
چاكىدا دەبىتە بەلگە بۆ ھەرگرتنى لەپۆستى لىپرسراۋىتى دا.

بەلى، ئەگەر ئىمە بەم پىوھرانە ھەولمان دا كە ئەو كەسانەى دەخىتە
ناو ئەو پۆست و ھەزارەتانەو خاۋەنى ئەم سىفەتە بەرزو جوانانە بن
ئەو ھەرگىز زەرەر ناكەىن و ئەوانىش سوود و قازانجى پىر بەپىستى
خۆيان بە كۆمەلگاۋ جەماۋەر ئەگەىەنن و دەبنەھۆى بەرزكردنەو
ئاستى ئابورى و ئاۋەدانى و ئاكارو رەفتارى جوان، و دەبنە نمونەى
بى وىنەى پەروەدەكراۋى دەستى ئەم ئىسلامە ناوازە و بىگەردە كە
ھەزاران پىاۋى شىاۋى گونجاۋى واى بۆ ئەو پۆست و جىگايانە
ھەلپژاردوۋە و پىى گەياندوۋە.

بۆيە خەلگى لەژىر سىنبەرى دادو يەكسانياندا حەسانەوہ و بوژانەوہ
 و لەدەست زولم و زۆرو جەورى سەتەمكاران پزگارىيان بوو. و چيژى
 ئيمان و خواپەرستى و عەدالەت و يەكسانيان چەشت، بۆيە تەنھا لە
 ئىسلامدا پياوانى وا دەتوانن خزمەت بەخۆيان و كۆمەلگاگەيان بگەيەنن
 و دەستى نزمى خواروخىچى بەرتىل خۆران بۆكەس پان نەكەنەوہ و
 گيرمانى دونيا ويستى پەر نەكەن و ئەو ھەموو دياردە دزيوانەى كە ئەمرۆ
 ھەن بنەپرى بگەن. ھەر بۆيە پيويستە لەسەر رابونى ئىسلامى ئىستامان
 ھەر بە ھەمان پىودانگ و پيۋەر و پەيكەر پيخستنى
 مادى و سەربازى و ھتد.. دابمەزىنن و بەبەرچا و روشنى و
 بەدوربينى يەكى وردبينانەوہ كەسانى گونجاو لەشوينى گونجاوى
 خۆيان دابنن

ھەتاكو ببنە خواھنى سوود و قازانج بۆ ئىسلام و موسلمانان و بۆ
 خەلگى بسەلمينن كە ئىسلام خواھنى بەرنامەيەكى ئەوھندە ناوازو
 بىوينەيە، وخواھنى ئەزمونىكى پاك و پوختەى نەپساوہيە، وخواھنى
 ميژوويەكى پرىشنگدار و پەر لەداد و يەكسانى و ھاوكارى و تەبايى و
 خوشەويستى يە، و تا بيسەلمينن كە كەسانى دەغل و خراپەكارو دونيا
 ويست و خۆ ساغ نەكەرەوہ بۆ خوا جيگايان نابيئەوہ و موسلمانان
 لەشەرو نيازبان خۆدەپارىژن.

به‌رېوه‌بردنی سهرکه‌وتوو... زیره‌کی :-

بیگومان هه‌موو که سێک هه‌ول دهدات بۆ کاره‌کانی (بچوک بێت یان گه‌وره) که سانیک هه‌لبێژبێت که له پووی به‌رېوه‌بردنه‌وه شاره‌زاو زیره‌ک بێت، بۆ ئه‌وه‌ی بتوانی‌ت که سودو قازانجی ته‌واو به‌ کاره‌کانی بگه‌یه‌نیت و له لایه‌نه خراپیه‌کانی به‌ دور بێت .

وه ئیسلامیش زۆر به‌ چاکی و به‌ بێ که‌مه‌رخه‌می گرنگی به‌م لایه‌نی هه‌لبێژاردنی که سانی زیره‌ک و شایسته داوه له کاره‌کاندا، هه‌روه‌کو پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاماژه‌ی بۆ ده‌کات و ده‌فهرمویت (المؤمن کیس فطن) واته: باوه‌ردار زیره‌ک و ورد بینه ، موسولمانی هۆشیار به‌ دوا‌ی زیره‌کی و هۆشمه‌ندی و سیاسه‌تی سهرکه‌وتوو‌دا ده‌گه‌رپیت، بۆ ئه‌وه‌ی کاروباره‌کانی به‌ چاکی به‌رېوه‌بچیت، وه هه‌روه‌ها هه‌موو توانا‌کانی ده‌خاته گه‌ر بۆ به‌دی هینانی هیواو ئامانجه‌کانی له پیناو به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکید، و که به‌رده‌وام به‌رنامه‌و پرۆژه‌ی ئه‌وه‌یه که له خزمه‌تی به‌نده‌کانی خودا بێت.

وه باوه‌رداران ته‌ماشای به‌رامبه‌ره‌کانیان ناکه‌ن که ئه‌و په‌ فتاری چۆن بێت ئه‌میش هه‌مان ره‌فتاری هه‌بیت، به‌لکو ئه‌م کارانه قه‌ده‌غه‌کراوه‌و داوای دوورکه‌وتنه‌وه‌یان لێده‌کات، وه‌کو پینشه‌وای مروّقیه‌تی محمد (صلی الله علیه وسلم) ده‌فهرمویت:

(لا یکن أحدکم إمعه یقول انا مع الناس إن احسن الناس أحسنت وإن أساءوا أساءت)^(٤٥)

^(٤٥) الترمذی- ضعیف/ ضعیف الجامع- ٦٢٧١- للالبانی

نابیت موسولمان بلیت من له گهل خه لکیدا نه بم نه گهر چاک بوون نه و
 منیش چاک نه بم، وه نه گهر خراپ بوون نه و منیش خراپ نه بم.. له گهل
 نه وه شدا ئیسلام قه ده غه ی نه و زیره کی و لیها تووی یه یکردوه که له
 پیناوی ناره وادا بخریته کارو بیته هو ی هه لئه تاندنی خه لکی و
 چاو لیگردن و فیل و ته له که بازی به کارهینان وه کو خوای
 گه وره ده فهرمویت:

(وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ) (البقرة: ۱۱).

واته/ کاتیک پینان ده لیتت خراپه کاری و پشینوی له سهر زه ویدا بلاو
 مه که نه وه که چی له وه لامدا نه لین: نه خیر ئیمه هر چاکه خوازین و
 چاکسازی نه که یین!

وه هه روها پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) قه ده غه ی کردوه
 له وه ی که باوه پداران توخنی فیل و ته له که بازی به کانی گاورو جوله که
 بکون، وه کو ده فهرمویت

(لا تتركبوا ما ارتكبت اليهود فستحلوا محارم الله بادن الحیل).

ئیوه وه کو جوله که کان مه بن که به دوا ی بچو کترین فیلدا ده گه پان بو
 هه لئه لکردنی حه رامه کانی خوای گه وره، بیگومان فیل و خه لئه تاندن
 جوړیکه له ره قتاره ناشایسته کانی شهیتان (ئیبلیس) که موسولمان پی
 رازی نییه و نایه ویت، وه کو (عومهری کوپی خه تاب) ده فهرمویت (من
 فیلکه رو فیلباز نیم و فیلبازیش ناتوانی بمخه لئه تیتت، فیل له که س
 ناکه م و له هه مان کاتیشدا ناهیلم فیلباز فیلم لیبکات)..

به لئی زیره کی و لیها تووی له به رپوه بردندا که لک و سو دیکی زور
 ده گه یه نیت بو به ره و پینش بردنی کارو باره کان و به چاکی و دروستی به
 نه نجام گه یاندنیان، له بهر نه وه پیویسته له سهر لیپرسراوه کان به دوا ی

ئەم خالە زۆر گرنگەدا بگەپزین و بە دئسۆزی کاری بۆ بکەن بۆ ئەوەی زیاتر بتوانن زال بن بەسەر کێشە و گیروگرفته کانیاندا و چارەسەری گونجاوی بۆ بدۆزنەو، وە ئەو زیرەکی و لیھاتووییەکی ئەو کە ئیمە بانگەشەیی بۆ دەکەین دەبیئت ئەو کەسە خاوەنی رەوشت و ناکاری جوان بیئت و پاشان ئەو زیرەکییەشی تێدا رەنگ بداتەو، بەلام ئەو کەسانەیی کە زیرەکی و لیھاتووییەکانیان لە شەپۆ خراپەو خەلەتاندن و فیل و گزیدا بەکار دەھینن ئەو ئەو خراپەکارییە روی ناشرینی خۆیان دەگریتەو دەبیئتە مایە پشیموی و ناارامی بۆ خودی خۆیان، چونکە ھەرکەسیک بێھویت خەلکی بخەلەتینن، ئەو لە راستدیا خۆی خەلەتاندوو، خۆ ئەگەر جارێک و دوو جاریش سەرکەوتوو بیئت لە فیل و گزی کارییەکانیاندا، ئەو ناتوانیئت بەردەوام بیئت و ئاشکرا دەبیئت، و لەناو خەلکیدا سوک و ریسوا دەبیئت، خوای گەرە ئەفەرمویئت:

(وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّبِيُّ إِلَّا بِأَهْلِهِ) (فاطر: من الآية ٤٣)

واتە: پیلان و شەپۆ تاوان و فرۆفیل ھەمیشە بە سەرئەوانەدا دەشکیتەو کە نەخشەیی بۆ دەکێشن.

وہ پیغەمبەری خواش ﷺ دەفەرمویئت (لا يلدغ المؤمن من جحر واحد مرتين) - واتە/ بڕوادار دوو جار لە کونیکەو ناگەزریئت..

شاعیری کوردیش بۆ جەختکردنەو لەسەر فەرموودەکەیی پیغەمبەر دەلیئت: بە کەسیک دەلین عاقل و ھۆشیار کە دوو جار لە کونیک پیوھی ئەدا مار.

پيويسته ياريدره ليها تووه كان هه لبرثيردين :-

بيگومان هيچ ليپرسراويك نيبه له وپه پري ليپرسراوي و پله به رزيشدا بيت پيويستی به يارمه تيدرو جيگر (بريکار) نه بيت، بؤ ئه وهی له کاروباره کانيدا يارمه تی بدات و ئه و نارپه حه تی و ئيش و نازاره بچيريت له گه ليداو ده ستباري له گه لدا بکات، بؤ ئه وهی که زوو له کارواني ريگادا هيلاک و ماندو نه بيت و به رده وام له هاوکاري کردنيدا بيت له زورپه ی کارو باره کانيدا، له کاتيکدا که ئه و توشي نه خووشي و نارپه حه تی و گيرو گرفتک ده بيت، وه يان شتيکی له بير ده چيت، ئه و ا جيگره که ی جيگای ده گريته وه و ناهي ليت له کارو باره کان رابوه ستيت و به جيپه جيپنه کراوی بميننه وه، له بهر ئه وه ئيسلام زور گرنگی ئه دات به هه لبراردنی که سانی چاک و ليوه شاهه بؤ ئه و جيگايه وه کو خوائ گه وره ئه فهرمويت:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةَ مِن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خِيَالًا وَدُوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِن أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ تُعْقِلُونَ) (آل عمران: ۱۱۸) واته/ ئه ی ئه و که سانه ی باوه پتان هيناوه به که سانی تر متمانه مه که ن و نه ينی خو تان مه درکينن چونکه خه لکانی تر کولناده ن له هينانی گيرو گرفت و تهنگانه بؤ تان، ئاواتيان نازاردان و کيشه يه بؤ تان به ناشکرا خه شم و رق و کينه يان لیده باريت ئه وهی له سنگياندا شار دؤ ته وه زور گه وره تره له وهی ده ری ده بپن، بيگومان به نيشانه و به لگه بؤ مان روونکردونه وه ئه گه ر ژيريتان بخه نه کار.

وه پينغه مبه ری خواش ﷺ ده فهرمويت (من ولاه الله امر المسلمين شيئا فاراد به خيرا جعل له وزير صدق إن نسي ذكره وان ذكر أعانه).

هه رکه سيک کاروباری موسولمانانی گرته ده ست، ئه گه ر خيري تيدا بيت ئه وه وه زيرو يارمه تيدره يکی راستگوو چاک ده کاته جيگيرو

هاوده می که کاتیک شتی له بیرچوووه بیری دهخاتهوه، وه وه کاتیک باسکرا ئه وه پشتی دهگریت هاوکاری دهکات.

خو ئه گهر باسی ژبانی پیغه مبهری خوا بکهین ئه وه ده بینین چاکترین و راستگوترین کهسی کردووه به وه زیرو هاودهنگی خوئی، ههروهکو (سعیدی کوپی موسه یب) ده لیت: (ئه بوبه رگری صدیق له لای پیغه مبهری خوا جیگهی وه زیری پی به خشرابوو، وه راویژی ئه کرد له گه لیدا له هه موو کاروباره کاندا، وه دووم کهس بوو له ئیسلامدا، پاشان هاوه لی پیغه مبهری خوا ﷺ بوو له ئه شکوته که دا، وه له بن ساباتی به دردا دووم کهس بوو، دووم کهسیکیشه که گوپه کهسی له گه ل گوپی پیغه مبهری خوادایه وه پیغه مبهر کهسی پیش ئه بوبه کر (خوای لی رازی بیت) نه ده خست.)

پاشان جیا کردنه وهی کهسانی چاک و خراپ به وه ده بیت، که ئه گهر ئه و کهسه فرمانی به چاکه کردو بهرده و امبوو له سهری ئه وه له چاکه کارانه، خو ئه گهر فرمانی ده کرد به خراپه ئه وه بیگومان له خراپه کارانه و پیویسته لایبری و ئه و پووسته ی لی بسه ندریته وه.

(أبو سعید الخدری) - رهزای خوئی لی بی - له پیغه مبهروه ﷺ دهگریته وه که فرموویه تی: (ما بعث الله من نبي ولا استخلف من خليفة إلا كانت له بطانتان: بطانة تأمره بالمعروف وتحضه عليه و بطانة تأمره بالشر وتحضه عليه فالمعصوم من عصمه الله).

هیچ پیغه مبهریک نه بووه له پیغه مبهران که خوای گه وه نارده بیتی و جینشینیکی نه بوو بیت، یه کیکیان بهرده و ام فرمانی به چاکه کردووه زور پیداگریشی له سهه کردووه، وه یه کیکی تریان فرمانی به خراپه کردووه و پیداگریشی له سهه کردووه، وه پاریزراو ئه و کهسه یه که خوای گه وه بیپاریزیت.

(ابن تیمیه) دهلی: پیوسته له سهر پیئشه‌وای موسولمانان (ولی الامر) که کهسانی چاک هه‌لبژیرن بۆ ژیر دهسته‌کانیان که زۆر چالاکانه کاره‌کانیان بۆ هه‌لبسورپینن، چونکه پیغه‌مبەر ﷺ فرمویه‌تی: (من ولي من أمور المسلمين شيئاً فولى رجلاً وهو يجد أصلح للمسلمين منه فقد خان الله ورسوله) له ریوايه‌تیکی ترده‌فرمویت: (من ولي رجلاً على عصابة وهو يجد في تلك العصابة من هو أرضى الله منه فقد خان الله ورسوله وخان المؤمنين) واته: ئه‌وهی که پیاویک دابینت بۆ فه‌رمانه‌وایی (والی) موسولمانان له سهر ده‌مارگه‌ری هۆزه‌که‌ی له‌بهر ئه‌وه‌ی له‌ کۆمه‌لی خۆیه‌تی وه‌ و‌ابزانیت ئه‌م که‌سه‌ بۆ ره‌زانه‌ندی خوا باشتره‌ له‌ خه‌لکانی تر، ئه‌وا به‌مه‌ خیانه‌تی کردووه‌ له‌ خواو پیغه‌مبهره‌ موسولمانان، هه‌رکه‌سینک کاروباری موسولمانان بگه‌ریته‌ ده‌ست، ده‌بیت که‌سانی چاک و هۆشیار هه‌لبژیرت بۆ موسولمانان، ئه‌گه‌ر وا نه‌بوو ئه‌وه‌ خیانه‌تی له‌ خواو پیغه‌مبهر ﷺ و موسولمانان کردووه‌، و‌له‌ رۆژی دوایدا به‌رپرسیار ده‌بیت.

عومهری کورپی خه‌تاب ﷺ ده‌فرمویت (من ولي من أمر المسلمين شيئاً فولى رجلاً لمودة أو قرابة بينهما فقد خان الله ورسوله والمسلمين) واته/ هه‌ر که‌سینک کاری موسولمانانی گه‌رته‌ ده‌ست بیه‌ویت که‌ که‌سانی نزیک و خه‌مه‌کانی بکاته‌ کاربه‌ده‌ست و فه‌رمانه‌وا (له‌بهر خه‌زمايه‌تی) ئه‌وه‌ خیانه‌تی له‌ خواو له‌ پیغه‌مبهر ﷺ له‌ موسولمانان کردووه‌. که‌واته‌ له‌ ئیسلامدا نزیک و خه‌زمايه‌تی کاری پێ ناکریت به‌لکو کرداری چاکه‌و خواپه‌رستی راسته‌قینه‌ کاری پێده‌کریت.

هه‌لبه‌ته‌ هه‌لبژاردنی جیگه‌ری چاک و ده‌ستپاک و زیه‌رک و خواناس چه‌نده‌ها سودو قازانچ و به‌رهمی ده‌بیت، بۆ نمونه‌ وه‌کو:

١- هه‌ست به‌ لێپه‌رسراویتی خۆی ده‌کات و ده‌بیته‌ مایه‌ی خیر بۆ هاو‌لاتیان.

- ۲- فرمان دهکات به چاکه و خه لکیشی له سهر هان دهدات.
- ۳- هه نده سستیت به جیبه جیکردنی بهرژه وه نندییه کانی خه لکی به بی که م و کورتی و دله روکی.
- ۴- به فیرونه دانی هه ول و کوششه کانی ها ولاتیان.
- ۵- نه هیشتنی زولم و زوردای و راپه پاندنی حه ق و دادویستی.
- ۶- سوککردنی باری سهرشانی بهرده سته کانی و جیبه جیکردنی داواکانیان.
- ۷- بهرده وام ناموژگاری به حه ق و نارامگرتن دهکات.
- وه له هه لبراردنی جیگری خراپ نه م خاله خراپانه ی لیده که وه یته وه:
- ۱- جوانکردنی خراپه له لای کاربه دهسته که ی و هه ول دها بۆ پیاده کردنی.
- ۲- تاوانبارکردنی بی تاوانه کان و ناشرینکردنی پیاو چاکه کان و جوانکردنی پیاو خراپه کان.
- ۳- داپوشینی حه ق و دادپه روه ری و پیشیلکردنی بهرژه وه نندییه کان.
- ۴- پیش خستنی سودی که سیستی خوی به سهر خه لکیدا.
- ۵- خو تییرکردنی له سهر سکی جه ماوه رو به فیرو دانی دهسته که وه تاوانیان.
- بیگومان نه مانه و چه نده ها زهره رو زیانی تر له کومه لگا و له جه ماوه ده که ویت، روژگاری نه مپوشمان چاکترین به لگه یه بۆ راستیتی نه م مه سه له یه، بۆیه پیویسته له سهرمان که خواناسه پا که کان و ده م و ده ست پاک و ره فتار جوانه کان بکه یین به برا گه و ره و سهرگه و ره ی خو مان و کاروبارمانی پی بسپیرین، بۆ نه وه ی کاره کانمان به ره مدارو به ره که تدار بن و نه و که سانه شی بۆ خوا ساغ نه بوونه ته وه نه کرین به مشه خو ر به سهر خه لکی و به سهر کاروباری موسولمانانه وه، هه تا له و ریگه یه وه خیانه ت به گه ل و میله ت و ولات نه کریت و داهات و به ره می خه لکیش به تالان به لاش نه بریت و نه خو ریت.

هە ئېزاردنى چاكتىن كەس بۇ بەرئو بەردن :-

بە يەك دەنگى ھەموو زانايان بەبى جياوازيان لە بە دەسگرتنى ئاستى بەرپرسىيار ئېترا دەبىت كەسانى شايستە و لېھاتوو ديارىبكرىت و دابنرىت بۇ ئەو ھى كە بەسودترىن بەرھەم و قازانجى ھەبىت بۇ كەسانى ژئىر دەستە كانيان، خۇ ئەگەر بە پېچە وانەو ھەبىت ئەو خەلكى دەكە وئىتە ژئىر بارى نەھامەتى و نارەھەتى، وە رىگاش بۇ زانىنى چاكتىن لىپرسراو ئەم سى فەرمانەيە:

ا- زانىنى ئەو ھى كە مەبەست و گرنگە لە سەر ئەو كەسەي كە لىپرسراويەتى پى دەسپىرىت.

ب- زانىنى ئەو رىگايەي كە دەمانگە نىتە جىي مەبەست.

ج- زانىنى كەسى لېھاتوو شايستە و باش بۇ كارى لىپرسراويەتى.

بۇ نمونە ئەو ھى جىي مەبەستمانە ئەو ھى كە ئەو كەسەي بەرپرسىيارىتى دادو ھى (قضاء) ئەكە وئىتە ژئىر دەستە و پىويستە جياوازي نەخاتە نىوان خەلكىيەو ھەرو ھە نەھىشتنى ناخوشى و ناكۆكى لە نىوان خەلكىدا.

دەبىت ئەم كارانەش بە فەرمانى خواي گەرە جىبەجى بكات، وە ئەو دوژمانىە تىيەي كە دەكە وئىتە نىو خەلكىيەو بەھۆي خوئىنرشتنى يەكترى، وە يان بەھۆي مال و سامانەو، وە يان بە ھەر ھۆيەكى ترەو ھەبىت، پىويستە لە سەر دادو ھى كە ئەم فەرمانانە ھەمووى لە ژئىر پۇشنایى قورئان و فەرمودەي پىغەمبەردا ﷺ بە ئەنجام بگەيەنئىت، ھەموو مافەكان بگىرئىتەو بۇ لای خاوەن مافەكان، وە دەستى ستەمكارو زۆردارەكان بېرىت و نىنۆكى دەستدرىزان بقرئىنى. مەبەست لە دادو ھى ئەمەيە، كە دەبىت ماف و ئەركى خەلك پارىزراو بىت.

وه ئهو ريگايهي كه دهبيته هوي بهرپاڼوون و به نهجام گه ياندني دادوهري نهويه كه دهبيت دادوهر (قازي) ناشناو زانا بيت به پيگهي نهو كومه لگايهي كه تيايدا دهزيهت و دهبيت زانستي سهردهميانهي ههبيت لهو كومه لگايهي كه ژباني تيدا دهباته سه، وه بهر چاوپوون و شارهزا بيت به زانسته ئيسلامييهكان و نهكامهكاني شهرعي ههتاكو له نيوان خه لكداه ژيز رووناكي خوړي قورئان و سوننه تدا فه رمانهروايي بكات، بو شهوي نارهزوو نهفس و شهيتان تيكله لاو نهبيت، وه يان دونيا په رستي و نادادگري تيكله لاو نهكات، و دهبيت دادوهر به زانست و دادپه روهري و ترسان له خودا وه سف بكرت، هه ر بويه دهبيتن خواي گوره له قورئانه پيروزه كيدا ناماژه بهم راستييه دهكات و دهفه رمويت:

(يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ) (ص: ۲۶)،

واته/ ئهي (داود) ئيمه تومان كرده جينشين له سه ر زهويدا، كه واته توش له نيواني خه لكيدا حوكم به حقه و راستي بكه و شويني ههواو ناره زوه كانت مه كه وه، چونكه نه گه ر شويني هواو ناره زوو بكه ويت نهوا له سه ر ريگهي راستي خوا لات ده دات، وه ئهو كه سانهش كه له سه ر ريگهي راستي خوا لا ده دن نه وه سزاي به نازاريان بو هيه، و له روژي دواييدا له بير نه كرين، چونكه نه وان روژي دواييان له بير كردووه، هه ر بويه ش پيغه مبهري خواش ﴿دهفه رمويت﴾: (القضاء ثلاثة إنسان في النار وواحد في الجنة رجل علم الحق ففرضي به فهو في الجنة ورجل قضى على جهل فهو في النار ورجل عرف الحق فجار في الحكم فهو في النار)^(۶۱)

(۶۱) صحيح انظر صحيح الجامع للالباني رقم ۴۴۴۶

واته/ دادوه/هوان(قازی)یهکان سی جورن:

دوانیان بۇ ئاغرى دۆزهخه و یه کیکیان بۇ بههشت دهچیت، یه که میان پیاویکه حهق و راستی ناسیوه و دهیزانی و حوکمی (قهزاوهت) ی پی دهکات. ئەوه بۇ بههشته، وه یه کیکی تریان ئەوه یه حوکم له سهه نه فامی و نه زانی دهکات، ئەمه یان بۇ ئاغرى دۆزهخه، وه یه کیکی تریان ئەوه یه که حهق ئەناسی که چی له حوکمه که یدا کاری پی ناکات و له ریگهی راست دهردهچیت، بیگومان ئەمه شیان هر بۇ ئاغرى دۆزهخه.

(ابن تیمیه) "خوای لی رازی بیت" ده لیت: (و یقدم فی ولایة القضاء الأعلم الأورع الأکفا) واته: ئەوه ی زور گرنگ و پیویسته بۇ دادوه ریکردن زاناترین و له خواترسترین و لیها تووترین که س دابنریت، هر له مه شه وه پیوانه ئەکریت و ده بیت له هه مو بواره کانی تر دا هر به هه مان شیوه بیت، واته: ده بیت به ره و شتترین که س و خواناسترین و به ته قواترین و دل سووترین که س بیت وه... هتد... بیگومان ئەمه ش له ئیسلامدا هیچ گرانییه کی تیدا نییه که کهسانی بهو شیوه یه هل بژیرن بۇ دادوه ریکردن، چونکه زور زانای به پریزی بهو شیوه یه هیه که شایسته ی ئەو جینگه و پله بیت، به تایبه تی که ئەو زانایه سخاوه نی زانست و خواناسییه.

ههروه ها (ابن تیمیه) ره حمه تی خوای لی بیت - ده لیت: پیویسته له سهه کار به دهستان (ولی الامر)ی مونسلمانان که هه ول بدهن که چاکترین و خواناسترین و زاناترین دادوه (قازی) هه ل بژیرن بۇ ئەو جینگایه، تا کو دادوه ری به پیی بهرنامه ی خوای پهروه رداگار بچیت به ریوه، و نه فس رناره زوی مرقه کان و شه ی تانه کانی تیکه لاو نه بیت، هه تا هه رکه س مافی ته واوه تی خوای پی بدریت و مافی که س پیشیل نه کریت..

ئاگاداربوون له ليھاتوويي خەيالي (وھەمی) :

زۆر جاري وا بووه كه كۆمه له كه سانك بۆ ئه وهی كه دهستيان له پله و پايه يه ك گير ببیت خوڤان له جوړه بهرگنكدا نيشانداه به رووكهش، وه له ناخيشه وه به شيوه يه كي تر واته له ناخه وه شيوه يه كن و له رواله تيشدا شيوه يه كي تر هه ر له بهر ئه وهی كه پله و پايه كه يان له دهست نه چیت، وه يان بيانه ویت چنگي تى گيربكن و خه لكاني رهش و رووتى تيا بچه وسينيت هه .. ته نانه ت زۆر جاري وا بووه كه ئه و كالا پو شيبه يي كه كر دوويانه ته به ريان به ناوى ئاين و خواناسي چا كه كار ييه وه بووه، يان به ناوى تيگه يشتن و ئه مانه ت و جواني به رپوه بردن و، وه يان به ناوى چه نده ها شتى تره وه دهستيان گرتووه به سه ر لپير سراويه تى و پله و پايه وه و خوڤان و خه لكيانه . پى خه له تاندووه، له بهر ئه وه ئيسلام ئاگاداري كر دينه وه و هوشيارى به مرؤفايه تى داوه كه وور يابن و ئاگادارى ئه م جوړه رواله ته تر سناكانه بن وه قورئانى پيرۆز ئه م جوړه ره فئارانه ي له ژيبر په رده ي دووپويي (مناقق) ده ر خستووه بۆمان، و په رده ي له سه ر رووه ئمالى ييه وه، وه كو په روه ر دگار مان ده فه رمويت: (وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ) (البقرة: ١٤).

واته/ كاتيك ئه و دووپووانه كه ده گن به بر واداران ده لئين ئيمه ئيماندارين وه كاتيك كه ده چنه وه بۆ لاي ئاغا شه يتان ييه كان ده لئين ئيمه له گه ل ئيوه داين، ئيمه هه ر گالته به موسولمانان ده كه ين.

وه له جيگه يه كي تر دا ده فه رمويت (وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنْهُمْ خُشْبٌ مِّنْ دَرَّةٍ يَخْسِبُونَ كُلَّ صَنِيعَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتِلَهُمُ اللَّهُ أَلَىٰ يُؤْفَكُونَ) (المنافقون: ٤) واته/ كاتيك بيان بينيت به

شیوه و رویان سهرسامت دهکن، نه گهر قسه بکن گوئی له قسه که یان
 نه گریت، نه لئی داری هه لپه سیرا وون، وا گومان نه بن هه قسه یه که
 (چرپه یه که) بگریت قسه یه له سهه نه وان هه نه وان دوژمن خو تیان
 لیبپاریزه، خوا له ناویان به ریت، چون وا رو وهرده گین؟!

هه بویه ش پیغه مبهری خوا ﷺ باسی له کومه نیک که سان کردوو که
 ناین دهکن به نامرازو به به سهه و په رده پوشیک و له ژیریدا کاری
 دونیایی خو یانیانی پی جیه جی دهکن.

به کارانه یان ده یانه ویت که خه لکی پی بخه له تینن و له سهه نه و پله و
 پایه ی خو یان بمیننه وه، وه کو (ابو هریره) (خوا لئی پازی بیّت)
 ده گپرتته وه که پیغه مبهری ﷺ ده فهرمویت:

(يخرج في آخر الزمان رجال يخلون الدنيا بالدين يلبسون للناس جلود
 الظان من اللين ألسنتهم احلى من السكر وقلوبهم قلوب الذئاب يقول الله عز
 وجل: أبا يفترون أم على يفترون؟ فبي حلفت لأبعثن على أولئك منهم فتنه
 تدع التحليم منهم حيران)^(٤٧)

واته: له ناخر زه ماندا کومه له که سانیک پهیدا ده بن به ناوی دوونیا وه
 جل و بهرگی ناین له بهر دهکن، دونیا به ناوی دینه وه له بهر چاوی
 خه لکی جوان نه کن، وه پیستی مه له بهر دهکن وه زمانیان له شه کر
 شیرینتره، به لام له ناوه وه دلیان دلی گورگه، بویه خوا ی گه وره ش
 پییان ده فهرمویت: (أبی یفترون؟! ام علی یجترئون؟) سویند بیّت به وه ی
 توی ناردوو ده بیّت به لایه که بنیرمه سهه نه و جوړه که سانه که مروقی
 له سهه خو و ناقل و ژیر تیایدا سهه سام و هیران بیّت!!

^(٤٧) ضعیف فی ضعیف الجامع للالبانی رقم ٦٤١٩

وه ههروهه له سیفته و ناکاره دژوارهکانی ئەم جوړه کهسانه ئهوهیه که بهردهوام حهق و راستی ههئدهگیرنهوهو به پینچهوانهشهوه، و له هه مان کاتیشدا باوهریان بهه ههقه نییه، وهکو خوای گهوره دهفهرمویت:

(وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا بِى شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ) (البقرة: ۱۴) واته/ کاتیک که دهگن به بپروا داران دهئین ئیمه ئیمانمان هیئاوه، وه کاتیک که دهچنهوه بۆ لای ئاغاکانیان دهئین لهگهئ ئیوه داین، بهئکو ئیمه گالته به موسولمانان دهکهین.

وه ههروها لهو پهئندو ئاموژگارییهیه که له پیغه مبهری خواوه بۆمان بهجئ ماوه به توندی ئاگاداریکردوینهوه ئهوهیه که خۆمان لهو دوپروانه (منافقین) بپاریزین و به پوالتیان نه خه له تین و نه یانکهین بهکار به دست و فه رمانزه وای خۆمان و، بهردهوام له فیئ و ته له که بازیه کانیان ئاگاداری کردوینه ته وه، وه ههروهها لهو فرت و فیئ و ته له که بازیهکانی که له بهرام بهر به موسولمانان دهیکه، سه رباری ئهوانهیه که باسمان کرد جوړهها کینه و بوغزاندن و تو قانندن به کار دهینن دژی باوهرداران.

وه هاوه لانی پیغه مبه ریش ﷺ هه مان ری بازو ره وشتیان گرت ه بهر بۆ دوور که و تنه وه له فه رمانزه وای خه یایی، بۆیه خوا په رستی و چه سپا و بیان ئه کرده پیوه رو پیوانه بۆ بهر پر سیاری تییان له فه رمانزه وایه تییدا، وه به هه مان شیوه له جیهاد و تیکۆشانیشدا، ههروه کو ئیمامی عومهر (خوایی رازی بیئ) له یه کیئ له ووتاره کانیدا ئامازه ی پیده کات و ده ئیت: (ئهی خه لکینه، ئاگادار بن که هه تا پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) له ناو مانا بوو به هۆی سروشه وه (وحی) هه و آل و

باسی دوپووه کانام دهزانی، به لام که ئیستا پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) کوچی دواپی کردووه سروش (وحی) نه ماوه و کوتایی پی هاتووه، ده بیئت ئیستا به شیوازی قسه کردنیان و به هوی ئه وهی که گومانی چاکه مان پی بردون و خیرمان له ناوچه وانیا ندا بینی ئه وه کاریان پی ده کهین، وه نه گهر گومانی خراپمان پی بردن به چاکمان نه زانی ئه وه گوئییان نادهینئو، وه نه ئینییه کانی خومان با له نیوانی خواو خوماندا بمینئته وه. به راستی (ئیمامی عومهر) یش یه کیکه له وه که سانهی که ده توانین شوین پیی هه لبرگین بیکهینه پیشه وای خومان چونکه خاوه نی بهرچا ورونییه کی بی وینه بووه و، زور له وته و گوفتاره کانی که کردونی له گه ل ئایه ته کانی (قورئانی پیروژ) گونجاوو هاوته ریب بوون!

هه ر ئیمامی عومهره (خوا لئی پازی بیئت) که ده فهرمویت (لست بخبی ولا خب یخدعنی) واته / نه فیلبازم و نه فیلبازیش ده توانئ فریوم بدات.

له پاکژکردنه و هدا پیویسته دهستا به بنه‌مای خوگری و

په یوه‌نداریدا بگرین

له ئیسلامدا گردتنه دهستی بهرپرسیاریتی نه‌وه‌نده کاریک و رینگایه‌کی ئاسان نییه وه‌کو و لاخیک و ابیت هر کهس ویستی سواری بیت، وه یان هر کهس خوازیار بوو یه‌کسه‌ر بیگاتی. به پیچه‌وانه‌وه لیپرسراویتی له ئیسلامدا خه‌لکی له دهستی را دهکات، وه‌کو کوټ و زنجیر وایه و نایانه‌ویت بیخه‌نه ملییه‌وه به‌زور نه‌بیت، وه‌کو ملوانکه‌یه‌ک وایه ده‌بیت به زور بیکه‌ن به گه‌ردنییه‌وه، نه‌و دوپووانه‌ی که موسولمانان ده‌خه‌له‌تینن به‌وه‌ی که نه‌و پوسته وهر ده‌گرن، به‌لکو به‌م کاره‌یان سته‌م له خودی خو‌یان و خه‌لکی ده‌که‌ن نه‌وانه ناتوانن نه‌و باره قورسه هه‌لبگرن و نه‌و نه‌مانه‌ته وه‌کو خو‌ی به جیبه‌ینن، به‌لکو نه‌وانه‌ی که نه‌و بهرپرسیاریتیبه به جیده‌هینن نه‌و که‌سانه‌ن که توانستیان هه‌یه بو‌ نه‌و کاره‌و خاوه‌نی زانست و خو‌پاریزن و ژیان‌ی و رابوردوویان پاک و چاکه، پاشان به‌رده‌وامیتی یان هه‌یه‌و جوانی به‌پړوه‌بردنیشیان تیادا به‌رجه‌سته‌یه. له به‌ر نه‌وه قورنانی پیرۆزو سونه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) قه‌ده‌غه‌یکردوه که به‌رگری بکریت له کاریک که که‌سینک پیی هه‌لسیت هیچ زانستییه‌کی ده‌رباره‌ی نه‌بیت چاک یان خراپ به‌لکو بجیت به نه‌زانی بیکات. وه‌کو خوای کاربه‌جی ده‌فرمویت (و لا تَفُفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا) (الاسراء: ۳۶) واته/ له شتیک مه‌دوئ که زانستت ده‌رباره‌ی نییه چونکه به‌راستی بیستنت و بیننت و تیگه‌یشنتت بهرپرسیاریت له‌به‌رامبه‌ریدا. نه‌مه‌ش مه‌رجی شه‌رییه که ده‌بیت موسولمان ره‌چاوی بکات له

پالفته کردنی دانانی بهر پرسه کاندای که ده بیئت بیانیورین به شایه تی نهو که سانه ی که شایه تیان لیوهرده گیریت و خاوه نی متمانن له ناو کو مہنگا که یاندا، پیغه مبهری نازیز ﷺ ده فہرہ مویت (کفی بالمراء کذباً ان یحدث بکل ما سمع)^(۴۸) واتہ/ به سه بو دروزنی که سیک که هر چیه کی بیست بروای پی بکات و بجیت بیگیریتہ وه، به و اتایه یی نه مرو بیی به نامیری بلاو کردنه وه ی پرو پاگہ نده ی ناحہ زانی نیسلام بهرام بهر به موسولمانان و نیمانداران له بهر نه وه شایه تییه کان به (روتی و نه لین) و ہر ناگیری و متمانہ ی پی نا کریت.

نیسلام بهر گری و قہدہ غہ دکات له پرو پاگہ نده ی دروو وه له سہر بلاو کردنه وه ی پەخشنامہ ی دروو دور له واقیع و راستیتی، به لکو باوہر دکات به به لگہ ی راست و دروستی نه و ہوال و باسہ ی که دکات، دہربارہ ی نه و کہ سہ، یان دہربارہ ی ہر مہ بہ ست و نامانجیک بیئت، ہر بویہ دہگیرنہ وه کہ عومہری کوری خہ تاب (خوا لئی پزای بیئت) جاریکیان گوئی له پیاوئیک دہ بیئت باسی کابرایہ ک دکات به چاکہ، (نیمامی عومہر) یش بانگی دکات و پیی دہ لیئت/ نایا سہ فہرت له گہ لدا کردوہ، پیاوہ کہ دہ لیئت: نہ خیر نیمامی عومہر پیی دہ لیئت: تیکہ لاویت له گہ لدا ہیہ؟ دہ لیئت: نہ خیر، نیمامی عومہر پیی دہ فہرہ مویت. سویند بیئت به و خویہ ی کہ ہیچ خودایہ کی تر نییہ تو نه کہ سہ ناناسیت.

له بهر نه وه زانایانی نیسلام زور به گرنگی پی له سہر نه و مہ سہ له یہ دادہ گرن ہر له بهر نه وه یہ کہ (ابن الصلاح) رەحمەتی خوا ی لی بیئت دہ لیئت: ہموو جہ ماوہری نیمامہ کان و نه ملی فہرہ موودہ و فیکہ دہیکنہ به مہرج له سہر نه و کہ سانه کہ دہ بیئت دادہ پروہرو موسولمانی بانغو

^(۴۸) اخرجہ مسلم فی صحیحہ عن ابی ہریرة

عاقلاً و دور له هه موو خراپه يهك بن و پاشان زانا بن به واتاي زاناي راسته قينه و خاوهني قسه و به ئيني خويان بن، نه گهر ئه م مهرجانه ي تيدا بوو ئه وه ده كرئت بكرتته لپرسراو، وه بئگومان موسولمانان ده پاريزئت له به فپوډاني مافه كانيان.

له بهر ئه وه هيچ كاتيك پشت نا به سرئت به و باسو خواسانه ي كه ده رياره ي كه سيك ده كرئت، به لكو ليكولينه وه يه كي ووردو زانستيانه له سه ر و ته كانى و ره فتاره كانى و خواپه رستى و زانايى و ليها توويى و رابوردوى ده كرئت بو ئه وه ي ئه و كه سه شايسته ي ئه و شوينه بيت كه پيى ده درئت. و يه كيك له زاناكاني تر كه ناوى (ابن الازرق) ه ده لئت: پئويسته دووركه وينه وه له هه لئه تانندن به رووكه ش وه سوپاس و ستايشيك كه له جيكه ي خويدا نييه، وه نايئت بو كارى لپرسراويه تى گوئ بدرئت به ناوبانگ و ناوده ركردنى كه سيك چونكه زور جار ئه و ناوبانگه ي به هوى كاسه لئسه كان و ئه شومببلا كردنى ناره واي خه لكاني ديوه خانه كان دروست ده بيت بو كه ساني بالاتر له خويان بو وه ده ستخستنى بهرژه وندييه كي دنيايى.

هه ئېزاردنى ئېھاتووھكان و ئه نجامه په سهندو نايابه گانى :-

به ئى هر كاتيك ئيمه توانيمان كه سانىكى شايسته بو ئه و جيگايانه هه ئېزېرېن كه شايسته ي جيگاي خويان بن، ئه وه بېگومان به روبووم و بهرهمى چاكي ده بېت. چونكه ئه و كاته مافى هيچ كه سيك ناخوړنيت و پېشيل ناكړنيت و هه موو كه س له مال و سامانى ئه مين ده بېت، دلّه كان نارام ده بن و فيل و ته له كه بازى بڼه پر ده بېت له راپه راندنى كاره كاندا، وه به چاكي داواكارى به گانى په روهدگار جيبه جيده كړنيت و، له به روو بوومى ئه م كه سه چاك و شياوانه يه كه ئه م خالانه د ئنه ئه نجام و بهرهم :-

۱- له پېناوى بهرزه وهندى و سوډگه ياندنى خه لكى هه موو توانايه كى ده خاته گه پ.

۲- به ختياى و كامه رانى بال ده كيشى به سهر و لاتدا.

۳- ئه و كه سه دلخوش ده بېت به پاراستنى نه پراوه ي خوايى كه له سهر به جيپينانى مافه گانى خواو خه لكى ئه نجامى دگه يه نيت.

۴- حه ق و راستى پياده ده كړنيت و دادپه روهرى حوكم ده كات.

۵- كوومه لگه نارامى و هيمنى بو ده گه پريته وه.

۶- كوومه لگه به دوور ده بېت له سته م و زولم و ده سترديژى كردنى ناحه زان.

۷- برېنى ده ستي زورداران و له ره گك و ريشه ده ره ينانيان.

۸- سه رخ ستنى ئه و كه سانه ي كه مافه كانيان خوراوه و سته ميان ليكراوه.

۹- ياسا بهر قه رارو بهر ده وام ده بېت، وه ريگه ي راست و دروستى خوى ده گريته بهر.

- ۱۰- ترسو و دلنه راوکی له دلی خه لکیدا دهره ویتته وه.
- ۱۱- بنه پرکردنی خراپه و پشئیوی و فه رمانکردن به چاکه و بهرگریکردن له خراپه.
- ۱۲- په پیره ویکردن له قورئانی پـیرۆزو فه رموده کانی پیغه مبهری پیشه واکه.
- ۱۳- ناگری تازه داهینه ره خراپه کان (بیدعه چیه کان) ده کوژیتته وه.
- ۱۴- ده بیته مایه ی ره واندنه وه ی توره یی خواو بارینی ره حمه تی پهروه دگار به سه رگشت لایه کدا.
- ۱۵- کوومه لگا ده بات به ره و سه رفرازی و به دووری ده خات له وونبوون و له ناوچوون.
- بینگومان نه مانه و چهنده ها سیفته تی چاکتر له نه نجامی هه لئبژاردنی کهسانی شایسته بو جیگا کانیان به ریا ده بیته و خوشی و شادی و بهرکهت و پیروزی له ناو کوومه لگه دا بلاو ده بیته وه و بالی دادو یه کهسانی خوای گه وره بال ده کیشیت به سه ر و لاتدا، و به هوی نه مه وه له روژی دواییدا خه لکی له گه ل بهر پرسه کان خاوه نی پاداشت و پله یه کی بهرز ده بن، چونکه ته نها بهر پرسی نیماندار ده توانیت خوی برسی بکات له پیناوی نه وه ی خه لکی تی ر بیته، شه و نخونی بکیشی له بهر نه وه ی خه لکی به نارامی بخه ون، و دلنیاو نه مین بن له پاراستنی مال و سامانیان، له م کاته شدا مروقی نیمانداری لئپرسراو چاوه پروانی هیچ پاداشتیك له خه لکی ناکات و ناماده ی به رتیل و دم چه ورکردنیش نییه له کهس.

هه ئېژاردنى ناپاكان.. تاوان و ناپاكييه :-

له كاتى هه ئېژاردنى كه سانيكدا كه نه جيى متمانو نه ليها تووشن، كه پوخته گرنگه كانيان پى بدرت و، له پله كاني بهر پرسياريتى دا دامه زرينين، تاكو له ويوه سه پر شتى بهر ژه وهنديه كان و كاروبارى خلكى بكن، نه وه بيگومان كومه ليك ناسه وارى لى ده بيته وه، وهك:-

۱- كه وتنه نيو كارى ناهه موارى و گزيكارييه وه كه ئيسلام قه ده غه ي كردوه و كه پيغه مبهري خودا ﷻ له باريه وه فرمويه تي (من غشنا فليس منا)^(۴۹) واته- (هر موسولماننيك گزيمان لييكات، له ئيمه نييه). گوره ترين گزيش كه هيچ گزيه كي تر له و گوره تر نه بيت برتتويه له گزيكردن له نه ته وه (گهل)، نه مهش به هوى دانانى كه ساني نه شي او به سهركاريان، تاكو كاروباريان بو بهر يوه بريت.

۲- كه وتنه نيو تاوان و سته مكارويه وه، چونكه دانان و دامه زراندى ناپاكان له و جيگه و شوينه ي، كه شايسته ي نين سته مه و، به مه تاوانيكى گوره له گهل و نه ته وه ده كريت، و كه ساني ده ست پاك و شي او له و كارانه بى بهش ده كرين و له شويني گونجاوى خوياندا دانانين، بهم رهنگه سته ميك له وانيش ده كريت.

۳- كه وتنه نيو، نه و سزا سه خته ي كه خودا هه ره شه ي له سه ر كردوه و نه وهش نه وه يه كه هر كه سيك گزي له نه ته وه كه ي بكات تى ده كه ويت و له ناو ده چيبت، كه به و گزيكردنهش كه ساني چاك

---

^(۴۹) ته واو كردنى ئەم فرموده: (من عمل علينا السمع فليس منا و غشنا فليس منا)

موسلم و ئيبن ماجه ريوايه تيان كردوه له نه بو هوره يره وه وه گيراوه له سه حيجى جامعا ژماره ي ۶۳۱۸

هەنابزئیریت تاكو كاروباری خەلكی بەرپۆه ببات، وەك پیغەمبەرش ﷺ
فرمویەتی (ما من عبد یستعیه الله یموت یوم یموت و هو غاش لرعیتە الا حرم
الله علیه الجنة)^(۵۰).

واتە/ ھەر بەندەیکە کە خودا دەیکاتە سەرپەرشتیاری خەلکی و تا
روژی دوایی گەر گزی لە خەلکی ژیر دەسەلاتی خۆی کردبیت و لە سەر
ئەو حالەتە مردبیت، ئەوا خوداش بەهەشتی لەسەر حەرام دەکات.

۴- دروستکردنی رق و کینە لە دەروونی خەلکیدا چونکە بە دانای
ناپاکان وەك سەرکاریان رق و کینەیان بۆ دروست دەبیت و ایان لێ
دەکات بەرپەرەکانیان بکەن و حەزی خۆ لێقوتارکردنیان لە دڵدا دروست
دەبیت و حالەتیکی پیشویی و ملاملانی و نا ئارامیش دەهینیتە ئارو.

۵- ھاتنە ئارای دۆخیکی پەرتەوازیی و لێك دابران و ئازاوه، ئەمەش
بەھۆی ئەوەی کە کارو بارو مەسەلەکان لە شوینی شیایوی خۆیاندا
دانانرین، ئیدی راستی یەکانیش ئاوەژوو دەکریئەو، خراپە دەبیت بە
چاکەو، چاکەش بە خراپە دادەنریت، کەسانی متمانەپیکراو بە
خیانەت لە قەلەم دەدرین، ناسودەیی بۆ ستمکارو رێگرەکان دابین
دەبیت، کەسانی بەدکارو سەرشۆر بەھیز دەکرین، کەسانی بەھیزو
سەربرزیش سەر شۆپو بێ دەسەلات دەکرین.

بەپراستی ئەمە حالەتیکی بە ھۆی ناپاکی کردن و شوین کەوتنی ھەواو
ھەوەسو کەوتنە نیو ئەو ستمەیی کە ئیسلام قەدەغەیی کردووە دروست
دەبیت، کە لە قورئانیشدا ھاتووە، خودا فرمویەتی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (لائفال: ۲۷). واتە: ئەو

^(۵۰) متف علیع عن معقل بن یسار فی صحیح الجامع رقم ۵۷۴۰.

ئەو كەسانەى باوەرتان هیناوه خیانەت لە خواو پیغەمبەرەكەى مەكەن
 وه خیانەت لەو ئەمانەتانە مەكەن كە لە ژێر دەستانداىه وه خۆتان
 ناگادارن بەو شتەى كە پیتان سپێردراوه.

وه لە ئایەتیکى تر دەفەرمویت: (وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ
 السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ)
 (المؤمنون: ۷۱) واتە/ (ئەگەر حەق و حەقیقەت شوینی ئارەزووی ئەوانە
 بکەوتایە ئاسمانەکان و زەوی هەموو ئەوانەى تیايانداىه دەشیواو تیا
 دەچوو سەرگەردان دەبوو، لە حالیکیدا ئیمە قورئانیکیان بۆرەوانە
 کرادوون (کە یادخەرەوهى هەموو چاکەیهکە) کەچی ئەوانە لە بەرانبەر
 ئەو یاد خەرەوانەدا سەرکەشو یاخین و پىشتى تیندەكەن). (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ
 وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (النحل: من الآية ۲۳) واتە/ خوا ستمى لى
 نەکردوون، بەلكو هەر خۆیان ستمیان لە خۆیان کردوو.

* * *

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم):

(المسلم من سلم المسلمون من يده ولسانه)

وقال

(إنما بعثت لأتمم مكارم الاخلاق)

ئاسەوارە خراپەكانى دانانى كەسانى ناپاك :-

۱- ئەو كەسە نەشیاو و متمانە پېتەكراوانە دەبنە سەرچاۋەى بەلاۋ كارەسات بۇ نەتەۋە، ھەرۋەھا بارودۇخى خەلكى و پېداۋىستى و داۋاكارىيەكانىيان ژېر پىئ و پەردەپۇش نەكەن و ھەرگىز رووكارى راستەقىنەى حالەتە جۇر بەجۇرەكانى خەلكى و سكالآۋ مەينەتییەكانىشىيان ناخەنە روو.

ۋە خەلكىش لە ژېر سايەى ئەم جۇرە ناپاكانەدا بە دەست ستەم و زۇردارىى ئەمان و خۇبەخۇى يەكتەر دەنالینن و كەسىكىش نا بېینن كە دادەۋەرىيان بكات و، لە نیوانى سەرپەرشتىارو سەرپەرشتىكراواندا مافیان دەخوریت، لەوانەشە خەلكى پەپرەۋى سىياسەتى چەۋاشەكردن و پەیمانى درۇ بكەن و، بەم شىۋەيەش كاتىيان بە فېرۇ دەدەن و، چەندىن سالىش لە تەمەنىان بە بى سود دەۋرات.

۲- نەمانى نامۇزگارى و، بزبۋونى كاركردن بە چاكە و رېگرتن لە خراپە، چونكە ئەو جۇرە سەرپەرشتىارە نەشیاوانە ھىچ بايەخىك بەم لايەنە نادەن، بەلكو لەوانەيە بە پېچەۋانەشەۋە رەفتار بكەن و، خراپە جوان بكەن و چاكەش ناشرىن بكەن. لەمەۋە ئىسلام ھاتوۋە جەختى كردۇتە سەر گرنكى بەجىنگەياندىنى فەرمانپروايەتى ۋەك خۇى، پاراستنى ئەمانەتى خەلكى و گېراندنەۋەيان بۇ كەسانى شىاۋىيان. ۋەك خوداش دەفەرموئیت (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ) (النساء: من الآية ۵۸).

واته / خودا فرمانتان پی دهکات که سپاردهکان به خاوهنی خویان
بگه یهنن و نه گهر حوکمیشتان له نیو خه لکیدات کرد به دادپه روه ری به
نه نجامی بگه یهنن.

۳- هر له ناسه واره ناشیرنهکانی دانانی کهسانی ناپاک، گه یاندنی
خه لکییه به شکست و نوشست و نا ئومیدی و نه بوونی و هه ژاری و
سهرشوری و لاوازی، که بهم دهرده کوشندهش نه ته وهی نیسلام له
کاروانی شارستانییهت و پیشکه وتنی گه لان دوا ده که ویت، ئیدی
په رته وازهیی و رهوتی چینایه تی و لاوازی له نیو ریزهکانی گه لدا
بلاو ده بیته ره.

* * *

عومهرس کورس خهتاب (خوایلی رازس بیت) ده فهرمویت:

ئه گهر یه گیک له ئاسمانه وه بانک بگات:
خه لگینه ئیوه هه مووتان ده چنه به هه شته وه
ته نما یه گیکتان نه بیت، ده ترسم ئه و یه گه من
بم.

وه ئه گهر یه گیک بانک بگات:
خه لگینه ئیوه هه مووتان ده چنه دۆزه خه وه
ته نما یه گیکتان نه بیت، وا ده زانم ئه و گه سه
منم!

فەرمانرەوایی بەو کەسە نادریت کە داوای دەکات و

هەولێ بۆ دەدات :-

پلەى بەرز لە چەمکی بەرپۆهبردنی ئیسلامیدا سپاردەیهکی سەرشانه، نەك گەرەیی و شکۆمەندی، و هیچ کەسیگیش توانای لە ئەستۆنانی ئەو سپاردەیهی نییه تەنها ئەو کەسە نبتت کە بە زانستیکی بەکەئک و ئاکاریکی تۆکمەو حەوسەئەیهکی گەرەو، قوربانی دانیکی راستگۆیانەو خۆی بۆ نامادە کردیبت... جا لەبەر ئەوێ زۆرەیی خەلکی بە جۆریکی دی بۆ پلەو پایە بەرزەکان دەروانن، کە گوايه بەختەوهرییهکی گەرەیه لە دەسەلات و سەرورەری و مال و سامانداو، بە مویەوێ لە نیازە راستەقینەییەکەى بەرپرسیاریتی دەرەچن کە لە کورتترین مانایدا (بەرپرسیاریتی راستەقینە) واتە شەوونخونی بۆ پاراستنی بەرژەوهندییهکانی خەلکی، بەجینگەیانندی مافەکانیان و دلخۆشکردنیان لە بزێوی و گوزەرانیانداو، هاندان و پابەندکردنیان لە سەر گۆیرایەلی فەرمانەکانی خودا:

ئە بەم شیوێهە فەرمانرەوایی راستەقینە دیتە دی، بۆیه لە حکیمەتەکانی ئیسلامیشدا هاتووێ کە رێ نادات بە مرقۆی موسوئلمان داوای سەرۆکایەتی و بەرپرسیاریتی بکات بەشیوێهەکی ناپەرەوا. لەم باریهوه لە (عبدالرحمنی کوپی سمره)هوه (خوای لئ رازی ببت) - گێردراوه تەوێ کە پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی (یا عبدالرحمن لا تسأل الأمانة فانك إن أعطيتها عن مسألة وكلت اليها وإن أعطيتها من غير مسألة اعنت عليها).

واته / ئەى - عبدالرحمن - داواى پلەو پايسەى سەرۆكايەتى مەكە
چونكە ئەگەر بە داواى خۆت پىت بسپىردىت ئەوا خودا تەنھا تەسلىمى
خۆت دەكات، بەلام ئەگەر بەبى داواى خۆى ئەو پلەيەت پى بسپىردىت
ئەوا لە لاين خودا كۆمەك و پشتگىرىت لىدەكرىت.

هەرودەها لە ژيانى پاكى پىغەمبەر ﷺ ھەيە كە داكۆكى كردوو ھەسەر
ئەو ھەى ھەر كەسىك داواى پلەى فەرمانرەوايى ھەرىمىك بكات ئەوا بە
پى ياساى ئىسلام پى نادىت، ھەك لەو فەرمودەيەدا كە (ابو موسى
اشعرى) خوا لىنى رازى بىت گىراويە تەو ھەو گوتوويەتى (من و دوو پىاوى
ھۆزەكەم چوینە لاى پىغەمبەرى خودا ﷺ يەككىيان پىى گوت: ئەى
پىغەمبەرى خوا بىكە بە ئەمىر، ئەوى تىرشىيان ھەمان داواى لىكرد،
پىغەمبەرىش ﷺ فەرموى (ئىمە ئەم كارە ناسپىرىن بەو كەسەى داواى
دەكات يان سورە لە سەرى). و كاتىك ھاوھلىكى بەرپىزى ھەك (ابو نر) یش
ئەو داوايەى لىكردوو، پىغەمبەر ﷺ پىى فەرموو (يا أبا ذر إنك ضعيف
وإنها أمانة وإنها يوم القيامة خذى وندامة إلا من أخذها بحقها وأدى الذى عليه
فها). واتە / ئەى ئەبو زەر تۆ لەم بوارەدا لاوازىت و، ئەو پلەى
ئەمىرايە تىەش ئەمانەت و سپاردەيەو، لە رۆژى قىامە تىشدا سەرشۆپى و
پەشىمانى بەسەر خاوەنەكەيدا دىنىت، تەنھا ئەو كەسە شايستەيەتى كە
ھەقى تەواوى خۆى پىى دەدات و ئەو مافانەى لەسەر خۆيشيەتى
بەشىوئەيەكى راست جىبەجىى دەكات).

لە فەرمودەيەكى تىشدا ھاتوو دەفەرموىت (لا تطلب الامارة فانك ان
طلبتا باستشراق نفس وکلت إليها) واتە / داواى ئەمىرايەتى مەكە، چونكە
ئەگەر بە داواى سەرىەرشتى خۆت پىت بسپىردىت ئەوا نەفسى خۆت
تەنھا دەدىتە دەست خۆت و لە لاين خوداوە كۆمەك ناكرىت.

(ابن تیمیہ) ش- رحمہ تی خواى لیبیت- هوو حکمہ تی
 رھتکردنہ وہی داواکاری ئه و کہسه کہ داواى (سہرؤکایہ تی) و
 لیپرسراویتی (امارة) دکات، روون کردؤتہ وہو، گوتوویہ تی:-
 (چونکہ ژیانى زؤربہ ی خہلکی تیک دہچیت و کاتیک مال و سامان
 بکھویتہ دہست سہرؤکینکی ہل پەرست.)

- و کعب کورى مالک- یش له پیغہ مہبر ﷺ دہگیریتہ وہ کہ فہرمویہ تی
 (ما ذئبان جائعان أرسلا في زريبة غنم بأفسد لها من حرص المرء على المال
 والشرف لدينه). واتہ/ دوو گورگی برسی و ہار گہر بکھونہ نیو رانہ
 مہرپکھوہ، ہیندہی سووربوونی ئه و کہسه ہل پەرستہ خراب تیکدہر
 نییہ کہ لہ ناکامى داواکردنى پلہ و پایہ و مال و سامان دینہ کہی
 خوی تیک دہدات.

کہ و ابوو بزانه: بیگومان سووربوونی مروّف لہ سہر داواکردنى مال و
 پلہ و پایہ و ہک ئه و دوو گورگہ برسییہ یان لى دیت و بہلکو زیاتر لہ و
 دوو گورگہ برسییہ کہ پەرژینى رانہ مہرکہ دہشیوینن و پہلاماریان
 دہدہن و لییان دہخؤن و کہ لہ پارچہ یان دہکھن و لییان وون دہکھن
 خراپترو تیکدہر ترن.

لہ گہل ئہم ریگرتن و قہدہ غہ کردنى داواى لیپرسراویہ تی
 (ئہ میرایہ تی) یہ شدا، زانایان و، گوتوویانہ (بیگومان ریگرتن لہ داواکاری
 ئہ میرایہ تی و سووربوون لہ سہریشی و، قہدہ غہ کردنى ئه و کارہ لہ
 خوازیارہ کہی، لہ بارودؤخہ ئاساییہ کاندوا، واتہ لہ و حانہ تانہ دا
 (سہر دہمی بالادہستی حوکمی ئیسلامدا) کہوا کہسانی شایستہ
 لہ وانہی مہرجہ کانی لیٹاتووییان تیدا بیت، ہہ بن و دیارو ریزلیگیراو بن،
 بہلام ئہ گہر ہیچ کہ سینک نہ بوو تہنہا یہک کہسى کارامہ و لیٹاتوو

نهیئت و، نه گهر به دانانی که سانی تر زیان به موسولمانان بگه یه نریئت،
 نهوا لهو جوړه کاتانه دا، وهک فهرزیکى تهواو (فرض عین) له سهر خوئی
 دهیئت که پیویسته کاره که له نهستو بگرئت، سا ئیتر به داواکاری
 خویشی بیئت، یاخود به دامه زرانندی له لایه ن فهرانپره واوه، خو نه گهر
 داواشی بکات، پیویسته فهرانپره وا به دم داواکاریه که یه وه بچیت،
 چونکه لهو کاته دا به رژه وهندی خه لکی ئاوا به دی دیت.. له سهر ئه م
 بوچوونه ش زانایان داواکاریکی (یوسف) یان، سلأوی خواى لیئیئت -
 بو به رپر سیاریتی گه نجینه کانی ولات له (عزیزی مصر) به رهوا داناه،
 نه وه بوو داواى نهو به رپر سیاریتییه ی کردو که سى دی توانای نه وه
 جینگه یه ی نه بوو، به م هویه وه بووه خاوه نی پله ی شایسته ی خوئی له
 ولاتدا، وهک له پیشدا به عه زیزی گوتبوو: - بمکه به سهر کاری
 گه نجینه کانی زهوی له ولاتداو منیش بیگومان پاریزه ریان ده بمو زاناشم
 له باره یانه وه، وهک خواى گه وره له زمانى (یوسف پیغه مبه ر) ه وه
 ده فهر مویت: (قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ) (یوسف: ۵۵)..

واته/ یوسف وتی: چه ز ده کم بمکه ییت به لیپرسراوی سامانی سهر
 زهوی نه م ولاته چونکه من له خو م راده بینم که شت بیاریزم و زاناشم که
 چون ده بیاریزم..

به یارمه تی خودا تهواو بوو

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

ئاۋەزۈك

لاپەرە

بايەت

- ۱- پىشەكى ۋەرگىپر ۴
  - ۲- پىشەكى نووسەر..... ۶
  - ۳- كەسايەتییەكى كاملى ئىسلامىي ۷
- بەشى يەكەم
- ۴- سىفەتەكانى بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو)
بەرپۆهبردن و بنەماي ئەمانەت)..... ۱۰
  - ۵- بەرپۆهبردن و بنەماي زانست و شارەزايى ۱۵
  - ۶- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى خۇ بە
كەم زانین (خاکەرايى). ۱۸
  - ۷- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو -سنگ فراوانى ۲۰
  - ۸- بەرپۆهبردن و بنەماي پابەندبوون بە ھىزەۋە ۲۴
  - ۹- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى پشودرئىژىي (حلم)..... ۲۸
  - ۱۰- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى نەرم و نيانى ۳۲
  - ۱۱- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى لىبوردن ۳۴
  - ۱۲- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سەرپەرشتى لە نزىكەۋە ۳۶
  - ۱۳- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو -بە توانا لە ئاراستەکردندا ۳۹
  - ۱۴- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى راوئىژکردن ۴۳
  - ۱۵- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو ديارىکردنى پسپۆرپىيەكان ۴۷
  - ۱۶- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى دلسۆزى ۵۰
  - ۱۷- بەرپۆهبردنى سەرکەوتوو سىفەتى راستگۆيى ۵۴

- ۱۸- به پړیوه بردنی سرکه وتوو داننان به هله دا..... ۵۸
به شی دووهم
- ۱۹- چوڼ به پړیوه بردنی لیها تووی بهرز داینبکه مین؟..... ۶۲
- ۲۰- وهرگرتنی بنه مای نه خشه کیشان و ریگخستن
(په پیره ویکردنی بنه مای نه خشه کیشان و پلان دانان)..... ۶۵
- ۲۱- په پیره ویکردنی بنه مای ریگخستن..... ۶۷
- ۲۲- چاکي و ریک و پیکی به پړیوه بردن..... ۷۰
- ۲۳- به پړیوه بردنی سرکه وتوو ستایشکردنی هاوه له کانی..... ۷۳
به شی سینه م
- ۲۴- چوڼ لیپرسراوی شاره زاو به توانا هله دبه بژیریت..... ۷۸
- ۲۵- به پړیوه بردنی سرکه وتوو. زیره کی..... ۸۳
- ۲۶- پیویسته یاریده دهره لیها تووه کان هله بژیردین..... ۸۶
- ۲۷- هله بژیردنی چاکترین کهس بو به پړیوه بردن..... ۹۰
- ۲۸- ناگاداریوون له لیها تووی خه یالی (وه همی)..... ۹۳
- ۲۹- له پاکژگردنه وده دا پیویسته دهست به بنه مای خوگری و
په یوه نداریدا بگرین..... ۹۷
- ۳۰- هله بژیردنی لیها تووه کان و نه جامه په سهندو
نایا به کانی..... ۱۰۰
- ۳۱- هله بژیردنی ناپاکان تاوان و ناپاکییه..... ۱۰۲
- ۳۲- ناسه واره خراپه کانی دانانی کهسانی ناپاک..... ۱۰۵
- ۳۳- فبرمانره وایی بهو کهسه نادریت که داوای دهکات و
هه ولی بو ددهات..... ۱۰۷

